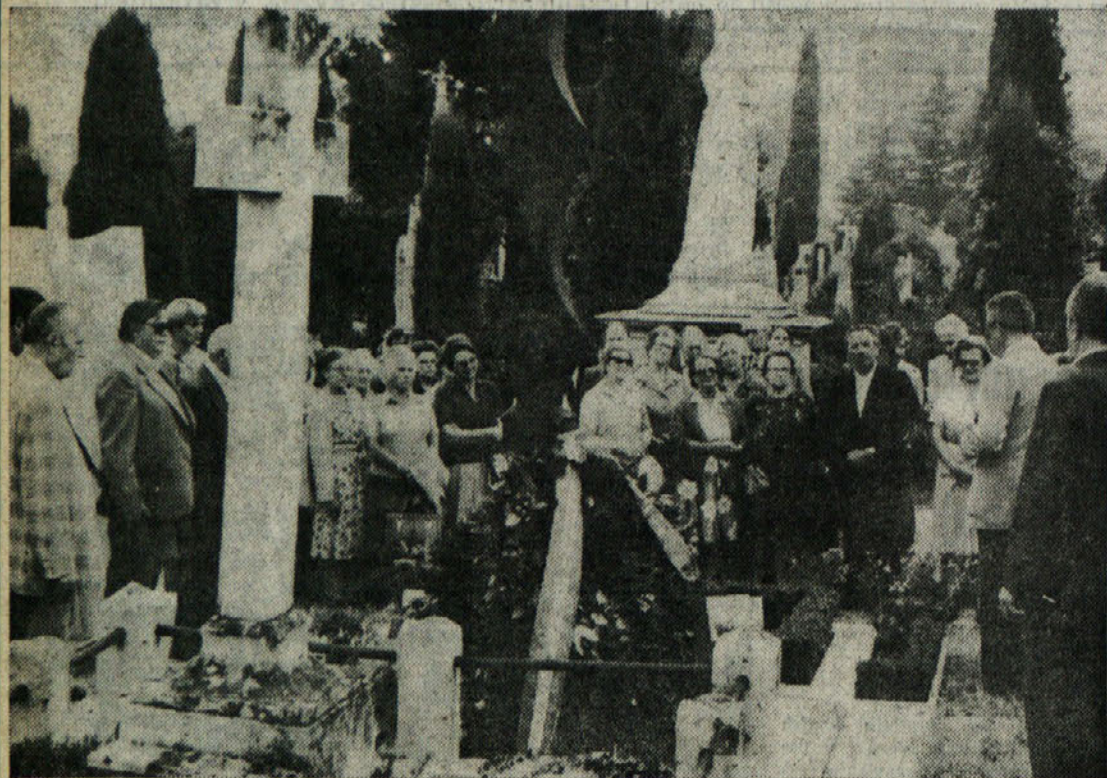

Danes se bomo na bazoviški gmajni poklonili spominu štirih junakov

Včeraj polaganje vencev pred spomenik na pokopališču pri Sv. Ani in v Kranju - Spominska svečanost bo ob vsakem vremenu

Polaganje vencev pred spomenik pri Sv. Ani

Na včerajšnji dan pred točno petdesetimi leti so jutro na bazoviški gmajni preleteli strelji, pod katerimi so padli štirje mladi slovenski fantje, uporni anti-fašisti, borci za svobodo: Bidovec, Miloš, Marušič in Valenčič. Štiri imena, ki jih vsak Slovenec nosi v srcu, imena, ki so postala simbol protifašističnega boja v Furlaniji - Julijski krajini. Usodnega leta 1939 je fašistična ideologija pokazala svojo ničevost, krvočelnost, inteligenčno in mračnost, in proti njej so se nato v naših krajih in v imenu štirih bazoviških junakov bojevali partizanski borci in vsi, ki jim je bila svoboda draga. In prav v imenu svobode, sožitja in prijateljstva med narodi, pa tudi v opomin, da ne bomo več dopuščali kakršnihkoli fašističnih zločinov, bo izvenela današnja spominska svečanost pred spomenikom Bidovcu, Milošu, Marušiču in Valenčiču na bazoviški gmajni.

Na predvečer današnje svečanosti so sinoči po vsej Primorski zagoreli kresovi, ob katerih se je zbralo veliko mladine s tostran in onstran meje. Tudi tako so mladinci izpričali predanost tistim idealom, za katere so pod strelji črnih krivokodlji štirje bazoviški junaki. Ze popoldan pa je bila tudi na pokopališču pri Sv. Ani spominska svečanost, ko so predstavniki Odbora za proslavo bazoviških junakov (ob prisotnosti praporčakov in primorskih rojakov, ki živijo v Kranju, je pevski zbor iz Predoselj zapeel nekaj žalostnih, recitatorji iz Iskre pa so občutno podali nekaj deklamacij.

Odbor za proslavo bazoviških junakov je včeraj sporočil, da bo današnja spominska svečanost ob vsakem vremenu, konzorij za prevoze pa bo okrepil avtobusne vožnje v Bazovico, tako da se bodo lahko vsi in v čim večjem številu udeležili svečanosti.

zoviškim junakom, je bila včeraj zjutraj svečanost, ki so se je udeležili predstavniki vseh krajevnih družbenopolitičnih organizacij in s svojo prisotnostjo izpričali, kako živ je danes zgled bazoviških žrtev. Spregovorila sta član Odbora za proslavo bazoviških junakov Odo Kalan in predsednik MS ZSMS za Gorenjsko Edo Gruden, v imenu DPO in SO Kranj pa so venec k spomeniku položili Stane Božič, Andrej Lapajne in Jure Tomazič. Ob prisotnosti praporčakov in primorskih rojakov, ki živijo v Kranju, je pevski zbor iz Predoselj zapeel nekaj žalostnih, recitatorji iz Iskre pa so občutno podali nekaj deklamacij.

Odbor za proslavo bazoviških junakov je včeraj sporočil, da bo današnja spominska svečanost ob vsakem vremenu, konzorij za prevoze pa bo okrepil avtobusne vožnje v Bazovico, tako da se bodo lahko vsi in v čim večjem številu udeležili svečanosti.

Tudi na starem pokopališču v Kranju, kjer stoji spomenik ba-

NAVODILA UDELEŽENCIEM BAZOVIŠKE PROSLAVE

Odbor za proslavo bazoviških junakov poziva vse tiste, ki se bodo danes udeležili spominske svečanosti v Bazovici, naj bi se ravnali po sledečih navodilih:

Delegacije, nosilci zastav, venec in praporov ter vsi tisti, ki se nameravajo udeležiti proslave, naj se zberejo ob 16. uri pred bazovsko cerkvijo, ki je na florisu označena s črko A.

Pevci in pevke vseh zborov naj se ob 14.30 zberejo za vajo pri spomeniku, ki je označen s črko B.

Sportniki v dresih, mladinci, planinci, občani dolinske občine in vsi, ki bodo parkirali vozila v bližini motela, naj se zberejo pod Kokošo na prostoru, ki je označen s črko C.

Critkano so na florisu označena parkirišča za osebna prevozna sredstva.

Direkten prenos proslave v Bazovici po radiu Trst A

Radio Trst A bo vključil v proslavo 50-letnice ustrelitve Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča, in neposredno prenašal enotno spominsko slavnost z bazoviške gmajne s pričetkom ob 17.00 uri.

V okviru popoldanskih neposrednih prenosov bo Radio Trst A oddajal tudi osrednji del koncerta v Gorici iz tekmovalca »Seghizzi« od 15.40 do 17.00.

Ob 12.30 pa bo na sporedu oddaja o letošnjem letovanju otrok v Savudriji, ki ga organizirala Slovenska kulturno - gospodarska zveza v Trstu.

Radio Koper o bazoviških junakih

Obveščamo vse poslušalce Radia Koper, da bo današnja oddaja »Sodni kraj in ljudje« na programu ob 14. uri (po lokalnem času) posvečena bazoviškim junakom, oziroma 50. obletnici njihove mučeniške smrti. Oddaja je pripravila Neva Lukeš, govorila pa bo o junakih, ki so še danes simbol Slovencev v njihovi borbi za svobodo in pravice. V oddaji sodelujeta z recitacijami tudi člana Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Mira Sardoč in Jožko Lukeš.

● Danes zvečer se na vrtu Ljudskega doma v Ul. Madonina 19 zaključijo prireditelji. Prireja ga sekcija KPI »Tomazič«.

Kako so »lavandere« prale in klepetale

Najmlajši je kakih šestdeset, večina pa jih je že prestopila prag osemdesetega leta. V mislih imamo nekdanje poklicne perice - »lavandere« - ki jim je sinoči prosvetno društvo »Rovte - Kolonkovec« pripravilo prijetno družabnost. Zato, da bi skupaj obudili spomin na tiste čase, ko so pridna in žilava dekleta in žene prale mestni gospodski in tako zročile očetov ali možev pičli zadržki, kakor je zbranim povedal predsednik društva Aurelio Karis.

Niso pa »lavandere« le obujale spominov. Krekpo so pozabljale čez današnje navade, ki so take, »da človek sebi in drugim življenje krade«, kot je v narečni pripovedi zatrdila častna gostja, svetovanska pesnica Marija Mijot. Z nje lastno iskričastostjo in pikirimi zbadljivkami, katerih kritična ost zlahka prebije kopreno humorja in sega vosti, je sprožila viharno pritrjujoče ploskanje. Kot na primer s tisto o današnjem pranju: »Pri tistih batoun jen perilo pade uans«.

Na moč zabavni sta bili v svo-

Vsi prispevki k natečaju o ureditvi spominskega parka na bazoviški gmajni bodo danes razstavljeni v dvorani Tržaškega parizanskega pevskega zbora v Bazovici od 10. do 22. ure. Ob nagraditvi bodo vsi prispevki razstavljeni v Kulturnem domu v Trstu ob začetku nove gledališke sezone.

jem pristnem podoživljanju trenutkov, ko sta ob potoku bolj klepetali kot pa zehali. Marija (Marta Verk - Volk) in Pepka (Marina Zampieri - Pachlich), in to po besedah Zore Pregarčeve in Vide Verk, škeđenke, toda po zaslugi notov tudi Rovtarke. Za presrečno iznadenje izven sponda sta poskrbeli »lavandere« Anica z dovtipnim utrinkom iz preteklosti in Olga Ban z lastno poezijo o pericah, ki se jim je kuhan pepel tiščal ob nosu, kot se danes pralni praški.

Tajnica društva Marija J. Guštinčič - Mihelj (Vipavka) je nazadnje razdelila »lavandaram« pergamentne z rdečim nageljem, ki jih je ročno izdelala Marta Verk. Snidenje so prireditelji kronali z »moki in tripami« in vinski kapljico. (dg)

Prijeli se enega prekupčevalca z ukradenimi avtomobili

Leteči oddelek tržaške kvesture je pod poveljstvom dr. Padulana ujel še enega člana mednarodne organizacije, ki prekupčuje z ukradenimi avtomobili. Tokrat gre za libanonskega državljana Matara Saad Nakhleja, ki so ga agenti zalotili, ko je skušal poslati avto znamke BMW 735 v državo Bližnjega vzhoda, to pa po policiji že znani poti, se pravi v kontejnerju. Pri tem se je Libanonec obrnil na krajevno agencijo.

Kot je policija ugotovila, je imel 24-letni Matar Saad Nakhle pri se-

bi ponarejene dokumente, motorska številka na vozilu je bila spremenjena, poleg tega pa je bila ponarejena tudi registrska tablica. Ugotovili so, da je bil BMW ukraden 15. avgusta zahodnonemškemu državljanu Walterju Haselkusu, zastopniku berlinske BMW, in sicer v kraju Bardolino pri Gardskem jezeru.

Domnevajo, da je Libanonec član tolpe, kateri pripada tudi nemški državljani Manfred Wielend (pred kratkim so ga pod isto obtožnico aretirali v našem mestu). Vsekakor se preiskava nadaljuje, tudi v sodelovanju nemške policije. Kaže, da gre v tem primeru za tolpo, v kateri ni Italijanov.

Končal se je posvet o sladkorni bolezni

Letošnji zdravniški dnevi, ki so potekali v konferenčni dvorani grljanskega hotela Adriatic Palace, so se odlikovali predvsem po prisotnosti mednarodno znanih diabetologov. Poročila referentov so obravnavala vsa področja zdravljenja in preventivnega zdravljenja sladkorne bolezni, med drugim tudi pri nosečnicah in otrocih ter vsakovrstne komplikacije, ki so pogostejše pri pacientih. Naj omenimo, da so bili med poročevalci tudi jugoslovanski zdravniki iz Zagreba, Američan Karam in nekateri znani italijanski diabetologi.

ZA REŠITEV VPRAŠANJA NOVE POKRAJINSKE VEČINE

Delegacije petih strank ustavnega loka se bodo jutri dopoldne ponovno sestale

Po včerajšnjem sestanku so izgledi za oblikovanje štirbarvnega odbora, ki bi ga komunisti od zunaj podpirali, bolj optimistični - KPI: potrebno je poglobiti vsebino političnega sporazuma

Kakor kaže, je včerajšnji kolegialni sestanek med predstavniki petih strank ustavnega loka, ki preverja možnost oblikovanja nove pokrajinske večine, obrodil zaželene sadove in kritično situacijo premaknil z mrtve točke. Delegacije KPI, KD, SSK, PSI in PSDI se bodo sicer še enkrat sestale v ponedeljek ob 9. uri, ker se niso doslej pričakovane sporazuma; po včerajšnjem sestanku, ki je trajal več ur, pa je bilo iz besed številnih političnih predstavnikov mogoče razbrati določeno mero optimizma, torej v nasprotju s predvidevanji iz prejšnjih dni, ko je kazalo, da je vsaka pozitivna rešitev še delo oddaljena.

Po včerajšnjem sestanku niso izdali nobenega poročila. Na njem so delegacije petih strank ustavnega loka, ki so jih vodili pokrajinski tajniki, razpravljale o političnem dokumentu, ki naj bi postal osnova organskega sporazuma med njimi in uvod programskemu dokumentu nove pokrajinske uprave. Po sicer neuradnih vesteh, je bilo na sestanku mogoče zaznati nekatere premike v stališčih strank, ki dajejo dobro upati za prihodnost druge najvažnejše tržaške krajevne u-

stanove. Nekatera nesoglasja naj bi še obstajala, stranke pa naj bi se jih tudi zavedale in soglašale, da jih bo treba nujno premostiti. Po istih vesteh naj bi nesoglasja obstajala predvsem glede formulacij nekaterih posameznih pomenov, saj naj bi se stranke v glavnem že sporazumele o bistvenih politično vsebinskih postavkah.

V dokumentu naj bi bilo tudi poudarjeno, da bi tak oblika sodelovanja med petimi strankami predstavljala alternativo nezadovoljivemu upravljanju občine s strani Liste za Trst, ki ni zmogla zagotoviti in ščititi interesov mesta v deželni in državni stvarnosti. Poudarjeno naj bi tudi bilo, da je vloga vseh petih strank povsem enaka, dosledno izvajanje sporazuma pa naj bi stranke stalno preverjale; predvideni naj bi bili stalni periodični sestanki med pokrajinskimi tajniki, ki bi sprotoma analizirali politični položaj in proučili možnost skupnih nastopov o vseh velikih problemih, o katerih bodo morali razpravljati in odločati izvoljeni sveti.

Vsebinsko dokumenta sta v popoldanskih urah proučila pokrajinski odbor in nadzorna komisija KPI: o

dopoldanskem sestanku med delegacijami KPI in ostalih strank, ki proučujejo vprašanje pokrajine, je poročal pokrajinski tajnik Claudio Tanel: strankina pokrajinska organa KPI sta sklenila, da nadaljuje ta pogajanja na osnovi nadaljnje potrebne poglobitve besedila sporazuma, ki je v razpravi.

Do 20. t.m. vpis v tečaje »150 ur«

Sindikata slovenske šole sporoča, da poteka še do 20. septembra na vseh slovenskih nižjih srednjih šolah v tržaški pokrajini vpisovanje v tečaje »150 ur« za doseg diplom nižje srednje šole. Tečaji so odprti vsem odraslim od 16. leta dalje in trajajo eno šolsko leto, od oktobra do 31. maja. Po uspešno opravljenem zaključnem izpitu dobijo udeleženci diplom nižje srednje šole.

Vpisovanje poteka tudi na sedežu Sindikata slovenske šole, Ul. F. Filzi 8, vsak torek in petek od 16. do 18. ure ter v Tržaški knjigarni, Ul. sv. Frančiška 21.

Obrazci za vpis so na razpolago tudi v tajništvih občin Dolina, Repentabor, Zgonik, Devin, Nabrežina in Milje.

Dovolj je izpolniti obrazec in priložiti rojstni list na prostem papirju. Osebe, ki niso še dopolnile 23. leta starosti, morajo predložiti tudi zadnje doseženo spričevalo oz. diplomu.

Seminar o handikapiranih

Na pedagoški fakulteti stare univerze v Ul. Tigor 22 se začne jutri, 8. t.m., ob 9. uri pedagoški seminar o vprašanju handikapiranih otrok, ki se zaključuje 12. septembra. Poleg domačih docentov in strokovnjakov bodo podali svoja poročila izvedenci iz zdravstvenih specializiranih zavodov v Rimu, Milanu in Turinu. Seminar je namenjen v prvi vrsti vzgojiteljcem in otroških vrstic.

Interpelacija se zaključuje z vprašanjem, ali se deželni upravi ne zdi umestno osvojiti tistišče, ki so ga svoj čas zavzeli tržaška občina in pokrajina ter oba kraška rajonska sveta in združenja socialnih operaterjev.

PD Slovenec Boršt - Zabržec izreka ob izgubi dolgoletnega pevca in odbornika Karla Hrvata iskreno sožalje družini in svojem.

ZAHVALA

Ob izgubi našega dragega

SMILJANA STARCA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so ga spremili na zadnji poti in na kakršenkoli način počastili njegov spomin.

Zalujoči svojci

Barkovlje, Trst, Parma, Labin, Ljubljana, Beograd, 7. 9. 1980

ZAHVALA

Ganjeni ob tolikih izrazih sočutja, ki smo ga bili deležni ob izgubi našega predragga moža, očeta in nonota

ANGELA BOGATCA

se prisrčno zahvaljujemo vsem, ki so ga spremili na zadnji poti in na kakršenkoli način počastili njegov spomin.

Zalujoči svojci

Prosek, Kontovel, Milan, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ob prerani izgubi našega najdražjega moža, očeta, deda, brata, strica, svaka in tasta

VIDA ŠTRAVSA

se iskreno zahvaljujemo vsem prijateljem, znancem, sodelavcem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti, mu poklonili cvetje ter nam pisemo ali ustno izrazili sožalje.

Posebno se zahvaljujemo g. Stanku Boletu in Paolu Furlaniju, jugoslovanskemu konzulatu v Trstu ter italijanskim oblastem, ki so nam pomagali, da smo pokojnika prepeljali v domači kraj.

Hvala vsem, ki ste ga spoštovali in cenili.

Vsi njegovi

Trst, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ob izgubi našega dragega očeta, nonota in pranota

VINCENCA VRTOVCA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so sočustvovali z nami, posebno se g. Mariju Agustini za izkazano nesebično pomoč ter vsem, ki so na kakršenkoli način počastili spomin pokojnika.

Družina Bertini

Trst, 7. septembra 1980

V počastitev spomina pred kratkim preminulega brata

ANGELA TENCEJA

pripadnika OF in družbeno-političnega delavca ter bratov JOSIPA in MARIA, umrlih v koncentracijskem taborišču NANDLIJA in NINLIJA, padlih v NOB.

Žene Mima, Mici, Kristina in Anica, sinovi in hčere ter družini Dušan Košuta in Tence

Trst, Križ, Ljubljana, 7. septembra 1980

Po kratki in mučni bolezni nas je zapustil naš predragi mož, oče in nono

KAREL HRVAT

Pogreb dragega pokojnika bo jutri, 8. septembra, ob 13.30 iz kapele glavne bolnišnice v borštansko cerkev.

Žalostno vest sporočajo žena Karla, sin, hči, sestre in bratje z družinami ter drugo sorodstvo

Boršt, 7. septembra 1980

(Pogrebno podjetje Zimolo)

Zalovanju se pridružujejo družine Zagar, Peteani in Lombardi.

Zapustil nas je naš dragi oče

VIKTOR GERINI

(upokojenec Javnih skladšč)

Pogreb bo jutri, 8. septembra, ob 12.30 na barkovljanskem pokopališču.

Žalostno vest sporočajo hčeri Marija in Valerija z možem Brunom, vnuki- nja Adriana, snaha in drugi sorodniki

Na pokojnikovo željo družina ne bo izražala žalovanja.

Trst, 7. septembra 1980

(Občinsko pogrebno podjetje)

ZAHVALA

Najtopleje se zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so se posloviili od našega nepozabnega

STOJANA CAHARIJE

Posebna zahvala zdravnikom in osebju IV. oddelka zdravilišča na Opčinah, župnikom, darovalcem cvetja ter vsem, ki so na katerikoli način počastili njegov spomin.

Družini Caharija in Maganja

Nabrežina, Križ, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ganjeni ob tolikih izrazih sočutja ob izgubi našega dragega

MARJOTA ŽULJANA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so ga spremili na zadnji poti, pevskemu zboru Slavec iz Ricmanj in tov. govorniku za poslovlne besede.

SVOJCI

Log, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ob izgubi našega dragega

BOGOMIRA ČUKA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so nam v teh težkih trenutkih bili ob strani in na kakršenkoli način počastili njegov spomin.

SVOJCI

Trebnje, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ob izgubi naše predrage

TEREZE PIČ vd. SOSIČ

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so jo spremili na zadnji poti in na kakršenkoli način počastili njen spomin.

Zalujoči svojci

Trst, 7. septembra 1980

ZAHVALA

Ganjeni ob tolikih izrazih sočutja, ki smo ga bili deležni ob izgubi našega dragega

EMILA ČOKA

(Miljo Pušarjev)

se zahvaljujemo vsem, ki so nam bili ob strani v teh težkih trenutkih.

SVOJCI

Trst, 7. septembra 1980

(Občinsko pogrebno podjetje)

POBUKA SLOVENSKEGA ZAVODA ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

POKLICNI TEČAJI POSTAJAJO DOPOLNILO ŠOLSKE IZOBRAZBE

Letošnji program zavoda obsega 10 tečajev na Tržaškem in 2 tečaja na Goriškem

Poklicni tečaji postajajo iz dneva v dan boljše. Šole namreč ne morejo nuditi vsega specializiranega znanja, ki je potrebno za opravljanje posameznih profilov poklicev, ki jih je danes vedno več. To ne pomeni, da so šole postale nepotrebne, nasprotno, saj se specialistično delo ne more vključiti v celoto, če te ne pozna, in to splošno znanje, v smislu poznavanja celote, lahko nudijo le tradicionalne šole. Poklicni tečaji so, kot rečeno, le njeno dopolnilo, bodisi v smeri specializacije, ki vodi v smeri izobrazbe, saj je danes znanje tako hitro zastarelo, da je to eden od največjih problemov svetovnega gospodarstva.

Letošnji program tečajev obsega:

1. Tečaj za kvalifikacijo v kamnoseštvo. Ta tečaj želijo nuditi mladim možnost, da se seznanijo s tem, po krivem zanemarjenim poklicem, ki ima vse večje perspektive.

2. Tečaj za monterje elektronskih aparatov. Daje kvalifikacijo za delo v elektronski industriji in je odprt vsem, ki so dopolnili 14. leto starosti. Trajanje 150 ur.

3. Tečaj za kvalifikacijo v uradnih poslih je namenjen vsem, ki so dopolnili 14. leto starosti in nudijo osnovno znanje iz trgovskega dopisovanja, knjigovodstva, trgovstva in strojepranja. Traja 150 ur.

4. Tečaj za prevajalce srbohrvaškega jezika je namenjen začetnikom ne glede na prejšnjo izobrazbo, trajal bo 150 ur.

5. Tečaj za prevajalce slovenskega jezika s trajanjem 150 ur.

6. Tečaj za animatorje skupinskih delavnosti, v katerega se lahko vključi vsi, ki so dopolnili 18. leto starosti in se ukvarjajo, poklicno ali v prostem času, z organizacijo dejavnosti krožkov, klubov in podobnih skupin. Traja 100 ur.

7. Nadaljuje se tečaj za animatorje skupin otrok, v katere so vključeni handicapirani otroci, ki je namenjen le obiskovalcem lanskega tečaja prve stopnje.

8. Večerni tečaj za specializacijo v bančni tehniki. Namenjen je vsem,

ki imajo vsaj tri leta višje šole trgovske smeri, trajal bo 40 ur.

9. Večerni tečaj za specializacijo v mednarodni trgovini s tistimi značilnostmi kot pod točko 8.

10. Večerni tečaj za programerje elektronskih centrov v jezikih RPG II in Cobol, kot pod točko 8.

Zgoraj navedeni tečaji se bodo odvijali v tržaški pokrajini, medtem ko imamo v Gorici naslednja dva tečaja:

1. Tečaj za specializacijo v knjigovodstvu, ki bo trajal 90 ur in je namenjen vsem, ki imajo diplomiro strokovne šole trgovske smeri.

2. Prva stopnja tečaja za vzgojo prizadetih otrok, namenjena vsem, ki se ukvarjajo z vzgojo o-

trok. Trajanje 150 ur.

Zavod bo imel v videmski pokrajini pet tečajev, in sicer tečaja za prevajalce slovenskega jezika prve in druge stopnje, tečaj za animatorje otroških skupin in krožkov, tečaj, namenjen kmetovalcem, o melioraciji in bonifikaciji travnikov in pašnikov, in tečaj za socio-ekonomsko vključitev emigrantov.

Vsak tečaj lahko v naslednjem šolskem letu nadaljujemo z drugo stopnjo, če je za to dovolj zanimanja. Za umnike se bomo domenili s prijavljenimi na prvem srečanju. Tečaji so brezplačni, ker deluje za-ved pod okriljem države. Po opravljenem preizkusu znanja dobijo udeleženci ustrezno diplomu.

SMRT ZAVEDNEGA BORCA

V SPOMIN ALBERTU KRMACU

Prejšnji petek so prenesli na koprsko pokopališče posmrtno ostanke Alberta Krmca, neuklonljivega borca za svobodo, ki je preminil že 3. junija in bil začasno pokopan v Trstu. Sedaj počiva po lastni želji zraven prarodno mu umrlega sina Erminija.

Albert Krmac, rojen 26. junija

1908 v kmečki družini iz Centurja pri Marezigah, je vse življenje posvetil idealoma miru in napredka, zato pa bil poplavljen s trdim zagonom in groznimi mukami pod fašističnimi kremplji, ki so mu pustili trajno invalidno sled. Pri 18. letu je sodeloval v marežganskem upor maja 1921 in zato prestal 6 mesecev ječe. Leta 1924 se je lotil organizatorstva v KP, pet let pozneje pa so ga vrgli v koprsko ječo in mučili, nato prepeljali v rimski zapor Regina Coeli, nakar mu je posebni fašistični tribunal naložil 3 leta zaporne kazni na otoku Nisidi (Neapelj) in ravno toliko let policijskega nadzorstva. Leta 1932 je bil ponovno sojen, tokrat v Pulju, moral bi prestopiti 3 leta konfinacije, a ga je rešila amnestija. Ob kapitulaciji Italije se je vključil v Istrski odred in se boril v Kosovelovi brigadi. Kolikor ni bil preganjan, je s priložnostnim delom pomagal družini in stiski.

Po dokončnem povratku v Trst spomladi 1944 tudi ni imel miru: zaradi njegove bogate politične in socialne dejavnosti, ki jo je sicer razvijal vse do smrti, ga je ZVU dala zapreti za 6 mesecev kot nekakega bandita, vendar je bil na procesu (od 7. do 27. julija 1950) oproščen.

Njegovi družini in svojcem ter sinu Aldu naj gre iskreno sožalje pevskega zbora »Jadrani« in Društva Slovencev miljske občine.

Praznik »mandrijev« v Podlonjerju

V nedeljo, 21. septembra, bo že drugi v Ljudskem domu v Podlonjerju — Ulica Masaccio 24 — praznik »mandrijev«.

Slavje bo slovenskega značaja, saj so bili mandrijerji Slovenci.

V ponedeljek, 8. septembra, bo na sedežu Unione na Lonjerski cesti 177 ob 20.30 razširjeni sestanek slovenskega kulturnega društva iz Podlonjerja za določanje nalog pri prazniku in sestavi kulturnega programa.

Obvestilo nabirezinske občine

»Občina Devin-Nabrežina sporoča, da bo v svojih uradih začasno, in sicer za dobo 90 dni, zaposlila geometra ali gradbenega izvedenca. Interesenti morajo predložiti tajištni občine ustrezne prošnje na prostem papirju najkasneje do 14. ure, dne 13. 9. 1980.

Predvideni rekviziti:

1. italijansko državljanstvo;
2. ustrejni študijski naslov;
3. starostna doba od 18. do 35. leta s po zakonu predvidenim zvišanjem najvišje starostne meje.

Znanje slovenskega bo predstavljalo prednostni rekvizit za sprejem v službo.

Skrb pokrajinske uprave za širjenje kulture

Te dni je na pobudo tržaške pokrajinske uprave izšel prvi vrste zvezkov, posvečenih spoznavanju nekdanje in današnje kulture, umetnosti, znanstvene, informacijske in ljudskotradicijske stvarnosti na Tržaškem.

Zvezki so namenjeni prvenstveno višjim srednjim šolam. Prvemu je naslov »Uvod k italijanskim književni kulturi v Trstu v 19. stoletju« ter ga je oskrbel prof. Elvio Guagnini. Naslednji zvezki bodo obravnavali gledališke dejavnosti, slovensko kulturo, narčne, jezikovne in družbene značilnosti, nemško kulturo, kulturo verskih skupin, znanstveno kulturo v Trstu itd. Za njihovo izdajo je bilo zaenkrat nakazanih 5 milijonov lir.

Prve izdave izdanega zvezka je pokrajinski odbor: za šolstvo namenil šolskemu skrbništvu in ravnateljem šol, da z njimi obogatijo šolske knjižnice.

Ti zvezki pomenijo v bistvu nekakšen vodič k nadaljnjemu spoznavanju navedenih tematik.

Tržaški občinski odbor odobril vrsto sklepov

Tržaški občinski odbor je na zadnji seji odobril sklepe o povečanju športne palače pri Carboli, nakupu Silosa pri železniški postaji, izgradnji grobišča za mestne župane in o ureditvi nekaterih zelenih površin. Palasport je treba razširiti zaradi razmaha košarske. Število sedežev bo naraslo na 1125 in stojišče za 225, tako da bo med košarskimi tekami na voljo vsega nad 4800 mest za gledalce. Izdatke se bo sukal okoli milijarde — 700 milijonov lir bo prispeval vladni komisiariat.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Prosveta

PD Lipa obvešča, da bo razstava »Življenje in delo A. Buhniča«, ki je v prostorih Bazoviškega doma odprta sario še danes, 7. t.m., v jutranjih in večernih urah.

Pevski zbor Primorce iz Trebe ob inel jutri, 8. septembra, ob 20.30 prvo pevsko vajo v rovi sezoni. Vabljeni so vsi stari pevci ter vsi ljubitelji petja, ki bi se radi vključili v zbor.

Vabilo partizanskim mornarjem

Vabimo partizanske mornarje, da se udeležijo osrednje proslave Dneva vojne mornarice, pomorstva in rečne ladjarstva v sredo, 10. septembra 1980, v Portorožu.

Zbrali se bomo ob 9.30 pred spomenikom padlim partizanskim mornarjem 1941 - 1945 v Portorožu, od koder bomo odšli na obisk ladij JMV, ki bodo za to priložnost zasidrane na slovenskem morju. Popoldne ob 16. uri pa se bomo udeležili slovesnega dela osrednje proslave.

Prav tako vabimo partizanske mornarje, da se udeležijo odkritja spominke plošče v Loparju pri Koprju (t.j. v kraju, kjer je bil ustanovljen mornariški odred Koper), ki bo v soboto, 13. septembra 1980, ob 16. uri.

Odbor partizanskih mornarjev - Piran

Kino

Ariston 21.30 »Manhattan«. W. Allen, D. Keaton, M. Hemingway. Jutri: »Quadruphenia«. The Who. Glasbeni film.

Nazionale 16.00-22.15 »Dracula risucchio«. Barvni film. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Eden 16.00 »Monster«. Barvni film. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Ritz 16.00-22.15 »Rebus per un assassinio«. Barvni film.

Excelsior 17.00 »La ripente«. Fa. Pochetto al preside. Barvni film.

Grattacielo 16.30 »Il campo di cipolle«. Barvni film za vsakogar.

Finice 17.00 »Saturn 3«. K. Douglas. Barvni film.

Mignon 16.30-22.00 »Il prigioniero di Zenda«.

Filodrammatico 15.30-22.00 »Justine e Julie«. le goditrici. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Moderno 16.00 »Il ladrocin«. E. Montano, E. Fenech. Barvni film.

Aurora 15.30 »A qualcuno piace caldo«. T. Curtis in M. Monroe.

Cristallo 16.30 »Tutto quello che a-vreste voluto sapere sul sesso, ma non avete mai osato chiedere«. W. Allen. Prepovedan mladini pod 18. letom.

Vittorio Veneto 16.00 »Ma che, sei tutta matta«. B. Streisand, R. O'Neal. Barvni film.

Caniolo 16.00-21.30 »Apocalyps now«. M. Brando. Barvni film.

Televizijski studio za produkcijo propagandnih filmov isče osebe (moške in ženske), starost 20 - 40 let, tudi brez specifičnih izkušenj. Telefoni-rati od 9. do 12. ure na št. 76 43 10, int. 19.

Razna obvestila

Madinski krožek Devin - Nabrežina vabi nove in stare člane na prvo sejo, ki bo jutri, 8. t.m., ob 20. uri v dvorani Prosvetnega društva »Igo Grudena« v Nabrežini.

Tržaška sekcija italijanskega združenja za kulturne izmenjave s Sovjetsko zvezo sporoča, da se je pričel vpisni rok za tečaje ruskega jezika: vpisovanje vse dni razen sobote in nedelje od 10.30 do 12. ure in od 17.30 do 19. ure na sedežu združenja v Ul. Torrelliana 13, 1. nadstropje.

Šolske vesti

Sola Glasbene matice Trst obvešča svoje gojence, da bo porovno vpisovanje za šolsko leto 1980/81.

Podružnica Prosek - Kontovel - vpisovanje v torek, 9. t.m. ob 17.30 v Kulturne in domu.

Podružnica Boljunec - vpisovanje v petek, 12. t.m. ob 17.30 ure.

Istočasno obvešča, da bodo izpiti iz teorije-soltegriva v sredo, 17. t.m. dopoldne na soli.

Podružnica Opčine - vpisovanje v sredo, 10. t.m. ob 17. uri v Prosvetnem domu.

Podružnica Škedenj - vpisovanje v ponedeljek, 15. t.m. ob 17. uri v Umrarjem domu.

Osnovna šola Bazoviški junaki in srednja šola F. Erjavca obveščata dijake in starše, da se šolska maša za učence obeli šol bo istega dne v rojanski cerkvi ob 10. uri. Učenci naj se zberejo pred cerkvijo, po maši pa bodo na šolah dobili vsa potrebna navodila.

Osnovna šola Oton Zupančič - Sv. Ivan: šolska maša bo 18. t.m. ob 9. uri. Zbirališče v šoli ob 8.30.

Osnovna šola F. Milčinski - Katinara: šolska maša bo 18. t.m. ob 9. uri.

Osnovna šola - Barkovlje: šolska maša bo 18. t.m. ob 11.30. Zbirališče v šoli ob 11. uri.

Uprava občine Devin - Nabrežina sporoča, da se bo pouk v občinskem otroškem vrtcu v Devinu začel jutri, 8. septembra.

Pouk v otroškem vrtcu na Proseku se bo pričel jutri, 8. septembra.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Nadrt za grobišče pri Sv. Ani bo kmalu začel pripravljati tehnični občinski urad. Uredili ga bodo sredi pokopališča. In še zelene površine: občina bo poskrbela za redno vzdrževanje zelenic na griču sv. Justa ter z druge strani dala urediti škarpato na Miramarskem dvoru med železniškim mostom in barksloveskim pokopališčem.

Nakup Silosa, ki je last železniške uprave, bo terjal kakš 2 milijard lir. Zagradbo bodo po njeni predviditvi namenili parkirišču in splošni tržnici.

Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na Tržaškem ozemlju se zahvaljuje vsem, ki so pripevali, da je spominna svečanost za bazoviškimi žrtvami v sredo zvečer v Kulturnem domu tako lepo uspela. Posebna zahvala mladim pevcem o-snovne šole Karel Dostovnik - Kajuh iz Gropade in Padrič in njihovi pevovodkinji, učiteljici Fridi Vale-tičevi, mešanemu pevskemu zboru iz Divače in njegovemu dirigentu Ediju Racetu ter igralcema Slovenskega stalnega gledališča Miri Sardočevi in Jožku Lukešu.

ISTOČASNO POZIVA ZDRUŽENJE VSE SVOJE ČLANE, DA SE POLNOSTEVLNO UDELEŽIJO DANASJNE ENOTNE SPOMINSKE PROSLAVE PRI SPOMENIKU V BAZOVICI

SPD TABOR OPČINE

Pod pokroviteljstvom ZSKD

VEČER KATALONSKIH PESMI

Nastopa pevski zbor ARS NOVA iz Martorella (Katalonija)

v torek, 9. septembra, ob 20.30 v Prosvetnem domu na Opčinah.

Čestitke

Včeraj je slavil rojstni dan BORIS ZOBEČ. Vse najboljše, posebno na zdravlja mu želijo mama, Branka, Erika in sestra Boža z družino.

Včeraj je dopolnil 46 let dragi mož in oče BORIS ZOBEČ iz Zabrčca. Vse najboljše mu želita žena Ani in sin Aleksander.

Včeraj je praznovala v Povirju 10. rojstni dan DARJA. Iskreno ji čestita botra iz Trsta.

Zagorela je deseta svečka, ki razdaja skupno luč. Ne vetri in ne toča, ne vihar in mrzla zima ji ne moreta do kože, olja ji pridaja desetletna ljubezen, ki v dveh ml-ih srcih gori. Podrejeni čestitajo.

Sredi ples ob zvokih ansambla.

Vabljeni!

PD KOLONKOVEC

Zenjan 46

prireja 13. in 14. septembra

TRADICIONALNI

PRAZNIK SOLATE

Spored:

SOBOTA, 13. septembra

ob 16.30 pri Karšu, Ul. Gravi-si 18, tekmovalce v sajenu solate

ob 17.00 odprtje kioskov NEDELJA, 14. septembra

ob 16.00 odprtje kioskov, ogled razstave solate, nastop ansambla L. HLEDETA

ob 20.00 razglasitev izidov tek-movanja in nagradjevanje. Sledi ples ob zvokih ansambla.

Vabljeni!

FESTIVAL

DELA in L'UNITA'

13. in 14. septembra

v ZGONIKU

SLOVENSKO DEŽELNO GOSPODARSKO ZDRUŽENJE

Obstniška sekcija - Trst

Priredi v nedeljo, 14. septem-bra, na prostoru Gospodarske zadruge v Bazovici

OBRTNIŠKO SREČANJE

ob 10.00 okrogla miza o pri-merjavi med obrtniš-tvom v Sloveniji in v F.J.K.

ob 14.30 nogometna tekma med goriskimi in tržaškimi obrtniki

ob 17.30 daje PLES

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO TRST

prireja v nedeljo, 21. t.m.

AVTOBUSNI IZLET NA VERZEGNIS (1915 m) V KARNJSKE ALPE

Izlet je primeren za vse, vpi-sovanje na ZSSDI v Ul. sv. Frančiška 20/II

»Dopolavoro Ferroviario« iz Trsta

organizira

izredni potniški vlak s parno vleko v Bohinj za jubilejni Kravji bal 14. septembra 1980.

Prijave sprejema »Dopolavoro Ferroviario« - Trg Vittorio Ve-neto 3, vsak dan od 11. do 13. ure.

RESTAVRACIJA »DOLINA« PADRICE

vabi na

TEDEEN PIVA »FORST«

še danes, 7. septembra.

Postregli vas bomo z različni-mi specialitetami.

SLOVENSKI DEŽELNI ZAVOD ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

razpisuje za šolsko leto 1980/81 vpis na naslednje tečaje:

— tečaj za kvalifikacijo v kamnoseštvo, ki se bo odvijal v Nabrežini;

SKLEPI V NEKATERIH TOVARNAH

Dopolnilna blagajna za več sto delavcev
v raznih podjetjih goriške pokrajine

Najhuje je v tovarni Inteco, kjer gre vse delavstvo v dopolnilno blagajno za eno leto - Težave tudi v Tec-Friuli v Krmini, v sovodenjski predilnici in v tovarni svile v Štandrežu

Kriza, ki je doslej udarjala le po nekaterih večjih tovarnah, ki so sicer že kronično bolane, v goriški pokrajini je po poletnem počitniškem zatíju udarila tudi v nekatere tovarne, ki so bile doslej imune. Prav v teh dneh so tovarniški sindikalisti sporočili, da bo veliko delavcev moralo v dopolnilno blagajno in v nekaterih primerih niti ni gotovo, ali se bo položaj popravil.

O hudem položaju v tovarni kontejnerjev Inteco med Sovodnjami in Štandrežem smo že poročali. V petek zvečer je bil štiriurni sestanek na sedežu zveze industrijskih delavcev v tovarni kontejnerjev, zastopniki tovarne in sindikalisti. Zastopniki tovarne so dejali, da je kriza zajela sektor kontejnerjev, da jih imajo na zalogi kar 3000 v skupni vrednosti 6 milijard lir in da morajo zaradi tega ustaviti proizvodnjo. Le nekaj delavcev bo na delu v tovarni še nekaj dni, da dokončajo delo pri preostalih kontejnerjih, zatem pa bo vse delavstvo v dopolnilni blagajni za eno leto. Če se bo položaj izboljšal, bodo najbrž obnovili proizvodnjo v februarju ali marcu prihodnjega leta. Sicer pa se dopolnilna blagajna prične za večino delavstva že jutri. Sindikat je za jutri, ob 11. uri sklical v tovarni skupščini vseh delavcev.

Podobne vesti prihajajo tudi iz drugih goriških tovarn. V tovarni Tec Friuli v Krmini so se kar na lepem znašli v krizi. Tu je zaposlenih več kot 400 delavcev. Je to največja tovarna v krminski industrijski coni. Izdelujejo plastično blago. Od jutri bo v trimesečni dopolnilni blagajni (vendar le tri dni tedensko) kar 96 delavcev. Tudi tu pravi, da ni naročil.

Prav tako z jutrišnjim dnem gre v dopolnilno blagajno 40 od skupnega števila 52 delavcev tovarne svile Bodmer v Štandrežu. In tudi v sovodenjski tekstilni tovarni, kjer so pred letom in pol precej zmanjšali število zaposlenih, bodo spet imeli zaposlitvena vprašanja. 69 delavcev in delavk bo ostalo doma štiri ponedeljke. V tovarni pravijo, ker ne vedo še, kakšno blago bo zahtevalo tržišče in da ne smejo producirati blaga, ki bi potem ne šlo v prodajo. Upajmo, da je zares tak ukrep le začasna značaja.

V sindikalnih krogih se boje, da se zahtevo po dopolnilni blagajni ne oglasi še kaka druga tovarna.

S SEJE RAJONSKEGA SVETA

Občina se premalo
zanima za Podgoro

V četrtek zvečer je bila v prostorih športne palače v Ul. delle Grappate seja rajonskega sveta za Podgoro. Na seji sta bila prisotna tudi občinski odbornika za promet Jakoncic in za javna dela Zuccali. Na dnevnem redu so namreč imeli nekaj važnih točk, v zvezi s prometom skozi podgorsko četrter z

odkupom zemljišča za razširitev Attemsovega parka in razlastitvijo dela zemljišča predilnice. V zvezi s prometom je predsednik Maligoi med drugim zahteval, da bi Podgori dodelili vsaj enega policaja, ki naj bi stalno urejeval promet v tej četrti. Odbornik Jakoncic mu je odgovoril, da je zaenkrat to nemogoče, ker občina nima dovolj osebja, da pa bodo tej zahtevi skušali vsaj delno ugoditi v bodoče. Obljubil je tudi nekaj nujnih posegov proti nediscipliniranim avtomobilistom in soferjem tovrstnih, ki ne upoštevajo pravil o prepovedi parkiranja v nekaterih ulicah.

Z odbornikom Zuccalijem so nato govorili o razširitvi in preureditvi Attemsovega parka. Odbornik ni v zvezi s tem problemom dal za-

dovoljivega odgovora, saj je dejal, da bo treba za to počakati sestavo novega občinskega odbora. Nekaj mesečna zamuda se obeta tudi za razlastitev dela zemljišča predilnice, ki naj bi bilo namenjeno gradnji hiš. Za postopek je odgovorna deželna uprava, ki se bo morala posvetovati z goriško občino in nato izdati ustrezen odlok.

Odbornik Zuccali je moral priznati tudi zamude pri gradnji zajetja vodovoda, ki naj bi izkoriščal izvir pod Kalvarijo. Zaenkrat je izvir še neizkoriščen, ob vsakem dežju pa voda poplavi nekatere ulice. Na seji so govorili še o nekaterih drugih problemih, kot ureditvi kanalizacije v Ul. IV. novembra in obrežovanju živih meji ter rastlinja, ki ponekod že ovira promet.

V POČASTITEV GORIŠKE FRONTE

9. septembra občinski praznik
sosednjega mesta Nove Gorice

Mlado mesto se hitro razvija v regionalno središče severne Primorske - Slaba cestna infrastruktura neugodno vpliva na celotno gospodarsko rast - Sodelovanje z Gorico

Prihodni teden, točneje 9. septembra, praznuje Nova Gorica svoj občinski praznik. Tega dne leta 1943 se je namreč primorsko ljudstvo močno dvignilo k uporabi ter je v Goriški fronti nudilo organiziran in oboježen odpor, nacističnemu okupatorju, ki je vdel v naše kraje, po padcu italijanskega fašizma. Na tej fronti pa se niso borili samo primorski, ki so bili zlasti goriški Slovenci, ampak tudi oddelki italijanskih delavcev in tržičke ladjedelnice, ki so se priključili protifašističnemu boju jugoslovanskih in vseh zatiranih evropskih narodov. Prav v spomin na to skupno in junsko borbo bodo danes proslavili v Selcah pri Ronkah boje partizanske divizije Garibaldi Natisona izpred 37 let.

Z bojem primorskega ljudstva proti okupatorjem se je začelo tisto razdobje, ki ni privedlo samo do osvoboditve in naravne priključitve Primorske k Jugoslaviji, ampak tudi razdobje neprestane rasti, gospodarske in kulturne, obsežnega in do takrat zastopljivega slovenskega prostora.

Ljudska oblast in samouprava socialistična družba sta v povojnem razdobju neverjetno razvili primorsko regijo in se zlasti Nova Gorico, ki je nastala kot upravno - politično, gospodarsko in kulturno središče širokega zaledja, ki je po priključitvi Gorice k Italiji ostalo brez takšnega središča.

Od priključitve 1947. leta dalje pa do danes je v naši sosesčini nastalo mesto, ki se v uveljavilo tudi po svojih odprtih gledanjih na obmejni

prostor ter razvija sodelovanje z Gorico ter njeno pokrajino. To mesto je prav zaradi realističnih in odprtih gledanj pokazalo: veta, kako družbene razlike ne morejo biti ovira za dialog o skupnih potrebah in ciljih. Pokazalo je, enako kot Gorica, da umetno ustvarjene prepreke preteklih let, zlasti kot posledica nasilnega in osvajaškega fašizma, ne smejo onemogočiti uveljavljanja ljudskih težej po medsebojnem spoštovanju in miru, ki ju ne potrebujemo samo pri nas, ampak ga, kot edino alternativo napetostim in moravnevalni tekmi potrebuje ves svet.

Kako naglo rast beleži novogoriška občina, dokazuje podatek, da se je od priključitve do danes število kmetijskega prebivalstva od 60 znižalo na deset odstotkov. Vzporedno s tem je naraščalo zaposlovanje v številnih industrijskih obratih in v drugih dejavnostih. Nova Gorica je veliko napravila za razvijanje lastnih kadrov ter se je smelo lotiti njihovega zaposlovanja na najodgovornejših mestih. Mlade vodilne občane srečate tako v izvoljenih telesih kot v proizvodnji. Z zagnanostjo, ki je lastna mlademu človeku, skrbijo za rast mesta, ki ga čutijo za svoje.

Ta proces je odprl tudi številna vprašanja: preseljevanje podeželne

ga prebivalstva v mesto, praznjenje središčarskih in obmejnih vasi, porajanje komunalnih vprašanj v Novi Gorici in podobno. Tudi na proizvodnem področju se pojavljajo težave vprašanja. Le-ta imajo za skupni imenovalec nerazvito cestno infrastrukturo. Te slabosti onemogočajo Goriški izkoriščati primerljive prednosti zaradi prometnih vezi, ki so v zgodovini povezovala industrijsko razvito Padsko nižino s srednjo in vzhodno Evropo. Goriška je danes v pravem prometnem žepu in zato moramo razumeti, zakaj se zavzema za izvedbo slovenskega zaledja iz leta 1968 o izgradnji avtoceste Sentilj - Nova Gorica, Izgradnja avtoceste po Vipavski dolini bo pomenila spodbudo celotnemu gospodarskemu napredku tega pomembnega dela Slovenije.

Ob sedanjih »razničnih dneh Gorice« s simpatijami gleda na Novo Gorico, na radosti njenega prebivalstva ob tako lepem delovnih uspehih ter ob naporih, da bi sedanjim delovnim zmagam dodala nove in še večje.

V teh simpatijah ima svoje posebno mesto slovenska narodnostna skupnost, ki vidi v kulturno - prostvetnem in splošnem razvoju Nove Gorice tudi porok za lasten napredek in za obstoj.

KMALU NOVI ODBORI V KRAJEVNIH UPRAVAH?

KOMUNISTI ZAHTEVAJO SKLIC
POKRAJINSKEGA SVETA V GORICI

Predsednik bi moral sklicati svet v roku osmih dni - KD o položaju v goriški občinski upravi

Komunistični občinski svetovaleci so večeraj pisмено zahtevali sejo pokrajinskega sveta. Ker je svetovalec KPI v pokrajinskem svetu osem, predstavljajo torej eno tretjino članov sveta, mora predsednik op. Pagura avtomatično sklicati sejo v roku osmih dni od zahteve. Omenjeni svetovaleci so sklic seje zahtevali zato, da bi na njej prišlo do razprave o novi sestavi večine v pokrajinskem svetu da bi izvolili predsednika in odbornike, da bi zatem v pokrajinskem svetu razpravljali o raznih vprašanjih, ki zanimajo Goriško, še posebej o gospodarski krizi, ki je prav v teh dneh zajela še vrsto drugih tovarn. V tiskovnem poročilu, ki ga je tisk poslala večeraj KPI, je poudarjeno, da je pokrajinska uprava brez odbora že štiri mesece in da, kot izhaja iz poročil drugih strank, ki sodelujejo na pogajanjih za sestavo nove večine, gre predvsem za vprašanja politične te vsake med njimi v novem odboru s porazdelitvijo odborniških mest.

Podobno stališče je zavzel v zvezi s krizo na goriški občini, tudi mestni odbor KPI, ki se je sestel s svetovalsko skupino te stranke. Vprašanja so podobna onim v pokrajinski upravi, menijo goriški komunisti, zato je treba pričeti hitro z njihovim reševanjem, to z izvolitvijo župana in odbora. Krajevne uprave morajo čimprej polnoveležno pričeti z reševanjem kritičnih

vprašanj. Tudi tu so svetovaleci KPI zahtevali sklic sveta, vendar ne razpravljajo v goriškem občinskem svetu z zadostnim številom glasov.

Večeraj smo v redakciji dobili tudi diskovno poročilo mestnega odbora krščanske demokracije. V njem je rečeno, da ni prišlo do povedanega sestanka petih strank, kjer naj bi govorili o vprašanjih, ki so v zvezi z goriško občino, zaradi zahteve socialistov, da se čimprej in enotno rešijo vsa vprašanja v zvezi s sestavo odbora na pokrajini in občini. Mestnemu odboru KD ta socialistična zahteva o globalnosti očitno ni všeč, saj poudarja, da se ne morejo odločiti, če ne bodo nadaljnja pogajanja prinesla zaželenega rezultata. Je pa nadalje rečeno v tiskovnem poročilu KD, si bo ta stranka vzela odgovornost, da čimprej poišče drugačne rešitve.

SLOVENSKE DEŽELNE ZAVOD
ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

razpisuje za šolsko leto 1980/81 vpis v naslednja tečaja:

- večerni tečaj za specializacijo v knjigovodstvu, namenjen tistim, ki so končali 15-jo srednjo šolo trgovske smeri in vsem, ki so zaposleni v knjigovodstvu;
- večerni tečaj za vzgojo prizadetih otrok.

Informacije in vpisovanje: SKGZ, Ul. Malta 2, tel. 2495, vsak dan razen sobote od 8. do 12. ure, do vključno 15. 9.

V ponedeljek, 8. septembra, ob 20.30 bo v domu Andreja Budala v ŠTANDREŽU

KATALONSKI VEČER

Nastopa pevski zbor ARS NOVA iz Martorella (Katalonija) Pred koncertom bo otvorna dokumentarna razstava o Kataloniji. V pozdrav zapoje mešani zbor »Oton Zupancič«, sodeluje tudi goriška folklorna skupina.

NA POBUDO ZSKD IN »OTONA ŽUPANČIČA«

Koncert katalonskih pesmi
jutri zvečer v Štandrežu

Še pred koncertom bo odprta dokumentarna razstava o Kataloniji

Goriški Slovenci bomo lahko jutri zvečer v Domu Andreja Budala v Štandrežu poslušali pevski zbor ene izmed tolikih narodnostnih manjšin, ki žive v Evropi, t.j. zbor iz Katalonije. Zbor »Ars Nova« iz Martorella je razmeroma mlad zbor, sodeluje na letošnjem mednarodnem pevskem tekmovanju »Seghizzi«, ki se danes zaključuje v Gorici. Zveza slovenskih prosvetnih društev je izkoristila to priliko in priredila dva koncerta, prvega jutri zvečer v Štandrežu, drugega pa v torko na Opčinah.

Na jutrišnjem koncertu v Štandrežu bodo v pozdrav gostom najprej nastopili s nekaj pesmimi članice in člani mešanega zbora »Oton Zupancič« iz Štandreža. Zatem bo zbor iz Martorella, ki ga vodi Joan Asin i Prades, nastopil s svojim programom. V prvem delu je spet političnih pesmi v glavnem španskih avtorjev. V drugem delu

pa imajo na sporedu drugih devet pesmi, to so katalonske narodne pesmi, poleg teh pa so še pesmi iz otoka Majorka in iz Andaluzije. Poslušali bomo torej lahko nekaj, kar ne čujemo vsak dan.

Koncert se bo pričel jutri zvečer ob 20.30. Še pred koncertom, ob 20. uri, bodo v Domu Andreja Budala odprli dokumentarno razstavo o sedanjem položaju Kataloncev v okviru španske države, kjer so dosegli upravno in kulturno avtonomijo. Razstava bo odprta v Domu Andreja Budala nekaj dni.

Danes v Selcah
partizansko slavlje

Danes ob 10. uri bo v Selcah v občini Ronke tradicionalno partizansko srečanje, ki ga prireja pokrajinsko vodstvo VZPI - ANPL. Posvečeno bo dvema udarnima brigadam, Tržaški in Fontanotovi, ki sta se borili v okviru jugoslovanske partizanske vojske. Delež teh dveh enot v osvobodilnem boju je bil zelo velik, saj je v prvi padlo 514, v drugi pa 130 vojakov.

Na današnji slovesnosti bo spregovoril ronški župan Gianmassimo De Pace. Slavne boje teh dveh enot bodo počastili tudi v govorih partizanskih poveljnikov.

V okviru tega praznika je več manifestacij kulturnega, športnega in rekreacijskega značaja. Občinska uprava v Doberdolu poziva vse domače organizacije, da se udeležijo baklade, ki bo v ponedeljek, 8. septembra, ob 19. uri krenila izpred spomenika padlih v Doberdolu ter se bo zaključila pred spomenikom padlih v Selcah.

V prostorih društva Naš prapor se bo jutri ob 20.30 sestal rajonski svet za Pevmo, Oslavlje in Štnaver.

AVTOBUS
ZA BAZOVICO

Na spominsko proslavo, ki bo danes v Bazovici, bo z Goriškega vozil tudi avtobus. Odhod s Travnika je napovedan ob 14.30. Avtobus bo vozil skozi Štandrež (ustavil se bo na Pišču), Sovodnje (odhod približno ob 14.45) in Doberdob (odhod ob 15.). Povratek je predviden ob 20.30. Cena vožnje je 2 tisoč lir.

GLASBENA MATICA - Gorica
Podružnica Sovodnje

obveša, da bo vpisovanje v sovoedenjsko podružnico v Kulturnem domu v Sovodnjah v torek, 9. septembra, od 17. ure dalje.

MEDNARODNO TEKMOVANJE »SEGHIZZI« V GORICI

Dvema jugoslovanskima zboroma
prvo mesto v polifonski glasbi

V ženski zasedbi so sodniki prisodili prvo mesto zboru »Collegium musicum« iz Beograda, v mešani zasedbi pa »Tonetu Tomšiću« iz Ljubljane - Danes folklorna glasba

Z zmago dveh jugoslovanskih pevskih zborov v treh kategorijah polifonske glasbe se je zaključil prvi del 19. mednarodnega tekmovanja pevskih zborov, ki ga organizira Seghizzi v Gorici. Prvi mesti sta zasedla ženski pevski zbor »Collegium musicum« iz Beograda ter mešani pevski zbor »Tone Tomšić« iz Ljubljane. Moški pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine je zasedel tretje mesto.

S temi uvrstitvami so jugoslovanski pevci med vsemi letošnjimi udeleženci doslej prav gotovo najuspešnejši. Takoj k tej ugotovitvi pa je potrebno dodati, da je po svoje zelo uspešen tudi pevski zbor iz kraja Porto Torres na Sardiniji, ki je nastopal v vseh zasedbah ter je bil v mešani zasedbi drugi, v moški prvi, v ženski pa tretji.

Sodniki so najvišje ocenili beograjski zbor »Collegium musicum«, prisodili so mu kar 94,88 točke. »Tone Tomšić« je prejel 91,50, »Coro polifonico turritano« iz kraja Porto Torres pa 90,50 točke. V teh točkah ni vsota samo umetniška ocena, ampak desimo tudi vrsto, ki ga zbor naređi na sodnike. Beograjski umetniški zbor, ki ga sestavlja sedemdeset, leč pred ostalimi. Njihovo sposobnost je spoznalo občinstvo že ob tekmovalnem nastopu ter je povsem utemeljeno tem umetnicam najpristneje in je najdlje ploskalo.

Beograjske pevke pod vodstvom svoje pevovodkinje Darinke Matić - Marović so bile protagonistke tudi na sinočnji zaključni prireditvi, na kateri so razglasili najboljša tekmovalce v polifonski glasbi.

Večeraj popoldne in zvečer so se tekmovalci nadaljevali v folklorni glasbi. Na njih sodelujejo vsi trije jugoslovanski zbori, ki so se pomerili že v polifoniji. »Srečko Kosovel«, »Tone Tomšić« in »Collegium musicum«. Poleg njih nastopajo še zbori iz Italije, Španije, Poljske, Madžarske in Bolgarije. Zaradi točnosti moramo zapisati, da pevski zbor »Ars nova« iz Martorelle ni želel, da so ga napovedali kot španski, ampak kot katalonski zbor.

Danes ob 15.30 je na programu nadaljevanje tekmovanja v folklornem petju, ob 20.30 pa nagajevanje najboljših in zaključek letošnjega tekmovanja.

Vrstni red v polifonski glasbi: mešani zbori - 1. »Tone Tomšić« 91,50; 2. »Polifonico turritano« s Sardinije 88,68; 3. »Akademski zbor iz Gdansk« (Poljska) 86,16; 4. pevci iz Santomía di Malo (Vicenca) 85,16; 5. »Vox Julia«, Ronke, 82,91; 6. »Budapesti Bartok« 82,41; 7. »Guido Monacco« iz Arezza 78,58; 8. »Giuseppe

Sovodenjci na srečanju oktetrov

Sovodenjski pevci v Zemonu

VTISI Z IZPITOV NA UČITELJIŠČU

NOBENEGA PRESENEČENJA
NA POPRAVNIH IZPITIH

Bolj kot prestrašeni, so bili dijaki dolgočaseni zaradi čakanja - Jutri uradno znani pričakovani izidi

Na dveh slovenskih šolah, zavodu za trgovino »Ivan Cankar« in učiteljski »Simon Gregorčič« se v teh dneh zaključujejo popravni izpiti, medtem ko so v prejšnjih dneh že objavili izide na liceju »Primož Trubar« in na šoli za otroške vzgojiteljice. Na učiteljski, kjer so se uštni izpiti zaključili včeraj in bodo jutri objavili izide, smo v petek prisluhnili izpraševanju nekaterih dijakov.

Medtem ko je zunaj sijalo toplo septembrsko sonce, so v prostorih razredov po nekaj mesecih zopet zadreženo latinske sklanjivne in matematične formule. Sredi razreda sta bili dve mizi, okoli katerih je izpitna komisija izpraševala dva dijaka hkrati, na koncu sobe, zraven vrat pa je sedela skupina dijakov, ki so nestrpno čakali, kdaj bodo prišli na vrsto.

»Ali je kaj tremo pred izpitom«, smo jih vprašali. »Ni tako hudo«, nam je odvrnil eden iz skupine. »Bolj kot zaskrbljen sem naveličan tega čakanja. Ko bi me vsaj hitro poklicali, da opravim to nadlogo. Popravljam samo v enem predmetu, nekaj sem se učil poleti, tako da mi sem imeti problemov. Samo tega dolgočasnega čakanja ne bi bilo treba.«

Če so se dijaki dolgočasil, se tudi profesorji niso zabavali. Tudi zanje so izpiti podobni obredi, ki se ponavljajo pred začetkom vsakega

šolskega leta. Vrh vsega je v večini večini primerov izid že vnaprej določen: dijaki, ki popravljajo v enem ali največ dveh predmetih, navadno uspešno opravijo preizkušnjo, tisti pa, ki so bili nezadostni v treh predmetih, skoraj neizbežno zastanejo.

Profesorja, ki je sledil uštnim izpitom, smo vprašali, kakšno je letosno znanje dijakov. Zmajal je z glavo in dejal, da je slabo, da dijaki niso dovolj pripravljeni. Tudi se nam je približal dijak, ki je komaj zaključil izpit iz biologije in je čakal, da stopi še pred drugi del izpitne komisije, kjer je dijakinja odgovarjala na vprašanja iz latinščine. Sam pri sebi je godrnjal, da pred komisijo ni uspel pokazati tega, kar zna.

»Snov je obširna, ti pa znaš nekatera poglavja boljše, druga slabše. No, menj so vprašali prav to, kar sem najmanj znal, vrhu tega pa so mi postavili še nekaj vprašanj iz programa prejšnjih let.«

Medtem so se pred komisijo vrstili drugi dijaki, ki so odgovarjali na zastavljena vprašanja, nato pa zapuščali izpitno mizo, nekateri zadovoljni, da je tudi ta preizkušnja končno za njimi, drugi pa bolj razočarani, ker ni šlo vse tako, kot so si pričakovali. Sedaj bo treba počakati še na izide, ki jih bodo objavili jutri. Po vsej verjetnosti brez večjih presenečenj.

Sovodenjski nonet je v soboto, 30. avgusta nastopil na pevski prireditvi »Srečanje oktetrov« v dvorani Zemonu pri Vipavi. Poleg Sovodenjcev so pred številnim občinstvom nastopili še Novogoriški oktet, Brski oktet ter oktet Amis del Friul iz Krmina.

Vsak zbor je nastopil z lastnim sporedom, ob koncu pa so skupaj odpele še dve pesmi.

Na sliki nastop Novogoriškega okteta, Briskega okteta ter Sovodenjskega noneta.

Razna obvestila

Na šolskem skrbništvu v Gorici in na sedežu šolskega okraja v Trzinu so od včeraj dalje objavljene končne lestvice za dodelitev povih učnih mest v srednjih šolah 1. in 2. stopnje in prednostne lestvice za premetstve.

Prosvetno društvo Sovodnje obvešča vse izselence v Beograd, naj se zberejo v četrtek, 11. t.m., na jugoslovanski strani mejnega prehoda pri Rdeči hiši, ob 16.15 po italijanskem času.

Na področju Rupe in Peči jutri, v ponedeljek, 8. septembra, od 9. do 17. ure ne bo vođe. To zaradi nujnih del na omrežju CAFD.

Kot smo že poročali so nekatera ulice v Doberdolu dobile nova imena. Zaradi tega je potrebno, da prebivalci spremenijo naslov svojega bivališča na vseh dokumentih. Ker je stvar izredno važna in je treba to spremembo naslova urediti v vseh javnih aktih, vključno na avtomobilskih dokumentih, je doberdolska občinska uprava poskrbela, da bo na županstvu od jutri do petka zainteresiranim prebivalcem na razpolago uslužbene: vsak popoldne, od 17. do 19. ure. Tu naj bi sprejemala, da če ne bo dovolj zanimanja, da to dodatno službo v prvih dneh tedna, bo služba uknjena.

Doberdolska občinska uprava sporoča, da si dijaki nižje srednje šole od jutri dalje v knjižnici lahko izposodijo še razpoložljive učbenike.

Kino

Gorica

VERDI 16.00-22.00 »Tess«, N. Kinski in P. Firth. Barvni film. CORSO 15.30-22.00 »Il matrimonio di Maria Braun«, Film W. Fassbinderja. Igra Hanna Schygulla. Barvni film.

VITTORIA 15.30-22.00 »Apriti con amore«, Barvni film. Preveden mladini pod 18. letom.

Tržič

EXCELSIOR 14.00-22.00 »Mangiat vivis«, PRINCIPE 16.00-22.00 »Le porno-coppie«.

Nova Gorica

SOČA 10.00 »Pink panter«, Risanka. 16.00-18.00 »Super inframens«, I-talijanski film.

20.00 »Pula po Pul 80«, »Petrijin venec«, Režija Srdan Karanović. Velika zlata arena za film.

SVOBODA 16.00 »Tudi angeli stre-ljajo z desnic«, Italijanski film. 17.00-20.00 »Neustrašni«, Ameriški film.

DESKLE 17.00-19.30 »Pazite se Kleopatre Wong«, Hongkonški film.

DEŽURNA LEKARNA V GORICI Danes ves dan in ponoči je v Gorici dežurna lekarna Baldini, Verdivje Korzo 57, tel. 84-897.

DEŽURNA LEKARNA V TRZICU Danes ves dan in ponoči je v Trzinu dežurna lekarna Sant'Antonio, Ul. Romana 147, tel. 40-497.

ZAHVALA

Ob izgubi našega dragega

Jožka Devetaka

se zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem, posebno pa znancom Poljan, ki so z nami žalovali.

SVOJCI

Opatj. »Selo, 7. septembra 1980

Do bi se osvežili v teh vročih poletnih dneh privoščite si

UNION PIVO

Zastopnik za Goriško: VOJKO NARDIN Štandrež, tel. 81-310

LESTAN NICOLO
GORICA-UL. GARZAROLLI 105-TEL.81801

STEREOFONJA HI-FI: Marantz, A.R. Grundig, Ram Indiana Line, Celestium, Akai, Yamaha, Sanyo

RADIO TV COLOR: Nord Mende, Blaupunkt, Schaub Lorenz, I.T.T.-Grundig, Loewe Opta, Radio, Marelli, Zoppas

«Espobianco» GORICA-UL. Cossar 23 Tel. 83823

GOSPODINJSKI STROJI: Bosch, Miele, Argo, Sneg, Ariston, Sital - NAJBOLJŠIH ZNAMK

MATERIAL ZA OJAČEVALNE NAPELJAVE

KMEČKA BANKA

USTANOVLJENA LETA 1909

GORICA - Ulica Morelli 14 Tel. 2206 - 2207

TELEX 460412 AGRBANK

VSE BANČNE USLUGE MENJALNICA

Na Bazovici so počili streli

PRILOGA PRIMORSKEGA DNEVNIKA OB

50-LETNICI USTRELITVE BAZOVIŠKIH ŽRTEV

L'esecuzione

TRIESTE, 6 settembre.

Questa mattina alle ore 6, nelle prossimità di Trieste, è stata eseguita, mediante fucilazione nella schiena la sentenza di condanna a morte emessa dal Tribunale Speciale per la difesa dello Stato a carico dei terroristi Bidovec Ferdinando, Marusic Francesco, Milos Zvonimiro e Valencic Luigi, autori confessi della strage al giornale "Popolo di Trieste" e di altri delitti.

(Agenzia Stefani).

Junaki

Eno so ideali, drugo zablode. Vsakemu zdravemu človeku bi moralo biti jasno, da občečloveških vrednot pravice, svobode in miru ni moč zamenjati z ničemer drugim. Vsak zdrav človek bi moral tudi vedeti, da je boj za njihovo uveljavitev vse nekaj drugega od boja, ki ga vodijo nasilniki pri zatiranju ljudstev in ohranjanju svojih privilegijev. Stara modrost opozarja, da je zgodovina učiteljica življenja. Nič ne more zaustaviti vseskozi naprej odvijajoče se poti zgodovine, ki ob vsakem koraku beleži zločinska dejanja sovražnikov človeštva in nemara najočitneje tudi izpričuje, kako je zanje zmeraj odrejena brezizhodna in nelzproсна kazen. Ideali so pesmi narodov, nesmrtni spomeniki iz vseh kontinentov, so najplemenitejši izraz boja za uveljavitev osnovnih postavk človečanskih pravic, punitov, vstaj, zmagovalnih pohodov zaslužjenih ljudstev. Kdor se bori za te ideale, nosi v sebi poslanstvo življenja, kdor se spozablja in zgodovini v zasmeh stalno naklepa svoje zločinske načrte, tako ali drugače vselej zasnovane v zablodah fašistične mi-

selnosti in črnem terorju, ta nosi v sebi preklestvo pogina, uničenja, smrti. Junake spočinja življenje.

Ob 50-letnici ustrelitve Bidovca, Marusiča, Miloša in Valenciča Slovenci v Italiji proslavljamo danes junaški boj primorskega ljudstva, ki je proti raznarodovalnemu nasilju, nepriznavanju domovinskih pravic življenjskim prvobitnostim, proti poizganju, zatiranju, uničevanju in smrti iz sebe oblikovalo podobo mogočnega upornika, nasilca idealov pravice, svobode in miru. V tej posebni današnji stvarnosti, prav nič vzpodbudni in v marsičem zelo zaskrbljujoči, nam ni treba daleč iskati izhodiščnih postavk osnovnega programa. Vse je velik prispevek k razvoju človeštva, socialna revolucija, novi ekonomski red, demokratična ureitev družbe, ob vsem tem pa je najprej potrebno uveljaviti načelo o spoštovanju in priznavanju človeškega dostojanstva v njegovem narodnem bistvu. To namreč označuje kulturo in brez kulture ni napredka. Slava bazovskiškim junakom!

FILIBERT BENEDETIČ

FERDINAND
BIDOVEC

FRANE
MARUŠIČ

ZVONIMIR
MILOŠ

ALOJZ
VALENCIČ

Zadnja pot Bidovca, Marusiča, Valenciča in Miloša

(Odlomek iz knjige Vekoslava Špangerja Bazoviški spomenik)

Po obsodbi so nas v vsej naglici pospremili iz sodne dvorane skozi dolgi hodnik, ki je peljal v ječo «Coroneo», kjer so nas porazdelili v celice. Tedaj sem začutil močan glavobol. Vročina se me je oprijemala vedno bolj. Tedaj so mi živci odpovedali, ker sem postal vedno bolj nestrpen. Hotel bi se spoprijeti s kom, ali nisem imel s kom. Rad bi se bil prepiral ali stregel, samo, da bi si dal duška, a kako? — Rad bi se bil zjokal, a nisem mogel. Hodil sem po celici sem in tja skoraj vso noč. Kljub temu, da me je čuvaj najprej opozarjal, nato mi grozil, da moram na brando, ali da me zatoži zaradi prekrška. Prezrl sem ga, a ustavil sem se od časa do časa pri oknu, da sem prisluhnil, kaj se dogaja na dvorišču. Slišal sem, ko so prihajala in odhajala motorna kolesa, avtomobili in kamioni. To nam je tudi tedanji očividec poročal: «Po dvorišču koronejskih zaporov so drveli z motocikli sem in tja fašistovski kurirji, ki so odnašali ali prinašali navodila.

V tem času so fašistovske patrulje krožile po vsem mestu. Zrela topov vojnih ladij so bila obrnjena proti mestu in deželi. Oklopni avtomobili in kamioni z naperjenimi mitraljezi so drveli po mestu. Tržačani so se zaprli v svoja stanovanja, od koder so opazovali, kaj se dogaja po ulicah. Čul se je glas prodajalcev časopisov, ki so prodajali izredno številko «Il Piccolo», ki je že tik po polnoči objavil obsodbo. Vse okoliške vasi so bile izredno zastražene, posebno Bazovica in vse poti do mesta. Zavedne družine, posebno na deželi, so prižgale brljavke ali sveče v svojih stanovanjih kot izraz žalovanja za štirimi mučniki.

Kmalu po treh so se začeli vkravat v že pripravljene kamione na dvorišču koronejskih zaporov fašisti 58. bataljona, ki je štel 600 oboroženih fašistov pod poveljstvom konzula Diamantija. Med temi sta parkirala dva oklopna avtomobila. V enega teh so položili štiri bele rakete iz golega lesa. Med dolgo vrsto karabinerjev in fašistov so slednjič prikorakali zvezani in v posebnem spremstvu štiri

junaški. Z večjim številom karabinerjev so stopili v oklopni avtomobil, ki ga je vozil šofer Semeraro. Od tam je vsa karavana oddrvela na travnik v bližino vojaškega strelišča pri Bazovici. Temu sprevedu so se pridružili trije avtomobili, zasedeni od raznih višjih oblasti. Fašisti so z brzostrelkami na ramah drveli z motocikli včasih pred karavano, včasih za njo.

Ko so dospeli na bazoviško strelišče, so najprej izstopili fašisti, nato vsi člani komisije izrednega fašističnega sodišča in tem so se pridružili še štirje v civilu in nekaj drugih veljakov. Bilo je slišati le ropotanje orožja in tu pa tam medel glas. Rahel veter je pripogibal veje redkih dreves, s katerih se je spuščalo listje na kraška tla in šelestelo.

Ko so se fašisti razvrstili in ko so postavili štiri stole v bližino, so izstopili štirje bazoviški junaki v spremstvu karabinerjev in nekoga v civilu.

Marusič je tiho spremljal s pogledom odhoda in prihoda in mirno odgovarjal na formalna vprašanja, ki so mu jih postavljali birači. Bil je vidno utrujen od nepopisnega napora, ki ga je preстал v dnevih procesa. A še bolj vidna je bila posledica bolezni, ki ga je mučila ves čas zapore. Kljub temu, da je bil fizično strtl, je korakal v smrt kot borec, zavedajoč se, da se žrtvuje za boljšo bodočnost svojega naroda in vse skupnosti.

Lojze Valencič je že premagal svojo prvotno živčno napetost. Obsodba na smrt ga je v prvem trenutku iznenadila, ker na to ni bil pripravljen, saj je bil njegov položaj do procesa še nejasen. Poleg tega mu je njegov odvetnik zatrjeval, da ne bo ustreljen. Toda svoje grenko presenečenje je hitro premagal in prezrl birače, ki so ga hoteli komediantsko opogumiti. Bil je resen in malobeseden.

Zvonimir Miloš je preživel zadnje ure, kot jih je običajno preživel v družbi, kjer mu ni nikdar zmanjkalo humorja. Docela je bil pripravljen, da položi svoje življe-

nje na oltar svobode in napredka. Pod njegovim mirnim značajem je brstela trdna revolucionarna duša, ki ga je odločno vodila v borbo za narodne pravice in proti fašizmu brez nihanja in brez kompromisa. S takim značajem je stopil v smrt za svoj ideal in našo boljšo bodočnost. Do zadnjega trenutka je bil bolj zaskrbljen za svoje tovariše kot zase. Tak je bil naš velikodušni Zvonimir.

Ferdo Bidovec, najmlajši «borec» štirih bazoviških žrtv, je najodločneje daroval svoje življenje v trdnem prepričanju, da bo s tem pripomogel borbi za narodne pravice in za zrušitev fašizma. Trdna volja ga ni zapustila niti za trenutek v zadnjih urah njegovega borbenežnega življenja. Za svoje tovariše je imel vedno bodrilno besedo, za svoje nasprotnike pa tanek sarkazem, ki ga ni zapustil niti v zadnjem hipu življenja. Pogumno je hotel gledati smrti v oči in vzklikati svojemu narodu.

Zastopnik fašističnega sodišča je obsojenim slovenskim protifašističnim brcem še enkrat prebral obsodbo, nakar so mučnike posadili na pripravljene stole.

Med smrtno tišino se je čulo tu in tam, ko je kdo zakašljaj, medtem ko je rabelj Diamanti ob 5. uri 43 minut 6. septembra 1930 dal povelje svojim podložnikom, naj pomerijo. V tem trenutku se je začel ropot stola, kjer je sedel Ferdo Bidovec. Obrnil se je, ker ni hotel biti streljan v hrbet in v istem trenutku je junak Ferdo Bidovec vzkliknil: «Živijo Jugoslavija! — Smrt fašizmu!»

«Na Bazovici so počili streli.
Štiri žrtve so pale,
štiri matere so zajokale,
štirje heroji bodo večno živeli.»

P. Golia — Odmevi, 4.

Štiri trupla bazoviških mučnikov so položili v pripravljene krste, nakar so vse naložili na kamion in v največji tajnosti odpeljali na pokopališče pri Sv. Ani, kjer so jih strogo tajno pokopali.

Prof. JOŽE PIRJEVEC

OD ZAČETKA RAZNARODOVALNE POLITIKE DO STRELOV NA BAZOVIŠKI GMAJNI

Ukaz je prišel iz Rima

Njegovi ekselenci, predsedniku vlade.

Osebnost, strogo zaupno. Potankosti eksekucije.

Štirje obsojenci potem ko so podpisali prošnjo za pomilostitev niso spali. Ob treh so dobili duhovno pomoč. Medtem ko so jih peljali na usmrtitev, so peli slovenske pesmi. Kraj eksekucije, prostor v bližini bazoviškega strelišča, kamor je 58. bataljon črnih srajc pod poveljstvom konzula Diamantija prišel ob 5. in 15 po približno avajsetkulometrskem maršu, ki ga je opravil, da bi se izognil pozornosti javnosti.

Konzul je ukazal, naj se postroji v kvadrat, odprt na eni strani, ob kateri so bili postavljeni za obsojence štirje stoli. Eksekucijski ploton fašistične milicije je sestavljalo 56 karabinerjev razdeljenih na štiri skupine po

prej, jeseni 1927, il Popolo di Trieste, organ fašistične stranke v Julijski krajini, proglašal, da Slovani niso zmožni kovati zarot proti državi. Kaj se je zgodilo, da se je med ljudstvom, ki so ga same italijanske oblasti imele za miroljubnega, pojavila revolucionarna in teroristična organizacija?

Vzroke te metamorfoze je iskati v divji raznarodovalni politiki, ki jo je v Julijski krajini po letu 1918 uvedla liberalna potem pa še z večjim zagonom fašistična Italija. V Trstu se je ta politika prisadila na močno protislovensko čustvo, ki je bilo razširjeno med irendentičnim meščanstvom in ki so ga fašisti znali imenito gojiti ter si ga prisvojiti. Že s požigom Narodnega doma v središču mesta 13. julija 1920, so dokazali, da znajo tolmačiti strah tržaške buržoazije pred Slovani, ki so, kot je pisal «Il Piccolo» pod Francem Jožefom, s pomočjo cesarske vlade «kakor gospodarji navalili na mesto». Za umiritev teh starih strahov ni zadostovalo uničenje simbola slovenske prisotnosti v Trstu, potrebno je bilo odpraviti bolj ali manj hitro vsako sled samobitnega slovenskega življa v vsej Julijski krajini. To so fašisti dosegli na dva načina: načrtno so razpuščali vse politične stranke, šole in kulturna društva; poitalijančevali priimke. Obenem so tudi na podtalni način spodkopavali temelje gospodarskega življenja Slovencev, ki jim je bilo treba iztrgati ne samo dušo, ampak tudi vsakdanji kruh.

Slovenska predstavnika v Trstu in Gorici, vodja liberalne «Edinosti» Josip Vilfan in krščanski socialci Engelbert Besednjak sta odgovorila na to neusmiljeno politiko s spomenicami, naslovljenimi na vlado, in s tožbami v okviru ženevskega Društva narodov. V tem mestu je predvsem zaradi Vilfanove zavzetosti prišlo do ustanovitve organizacije za zaščito manjšin ki je imela veliko etično, a skromno praktično vrednost. Ilegalna komunistična partija, v katero so bili včlanjeni mnogi Slovenci in Hrvati, je v tistem času imela malo poslušalca za narodnostna vprašanja. Njen poglavitni cilj je bila socialna revolucija, ki naj bi rešila vsa vprašanja, tudi tista, ki so težila slovensko in hrvaško manjšino.

In vendar je bilo treba proti politiki, ki je težila k izničenju slovenskega naroda v Italiji, odgovoriti čim hitreje, celo s silo, tako da bi preprečili njegovo prilagoditev suženstvu. Tega so se v prvi vrsti zavedali mladi najrazličnejših ideoloških smeri, ki so bili že dalj časa v kritičnem odnosu do tradicionalnih strank in so se skušali organizirati na način, bolj ustrezen času. V Gorici in Trstu sta se oblikovali že jeseni leta 1927 dve ilegalni skupini, ki sta prav kmalu začeli sodelovati in načrtovati skupno akcijo. Delno sta se povezovali na še starejšo ilegalno društvo, ustanovljeno leta 1924 in poimenovano po začetnicah krajev, ki jih je bilo treba iztrgati Italiji: Trsta, Istre, Gorice, Reke - TIGR. Omenjeno društvo je bilo povezano z jugoslovanskimi oblastmi in nekaj časa tudi z nacionalističnim gibanjem ORJUNA. Novi organizaciji, ustanovljeni leta 1927, nista prevzeli od starega TIGR samo notranjega ustroja, ki je temeljil na tričlanskih celicah, «trojkah», ampak tudi, čeprav na manj organski način, zvezi z Jugoslavijo, predvsem z društvi izseljencev iz Julijske krajine. Kljub denarni pomoči, ki je bila sicer omejena, ju vendarle ni okužil nazadnjaški duh, v katerega je vedno bolj vodil jugoslovanski režim. Njun boj, kot je zapisano v ilegalnem časopisu Svoboda, je bil usmerjen zgolj v osvoboditev slovenskega in hrvaškega naroda v Julijski krajini, «ki ni le bedna, lačna, raztrgana proletarska masa; je tudi, v primeri z laškim proletariatom še zapostavljena, zaničevana, potisnjena ob zid».

Tržaška skupina, ki si je nadela ime «Borba», je štela med svoje najvidnejše člane Frana Marušiča, Zvonimira Miloša, Vekoslava Špangerja. Po prvem srečanju v Miloševi hiši v Drevoredu XX. septembra je prišlo v zadnjih mesecih leta 1927 skoraj vsak teden do nadaljnjih sestankov. Proti koncu leta je začel izhajati list gibanja, ki je nosil naslov «Borba», prišlo pa je tudi do prvih atentatov. Neposreden cilj, ki so si ga zastavili, je težil k širjenju njihovih idej med ljudstvom, da bi ga spodbudili k odporu, k iskanju novih privržencev, k napadam na nevalgična žarišča fašističnega raznarodovanja, predvsem na šole, k vplivanju strahu pri tistih Slovencih, ki so se vdinjali režimu.

V tistem času so postajali odnosi med Italijo in Jugoslavijo posebno napeti zaradi italijanske - francoske tekme za nadvlado na Balkanskem polotoku. To je povzročilo široko časopisno gonjo proti kraljevini Karađorđević, ki so jo Italijani med drugim obtoževali, da podpira slovanski irendentizem v Julijski krajini. Tudi ko so beograjske oblasti prepovedale Orjuno in ko je postalo jasno, da vlada ne namerava vzdrževati stikov z odporniki gibanja v Italiji, so Italijani še vedno sumili, da so vsi nasprotniki fašizma orjunaši in da

stoje pod okriljem osrednje tajne organizacije, ki naj bi se imenovala «Bela roka».

Eden najbolj zavzetih zagovornikov te teze je bil častnik Virginio Gayda, ki je že novembra leta 1928 objavil v glasilu fašistične stranke Giornale d'Italia celo vrsto člankov (ki so bili pozneje zbrani v brošuro), v katerih je denunciral jugoslovanske spletke in proglašal, da je treba banditizem, ki se je pred kratkim pojavil v Julijski krajini, zatreti z «ognjem in mečem», saj Italija brani v tej deželi «čast evropske civilizacije».

V svoji raznarodovalni politiki so se fašisti radi ogrijali s tako votlo retoriko, ki v resnici ni zrasla na njihovem zelniku, ampak je imela dosti globlje korenine, ki segajo v čase prvih nasprotij med Italijani in Slovani na Jadranu. Ni torej čudno, da so Slovenci in Hrvati pogosto enačili fašiste z vsem italijanskim narodom in da so tudi sami uporabljali dokaj oster slovar. Toda že leto pozneje je ta nekritični odnos doživel dokajšnjo evolucijo, predvsem zaradi stikov, ki jih je bilo mogoče navezati, tudi zaradi posredništva Ivana Regenta z italijanskimi antifašističnimi krogi v Parizu. Sodelavci Borbe so spoznali, da je obstajala poleg fašistične Italije še druga, s katero je potrebno in pomembno sodelovati. Prav kmalu sta tržaška in gorška organizacija postali izredno važni za italijanske antifašiste. Z njihovo pomočjo so zbežali iz države tisti predstavniki boja proti režimu, ki so bili v nevarnosti, da jih zapro. V Italijo pa so slovenski odporniki tihotapili antifašistične liste: Il Becco giallo, Avanti, Giustizia e libertà.

V soglasju z italijanskimi antifašisti, ki so se odločili leta 1929 za bojkot plebiscita, ki ga je razpisal Mussolini,

La sentenza

In nome di S. M. Vittorio Emanuele III, per grazia di Dio e volontà della Nazione Re d'Italia, il Tribunale Speciale per la Difesa dello Stato ha pronunciato la seguente sentenza nel processo penale a carico di Bevk Slavko ed altri 17 imputati come agli atti.

P. Q. M.

Letti ed applicati gli articoli 2, 3, 6, 7, della legge 25 novembre 1926 N. 2008 I, 8, R. Decreto 12 dicembre 1926 N. 2062; 1, della legge 19 luglio 1894 N. 314; 62, 63, 364, 366 N. 2, 104, 252, 120, 107, 108, 20, 28, 31, 36, 39, 68, 56, 59, Codice Penale; 551, 485, 486, Codice Penale per l'Esercito;

dichiara Valencic Luigi, Marussic Francesco, Milos Zvonimiro, Bidovec Ferdinando, Kosmac Nicolo', Bevk Slavko, Pertot Miroslavo, Zahar Mario, Manfreda Andrea, Kosmac Giuseppe, Korze Franceskin Sofia e Cac Lorenzo responsabili dei reati loro ascritti in epigrafe;

Dichiara Spangher Luigi, Stoka Vladimiro, Rupil Carlo, Obat Giovanni, responsabili solo dell'imputazione di cui all'art. 3 della legge speciale e Spangher Luigi anche per detenzione di esplosivi; così modificata l'accusa:

e applicata la prima parte dell'art. 6 della legge speciale per Stoka, Pertot, Bevk e Korze Franceskin, fatto il cumulo giuridico delle pene, condanna:

SPANGHER LUIGI ad anni 30 di reclusione;
STOKA VLADIMIRO ad anni 20;
KOSMAC NICOLO' ad anni 25;
RUPIL CARLO e CAC LORENZO ad anni 15 ciascuno;
OBAT GIOVANNI e MANFREDA ANDREA ad anni 10 ciascuno;
BEVK SLAVKO, PERTOT MIROSLAVO, ZAHAR MARIO e KOSMAC GIUSEPPE ad anni 5 ciascuno;
KORZE FRANCESKIN SOFIA ad anni 2 e mesi sei;
tutti alla rifusione in solido delle spese processuali e ad anni 3 di vigilanza speciale della pubblica sicurezza;
assolve SIRKA LEOPOLDO e KOSMAC CIRILLO per non provata reità e ne ordina l'immediata scarcerazione se non detenuti per altra causa;

Condanna VALENCIC LUIGI, MARUSSIC FRANCESCO, MILOS ZVONIMIRO e BIDOVEC FERDINANDO alla pena di morte mediante fucilazione nella schiena.

Condanna SPANGHER, STOKA, KOSMAC NICOLO', RUPIL, CAC, OBAT e MANFREDA all'interdizione perpetua dai pubblici uffici e gli altri, meno la KORZE FRANCESKIN, a quella temporanea per la durata della pena.

Ordina la confisca delle armi e di quant'altro in sequestro. Ordina che un estratto della presente sentenza sia affisso in tutti i Comuni del Regno.

Trieste, 5 settembre 1930 - VIII.

IL PRESIDENTE IL GIUDICE RELATORE
CRISTINI PRESTI

Tako je tržaški Piccolo objavil razsodbo

Ministero dell'Interno

UFFICIO CIPRA

Telegramma. 1. 44751. (2)

(39)

CIPRATO

RA - TRIESTE - 6/9/30 ORX 8,7 ARRIVO ORE 9,30

S. E. CAPO SOVRANO

PROG. ASS.

RISERVATISSIMO PERSONALE - Particolare esecuzione.

Quattro condannati dopo firmata domanda grazia non defuirono. Ore 3 ricevettero conforti religiosi. Mentre venivano condotti esecuzione cantavano canti slavi. Località esecuzione spianse adiacente poligono fascista dove 58° Battaglione camice nero Comandante Console Diamanti giungeva ore 5 e dopo marcia circa venti chilometri, compiuta per evitare indiscrezioni pubbliche.

Condanna faceva formare quadrato aperte da un lato lungo quale erano disposte 4 sedie per condannati. Plotone esecuzione formato 56 militi divisi quattro squadre e 14. Condannati scesi automezze ore 5,35 marciavano tranquilli verso sedie avendo vicino scorta forte. Lettura sentenza compiuta altissima voce da Console.

Prima prender posto sedia Bidovec diceva in slavo: ragassi ricordatevi gridare viva la Jugoslavia. Tutti condannati rifiutavano bionda. Un attimo avanti fucile Bidovec prometteva alla sua destra. Unica scarica avvenuta a ore 5,43. Corpi Bidovec Milos rispettivamente primo e terzo da sinistra a destra cadevano fulminati all'indietro. Valencic e Marussic rimanevano sulle sedie.

Ministero dell'Interno

UFFICIO CIPRA

Telegramma. 1.

(2)

e parevano dare qualche guiso vita. Furono subito sparati da Ufficiali colpi grazia rivoltella. Ore 5,51 campo completamente sgombrato Battaglione Camice nero che ebbe comportamento superbo nonostante intera notte marcia. Salve subito chiuse bare trasportate osterio.

FERRETTI

Kopija telegrama, ki ga je Mussoliniju poslal Ferretti, načelnik njegovega tiskovnega urada

14. Obsojenci, ki so stopili s tovornjaka ob 5.35, so mirno korakali proti stolom z duhovnikom ob strani. Konzul je z donečim glasom prebral obsodbo.

Prvi je sedel Bidovec, ki je rekel po slovensko: «Fantje, ne pozabite zaklicati: Živela Jugoslavija!» Vsi obsojenci so odklonili povezo. Trenutek pred ustrelitvijo je Bidovec s tihim glasom rekel besede: «Živela Jugoslavija», sledil mu je Valencic, njegov sosed na desni. Strel ob 5.43. Trupli Bidovec in Miloša, prvi in tretji od leve proti desni, sta omahnili brez življenja vznok. Valencic in Marušič sta ostala na stolih in zdelo se je, da dajeta še nekaj znamenj življenja. Takoj so častniki izstrelili iz pištol milostne strele. Ob 5.51 so polje zapustile črne srajce, ki so se držale na imeniten način kljub celonočnemu maršu. Trupla, ki so jih takoj zaprli v krste, so odpeljali na pokopališče.

Ta telegram je Mussoliniju poslal Ferretti, načelnik njegovega tiskovnega urada, ki je po ducejevem nalogu v Trstu vodil režijo procesa proti — kot so takrat rekli — «slovanskim teroristom». In vendar je samo tri leta

OD ZAČETKA RAZNARODOVALNE POLITIKE DO STRELOV NA BAZOVIŠKI GMAJNI

Prof. JOŽE PIRJEVEC

Ukaz je prišel iz Rima

da bi utrdil svoj režim, se je tudi «Borba» odločila za propagandno dejavnost v ta namen. Da bi izrazila svoj protest proti plebiscitu, je veja, ki je delovala v Istri sklenila, da bo motila reden potek volilnih operacij, tako, kakor so fašisti motili parlamentarne volitve leta 1924. Njeni člani so napadli skupino kmetov iz Berama, ki so jih fašisti v koloni peljali na volišče. Naboj, ki ga je iz pištole ustrelil Vladimir Gortan, se je odbil od kamna in smrtno ranil nekega kmeta. Že naslednji dan so Gortana zaprli in ga po površni raziskavi — med katero so ga kruto mučili — postavili pred posebno sodišče.

Ta organ, ki ga je ustanovil Mussolini leta 1926 kot sredstvo za zatrtje režimskih nasprotnikov, se je ob tej priložnosti preselil iz Rima v Pulj, kjer je 17. oktobra obsodil Gortana na smrt. Naslednjega dne so ga ustrelili — kot je predvideval zakon — v hrbet.

Tragični oktobrski dogodki so v «Borbi» razvneli razpravo o načinu in tempu nadaljnjega delovanja. 3. novembra 1929 so se njeni vodje zbrali v jami pri Razklanem hribu, da bi sklenili, kaj storiti. Vsi so bili prepričani o neizogibnosti spopada med Italijo in Jugoslavijo. Ostalo pa je vprašanje taktike, ki naj bi ji sledili v pričakovanju spopada. Del prisotnih, ki mu je načeloval Marušič, je trdil, da je primerno opustiti silo in se posvetiti propagandističnemu delovanju med ljudstvom. Proti tej tezi je nastopila večina. Njen glasniki Bidovec je ugotavljal, da je treba okrepiti teroristično akcijo, da bi oslabili fašizem, poslabšali odnose med Italijo in Jugoslavijo, pripomogli k čimprejšnjemu odločilnemu spopadu med državama.

Čeprav je proti koncu novembra in v začetku decembra policiji uspelo prijeti v Gorici več članov tajne organizacije, so Tržačani okrepili svoje delovanje. Leto se je končalo s sicer neuspešnim atentatom na slovenskega vojvoda v Ricmanjih.

Leto 1930 se je začelo s spektakularno eksplozijo na svetilniku zmage v noči med 5. in 6. januarjem. Bomba je na svoj način hotela slaviti poroko italijanskega prestolonaslednika in belgijske princeze Marie Josè, predvsem pa priklicati pozornost Tržačanov na tragično propadanje pristanišča in na socialno ter narodno zatiranje ljudi, ki so delali v njem. Istega 5. januarja je prišlo do požiga otroškega vrtca «Osvobodene Italije» v Lokvah, medtem ko je bil naslednjega dne v Hruševju pri Postojni ubit občinski sluga, fašist Blažina.

Naslednji datum, ki ga je bilo treba obeležiti, je bila obletnica Lateranskega pakta med Cerkvijo in državo. V začetku februarja je bilo zato sklenjeno, da pripravijo atentat na «Popolo di Trieste», ki se je od svoje ustanovitve proslavil zaradi lhte, s katero se je zaganjal proti vsemu, kar je bilo slovenskega in hrvaškega. Ponoči 10. februarja sta Bidovec in Miloš s pomočjo Marušiča in Valencića podtaknili bombo na sedežu fašističnega časopisa na Trgu sv. Katerine. Eksplozija je bila tako močna, da je ubila časnikarja Guida Nerija in hudo ranila še tri ljudi. Atentat je bil v Julijski krajini in v vsej Italiji ogromna senzacija. Isto noč, 10. februarja so zaprli 26 oseb, ki so jih šteli za «zmožne takšne akcije», jasno pa je bilo, da tava policija v polni temi.

Okrepitev policije, ki so se ji v marcu pridružili tudi agenti tajne službe OVRA, ni ustavila članov «Borbe», ki so v naslednjih tednih nadaljevali svojo akcijo. Še naprej so požigali sedeže fašistov, šolska poslopja in sedeže drugih režimskih organizacij ter obenem na vse mogoče načine širili antifašistični tisk, ki so ga pogosto v zasmeh pošiljali tudi policiji in karabinjerjem. Zadnja številka Svobode, ki je izšla prvega marca leta 1930, je ena sama obtožba fašistične politike in tistih lokalnih sil, ki so jo podpirale. «Trst nam je bil v zadnjih letih in nam je vedno sovražen. Propada predvsem zaradi svoje ga nasprotja proti Slovincem, ki žive na tej zemlji...»

Proti koncu marca se je obroč okoli ilegalne skupine vedno bolj ožil. V tistem času je Valencić trdil, da se v Ljubljani med emigranti širijo imena tistih, ki so podtaknili peklenski stroj na sedežu «Popolo d'Italia».

To je vznemirilo člane «Borbe», ki so vedeli, da je fašistični policiji uspelo pridobiti v tistem ambientu nekaj vohunov. Čeprav tega še ni mogoče dokumentirati, je vendarle verjetno, da so OVRA napotili v pravo smer podatki iz Ljubljane. Aprila ji je uspelo dobiti v roke najvažnejše predstavnike ilegalnega gibanja tako v Gorici kot v Trstu. Prijela je nekaj sto ljudi in jih zaprla v več ječ v Julijski krajini. Najpomembnejše tržaške osumljence je odvedla v koprski zapor, kjer je potekala, da tako rečemo, «legalna» plat zasliševanja. Do resničnega zasliševanja pa je prišlo v karabinjerski vojašnici v Se-

I particolari della fucilazione

TRIESTE, 6 settembre.

Ecco i particolari dell'esecuzione dei terroristi antitaliani e antifascisti Bidovec, Marusic, Milos e Valencic:

Riaccampagnati verso la mezzanotte alle carceri, fortemente scortati, i quattro condannati firmarono immediatamente la domanda di grazia e trascorsero le ore della notte senza dormire.

Non avendo il Comandante del Corpo d'Armata di Trieste trasmessa la domanda di grazia, venivano prese le disposizioni per la esecuzione.

Alle ore 3 ricevettero i conforti religiosi, quindi vennero condotti al luogo della esecuzione prescelto: uno spiazzo adiacente al poligono militare di Basovizza.

Alle ore 5 giungeva, perfettamente inquadrato, al comando del console Diamanti, il 58° Battaglione Camicie Nere al completo ed i giudici del Tribunale Speciale incaricati di assistere alla esecuzione della sentenza.

Il console ordinò quindi alle 600 Camicie Nere del Battaglione di schierarsi in formazione di quadrato, aperto da un lato, lungo il quale venivano disposte le quattro sedie per i condannati.

Il plotone di esecuzione era formato di 56 Camicie Nere divise in quattro squadre.

I condannati scesero dall'autocarro alle ore 5,35 e furono condotti verso le sedie, con l'assistenza del sacerdote che teneva tra le mani il Crocifisso e mormorava delle preghiere.

Il console, Diamanti, portatosi in mezzo al quadrato, leggeva ad altissima voce il testo integrale della sentenza di morte.

Bidovec fu il primo a prendere posto sulla sedia, seguito dagli altri tre. Alle ore 5,43 il comandante il plotone di esecuzione, dopo avere alzata la mano, l'abbassò rapidamente ed in quel momento partì la scarica di moschetti ed i quattro caddero fulminati.

Le salme furono chiuse immediatamente nelle bare e trasportate al cimitero.

Alle ore 5,57 il campo era completamente sgombrato ed il Battaglione di Camicie Nere, che aveva tenuto un comportamento superbo di fermezza e di impassibilità, riformava i suoi ranghi e tornava a Trieste. — (Agenzia Stefani).

Vsi italijanski časopisi so objavili podrobnosti ustrelitve, kot jih je posredovala uradna tiskovna agencija «Stefani». Gornji ponatis je iz rimskega dnevnika «Il Giornale d'Italia».

medeli, kjer so zapornike okrutno mučili z vrelo vodo in razbeljenimi klesčami.

Čeprav so bili zaprti številni predstavniki protifašističnega gibanja v Julijski krajini, to ni popolnoma ustavilo protirežimskega gibanja. «Odkritje in pripor odgovornih za atentat na Popolo d'Italia in Svetilnik zmage», je zapisano v trimesečnem poročilu policije, «sta povzročila veliko malodušje med tistim delom prebivalstva, ki ima še protinacionalnost in filozofsko čustva. Vendar ni manjkalo subverzivnih akcij in manifestacij slovenskega iredentizma, ki so se izražale v širjenju komunističnih letakov, v razboščenju zastave s slovenskimi barvami na Kontovelu in sovjetskega emblema v tržaški ladjedelnici».

Kot je razvidno iz tega značilnega poročila, so fašistične oblasti vztrajale pri enačenju, ki je bilo zelo razširjeno v povojnem Trstu. Slovanov z boljševiki. Izhajajoč iz takega prepričanja, so sklenile, da bodo pripravile proti najvidnejšim osumljencem spektakularen pro-

ces, da bi dokazale svojemu in mednarodnemu javnemu mnenju, kako zna režim odločno poravnati račune s svojimi nasprotniki. Kot prejšnje leto v Gortanovem primeru so tudi tokrat sklenile, da bodo premestile posebno sodišče iz Rima v kraj, iz katerega so izvirali obtoženci. General fašistične policije Guido Cristini je bil znova imenovan za njegovega predsednika. V pričakovanju procesa so se odločili za izredne varnostne ukrepe. Poklicali so 800 črnosrajčnikov in 40 njihovih častnikov, policijske agente so poslali v Trst iz raznih pokrajin, vojaške enote so okrepili, povečali so budnost na meji in vse kvesture so poostrele nadzorstvo nad sumljivimi osebami, skratka, vsa Italija je bila v alarmnem stanju.

Razprava proti skupini obtožencev, ki je štela 18 oseb, se je začela ob 15. uri 1. septembra 1930 v sodni palači v zelo napetem vzdušju, ki se je še poslabšalo, ko je prišlo naslednjega dne v bližini Rakovega Skočjana do spopada med mejno patruljo in dvema orjunašema; član milice, ki je na tem območju služboval prvi dan, in «nevarni orjunaš» Jože Kuček, sta obležala na terenu.

Mussolini je hotel spremeniti proces v velik spektakel, katerega skriti režiser naj bi bil sam. Njegov predstavnik na kraju samem je bil bolj kot Cristini, načelnik njegovega tiskovnega urada, poslanec Ferretti, ki je 2. septembra prišel v Trst.

3. september se je začel z odkritjem letakov na Greti «v slovenskem in italijanskem jeziku, ki so pozivali proletariat naj manifestira proti posebnemu sodišču». Medtem je imel Ferretti, ki je ravno prišel v Trst, v vladni palači zaupen pogovor s Cristinijem. Sklenila sta, naj bi se proces končal naslednji terek v najboljšem primeru, kajti za dosego tega cilja je bilo treba zavleči vsakodnevne razprave do osem, deset ur. Mussolini je v odgovor telegrafiral, da nima ničesar proti temu. Ferretti se je nato popolnoma posvetil svoji nalogi propagandističnega organizatorja procesa. Popoldne 3. septembra je prišlo do prvega izpraševanja obtožencev, in istega večera je obvestil prefekte vseh italijanskih pokrajin, kako naj poročajo časopisi: «Prosim, da tisk poudari protifašistične izsledke današnjega pričevanja na tržaškem procesu. Iz pričevanja Bevka in Fračekinove izhaja, da je protifašistična koncentracija v Parizu uporabljala slovenske bande za ilegalno emigracijo. Še enkrat je dokazano, da si antifasisti pomagajo z vsemi sovražniki Italije v praznem upanju, da se jim bo posrečilo strmoljaviti režim».

Proces naj bi torej obenem oblatil italijanske antifasiste in jih prikazal kot izdajalce domovine. Zjutraj 4. septembra pa je prišlo do nepričakovanega obrata: po povsem izrednih kanalih, ki niso vodili skozi urad za širje v notranjem ministrstvu, je Mussolini ukazal, da se mora proces končati v petek, 5. septembra. Vzroki te nenadne odločitve niso jasni. Čermelj piše, ne da bi navajal svojih virov, da je duce s tem hotel izzvati Jugoslavijo. Sestega, na prestolonaslednikov rojstni dan, naj bi namreč v Beogradu izročil polkom nove zastave. Cristini, ki je še pred štirindvajsetimi urami trdil, da je treba vse obtožence natančno zaslišati, ker da je evropsko protifašistično javno mnenje prepričano, da so priznali svojo krivdo pod fizičnim pritiskom, ni oporekal temu sklepu.

Ferretti je lahko telegrafiral Mussoliniju: «Tajno stop. Obveščam v. ekselencio, da se bo proces končal jutri zvečer, v petek».

Istega popoldneva je prišlo do slovesnega pogreba «črnosrajčnika» Romana Moiseja, ki je bil dva dni prej ubit v Rakovem Skočjanu. Po obredu je skupina fašistov skušala napasti jugoslovanski konzulat, a brez uspeha zaradi varnostnih ukrepov, ki so jih oblasti uvedle ob začetku procesa. Med jutranjim zasedanjem posebnega sodišča 5. septembra je generalni tožilec zahteval smrtno kazen za pet najpomembnejših obtožencev: Marušiča, Bidovca, Špangerja, Valencića in Miloša. Istega jutra so se začeli tudi govori uradnih branilcev. Zasedanje je bilo prekinjeno ob 13.30 in se je nadaljevalo ob 15. uri. Čermelj piše, da so v tem presledku vprašali Rim za

ABBONAMENTI al «Piccolo» soltanto a mezzo postale: Italia, per trimestre L. 30; Estero L. 60. — al «Piccolo della Sera» Italia, per trimestre L. 30; Estero L. 60. — semestrale L. 60; — al «Piccolo della Sera» Estero, per trimestre L. 30; Estero L. 60. — semestrale L. 60. — al «Piccolo della Sera» Estero, per semestre L. 120. — al «Piccolo della Sera» Estero, per anno L. 240. — al «Piccolo della Sera» Estero, per biennio L. 480. — al «Piccolo della Sera» Estero, per triennio L. 720. — al «Piccolo della Sera» Estero, per quadriennio L. 960. — al «Piccolo della Sera» Estero, per quinquennio L. 1200. — al «Piccolo della Sera» Estero, per sexennio L. 1440. — al «Piccolo della Sera» Estero, per septennio L. 1680. — al «Piccolo della Sera» Estero, per ottennio L. 1920. — al «Piccolo della Sera» Estero, per undecennio L. 2160. — al «Piccolo della Sera» Estero, per duodecennio L. 2400. — al «Piccolo della Sera» Estero, per trigesimo L. 7200. — al «Piccolo della Sera» Estero, per sexagesimo L. 14400. — al «Piccolo della Sera» Estero, per centesimo L. 24000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per quingentesimo L. 48000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per sexcentesimo L. 72000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per septingentesimo L. 96000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per octingentesimo L. 120000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per nongentesimo L. 144000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimo L. 168000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimoquingentesimo L. 192000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimoseptingentesimo L. 216000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonongentesimo L. 240000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimoduecentesimo L. 264000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 288000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 312000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 336000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 360000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 384000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 408000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 432000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 456000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 480000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 504000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 528000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 552000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 576000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 600000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 624000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 648000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 672000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 696000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 720000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 744000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 768000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 792000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 816000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 840000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 864000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 888000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 912000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 936000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 960000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 984000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1008000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1032000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1056000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1080000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1104000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1128000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1152000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1176000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1200000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1224000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1248000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1272000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1296000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1320000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1344000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1368000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1392000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1416000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1440000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1464000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1488000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1512000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1536000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1560000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1584000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1608000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1632000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1656000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1680000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1704000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1728000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1752000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1776000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1800000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1824000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 1848000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 1872000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 1896000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 1920000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 1944000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 1968000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 1992000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2016000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2040000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2064000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2088000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2112000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2136000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 2160000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2184000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2208000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2232000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2256000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2280000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2304000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 2328000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2352000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2376000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2400000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2424000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2448000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2472000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 2496000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2520000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2544000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2568000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2592000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2616000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2640000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 2664000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2688000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2712000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2736000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2760000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2784000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2808000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 2832000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 2856000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 2880000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 2904000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 2928000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 2952000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 2976000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3000000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3024000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3048000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3072000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3096000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3120000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3144000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3168000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3192000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3216000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3240000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3264000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3288000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3312000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3336000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3360000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3384000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3408000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3432000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3456000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3480000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3504000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3528000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3552000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3576000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3600000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3624000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3648000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3672000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3696000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3720000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3744000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3768000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3792000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3816000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 3840000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 3864000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 3888000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 3912000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 3936000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 3960000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 3984000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4008000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4032000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4056000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4080000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4104000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4128000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4152000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4176000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4200000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4224000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4248000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4272000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4296000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4320000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4344000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4368000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4392000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4416000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4440000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4464000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4488000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4512000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4536000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4560000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4584000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4608000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4632000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4656000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4680000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4704000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4728000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4752000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4776000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4800000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4824000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 4848000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 4872000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 4896000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 4920000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 4944000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 4968000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 4992000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 5016000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 5040000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 5064000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 5088000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 5112000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 5136000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 5160000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 5184000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 5208000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 5232000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 5256000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo L. 5280000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimodiecentesimo L. 5304000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimotrecentesimo L. 5328000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimiquingentesimo L. 5352000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosexcentesimo L. 5376000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimosettcentesimo L. 5400000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimooctcentesimo L. 5424000. — al «Piccolo della Sera» Estero, per millesimonovecentesimo

OD ZAČETKA RAZNARODOVALNE POLITIKE DO STRELOV NA BAZOVIŠKI GMAJNI

Prof. JOŽE PIRJEVEC

Ukaz je prišel iz Rima

navodila za obsodbo. Gotovo je, da je Ferretti že ob 15.40 obvestil svojega namestnika pri tiskovnem uradu pri predsedstvu vlade. «Prosim, da takoj obvestite časopise, da se morajo držati obvestil agencije Stefani ob morebitnih smrtnih obsodbah v Trstu».

Ob 20. uri so bili končani zagovori odvetnikov, ki se gotovo niso proslavili zaradi poguma, s katerim so se postavili v bran svojih strank. Edina izjema je bil odvetnik Kezich, kateremu je uspelo opraviti svojo težko nalogo na spocoben način in ne brez človeške topline.

Ob 23. uri je prišlo do obsodbe. Pol ure pozneje je prefekt Porro telegrafiral v Rim: «Posebno sodišče je izdalo naslednje obsodbe: smrtna kazen Zvonimir Miloš, Ferdinand Bidovec, Frane Valenčič, Frane Marušič, Lojze Španger 30 let, Nikolaj Kosmač 25 let, Vladimir Stoka 20 let, Loreno Čač 15 let, Karel Rupel 15 let, Andrej Manfreda 10 let, Ivan Obat 10 let, Slavko Bevk 5 let, Jože Kosmač 5 let, Miroslav Pertot 5 let, Marij Zahar 5 let, Frančeškin Kerže Zofija 2 leti in 6 mesecev; vsi tri leta nadzorstva. Ciril Kosmač in Leopold Sirka oproščena».

Celo po poročilu tržaškega Piccola, ki je v prejšnjih dneh komentiral proces na izkrivljen in pristranski način, so obsojenci, tudi obsojeni na smrtno kazen, poslušali branje obsodbe z dostojanstvenim mirom. Ni se pa tako vedlo občinstvo, ki je izbruhnilo, ko je Cristini končal svoje branje, v glasno ploskanje. Po ceremoniji so se obsojenci vrnili v svoje celice. Bidovec, Marušič in Valenčič so podpisali prošnje za pomilostitev, toda odgovorni

vojaški poveljnik ni štel za primerno, da bi jih poslal Viktorju Emanuelu.

Fašistični tisk je slavil proces in eksekucijo na bazoviški gmajni kot veliko zmago. Vendar je bil odziv evropskega javnega mnenja vse drugačen od onega, ki ga je bilo pričakovati. Že 3. septembra so oblasti morale zapleniti Neue Zürcher Zeitung. V naslednjih dneh so mnogi drugi časopisi predvsem češki, angleški, francoski na odločno sovražni način komentirali tržaške dogodke. Jugoslovanski tisk je najprej molčal, to pa zaradi izrecnega ukaza iz Beograda, ki je prepovedal vsakršni komentar procesa in predpisal časopisnim uredništvom, naj se omejijo na ponatis italijanskih komunikacij. V naslednjih dneh, ko so italijanski časopisi tolmačili jugoslovanski molk kot implicitno priznanje krivde, je prišlo do ostre protifašistične polemike, ki ji je sledil z živim zanimanjem sam Mussolini.

Ko so zagrebški časopisi objavili, da je Bidovecva mati znorela in da se je Valenčičev oče ubil, je Mussolini takoj zahteval od tržaške prefekture potrdila o teh novicah. «Kaj reči» ugotavlja tržaški zgodovinar Schiffrer, «to tem nezmotljivim duceju, voditelju revolucije, ki je vedno pripravljena streljati v hrbte svojih sovražnikov, kaj reči o tem duceju, ki kljub skrbi za pol ducata ministrstva osebno s tako nervozno pozornostjo sledi komentarjem tujega tiska o dogodku? Ali ni že to izpoved, da je vse bilo njegovo delo?»

V protifašističnih vrstah je eksekucija v Bazovici nalezela na splošno obsodbo. Dva najuglednejša predstavnika slovenske emigracije, Vilfan in Besednjak, sta bila v Ženevi, kjer sta odločno obsodila sovraštvo, ki ga je režim sprožil proti Slovincem in napovedovala, da se njihov boj ni končal v Bazovici. «Slovenski kmečki narod ima dovolj junakov, ki so pripravljeni žrtvovati svoje življenje...» Tudi najpomembnejši predstavniki svobode italijanske misli, od Gaetana Salveminija do Togliattija, so odločno obsodili sodbo posebnega sodišča in se poklonili spominu na štiri padle.

Kot sta predvidevala Vilfan in Besednjak, strelji v Bazovici niso strli slovenskega odpora proti fašizmu; že 6. septembra so kmetje napadli v Šempetru občinski urad in kmalu nato so se pojavili napisi v čast štirim žrtvam. V naslednjih mesecih, tako je v začetku 1931 zapisal Corriere della Sera, je bilo zagrešenih v Julijski krajini več kot sto zločinov: med temi je bilo 15 umorov in 30 oboroženih spopadov. «V deželi vlada vojna atmosfera».

Proti temu vsakodnevemu odporu je režim zamen posegal po vedno odločnejših represijah. V dokaz, kako nevarna se je fašistom zdelo vsaka sled avtonomnega življenja v Trstu, je dovolj navesti brzojavko, s katero je sam Mussolini ukazal tržaškemu prefektu zaprtje zadnje slovenske šole, tiste pri Sv. Jakobu.

«Če bodo upravniki vprašali zakaj, odgovorite, da je ukaz prišel iz Rima, kjer smo obveščeni o razmerah in naklepih Slovanov tokraj in onkraj meje».

KAJ TI POMENIJO BAZOVIŠKI JUNAKI?

MLADI IN BAZOVICA

Ob 50-letnici tistega tragičnega dne, ko so padli na bazoviški gmajni štirje mladi Slovenci, smo si postavili vprašanje, kaj nam, mladini, še pomeni njihova žrtev. Sestavili smo torej nekaj vprašanj in spraševali višješolsko in univerzitetno mladino za odgovor. S težavo spravljamo sedaj na papir rezultate naše, sicer nepopolne, ankete. Verjetno se bo marsikomu, ki je tista tragična leta, ko je že divjal fašizem in terjal svoje žrtve, zdelo celo nepojmljivo, da živi med nami toliko ljudi, ki o bazoviških junakih ve tako malo, skoraj nič.

Naše prvo vprašanje je bilo kratko: «Veš, kaj so in kdo so bazoviški junaki?» Postavili smo ga slovenski mladini od 16. do 22. leta, kot je pač naneslo. (Da bi imeli popolnejšo sliko smo intervjuvali študente, mladino, ki je zaposlena in tudi nekaj takih, ki so se v glavnem zaradi dela oddaljili od slovenske družbe.) Splošna slika, ki smo jo s tem vprašanjem dobili je, da o bazoviških žrtvah bolj malo vemo. To naj bi bila nekaka zlata sredina med tistimi, ki so o naši pretekli zgodovini temeljito informirani (v glavnem so to študenti člani kulturnih organizacij) in med tistimi, ki o tem ne vedo ničesar. Z drugim vprašanjem: «Kje si kaj zvedel o bazoviških žrtvah?» smo nekoliko dopolnili prejšnjo sliko o splošni dezinformaciji s tem, da smo ji skušali najti razlog. Na to vprašanje so bili vsi odgovori enaki; kdor kaj ve o Bazovici je to izvedel iz domačega okolja, tu pa tam je kdo izjavil, da osebno pozna tiste ljudi, ki so leta '30 preživeli tržaški proces. Ko smo vpraševali, kaj jim je nudila šola, so večinoma zmagali z glavo, «v šoli izveš bolj malo». Izjema so le nekateri dijaki, ki so v svoji šolski karieri naleteli na take profesorje, ki so, neglede na ministrske programe, učili tudi zgodovino zamejskih Slovencev. Ob takih odgovorih bi lahko mislili, da splošno zanimanje za našo zgo-

dovino, v konkretnem primeru bazoviških žrtv, počasi umira.

Da kaj takega sploh ne drži nam dokazujejo rezultati zadnjih vprašanj ankete. «Kaj ti pomenijo imena Bidovec, Miloš, Marušič in Valenčič?» «Dosti» je bil splošen odgovor, čeprav kaj bolj točnega s tem v zvezi ne vedo. Zanimivo je, da vsakemu pomenijo nekaj posebnega. Kdo jih vidi kot junake, ki so nam omogočili današnji obstoj, kdo vidi v njih konkreten del naše zgodovine. Posledice tistega neznanja, ki smo ga omenili prej so te, da si je marsikdo ustvaril nekritično in predvsem emotivno idejo o tem, kar predstavljajo še danes tiste štiri prerane smrti. Tega se tudi zavedajo, saj so v zvezi s tem vprašanjem prišli na dan tudi tehtne zahteve mladega človeka, ki se zaveda bogastva svoje zgodovine ne glede na to, da je sploh ne pozna.

«V šoli bi nas morali o tem učiti med uro zgodovine» nam je reklo 17-letno dekle, ki obiskuje trgovski zavod. «Morali bi imeti možnost, da tudi na časopisju dobimo vse tiste informacije, ki so potrebne pri izpolnitvi našega zgodovinskega znanja» je menil univerzitetni študent.

Čeprav se nam je na začetku lahko zdelo, da se mladina počasi oddaljuje od pravega pomena, ki ga imajo umrli tigrovi, vidimo, da lahko še popravimo tiste napake, ki so oddaljile slovensko mladino od njene zgodovine.

S tem v zvezi je pogovor nujno padel na proslave, ki potekajo vsako leto na bazoviški gmajni. Mislili smo, da bi lahko prav proslave, na katerih se zbiramo ob 6. septembru, pomagale mladini najti pot do korenin lastnega naroda. Vsi pa niso tega mnenja. Proslave so in morajo ostati, so nam rekli, moramo pa jih temeljito preosnovati. Šele takrat nam bodo lahko koristile. Predlogov o tem, kako bi morali preurediti proslave v Bazovici smo zbrali veliko. V glavnem čutijo

vsí veliko željo po aktivnem sodelovanju. Organizirati bi morali natečaje z zgodovinsko temo ali pa s prostim razmišljanjem o bazoviških junakih. Najboljše spise naj bi brali na manifestacijah namesto tradicionalnih govorov. Prav tako bi morali organizirati grafične natečaje na temo bazoviških žrtv, tako da bi lahko dokazali, da nam je njihova žrtev pokazala pot v življenje. Pri tem so mnogi kritizirali jokavost proslav, kjer «stalno objokujemo sami sebe, ne pomislimo pa na tiste štiri mlade fante, ki so izgubili življenje, zato da bi se mi lahko veselili tega, da smo Slovenci».

Zahtev in predlogov je torej veliko. Upajmo, da bodo podatki, ki smo jih zbrali odprli oči vsem tistim, ki obsojajo mladino, da nima v srcu več prostora za našo krvavo a zmagovito zgodovino. Mislimo, da je precej jasno razvidno, kaj hoče mladina s tem v zvezi: v glavnem večjo informiranost ter bolj odprte in spontane proslave.

Minilo je že 50 let od tistega 6. septembra, ko so pri Bazovici padle štiri žrtve fašizma. V teh letih je prišlo v naši sredi do ogromnih sprememb. Ne moremo zahtevati od tretje generacije, da reagira na isti način kot tisti, ki so takrat živeli. V srcu čutimo vsi na enak način, upajmo le, da bomo na letošnji proslavi imeli priložnost, da skupno uberemo novo pot. Verjetno bo to manj nostalgичna proslava, gotovo bo prikladnejša za obujanje spominov ob spomeniku Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča.

EVA FORNAZARIČ

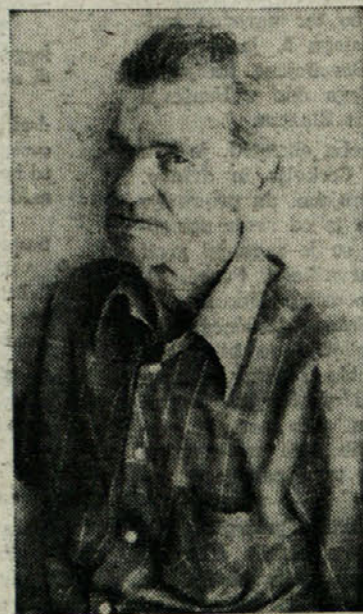
Razgovore z Mirkom Glavinom, Tončkom Bidovcem in Dragom Žerjalom zapisal

KARLO DEVETAK

Razgovor z Vincencem Krizmančičem zapisal

FABIO GERGOLET

Bili smo pogumni včasih pa tudi naivni

Sedemdesetletnemu Mirku Glavinu iz Boršta, ki sedaj živi v Šempetru pri Kopru, je dolgo trpljenje v italijanskih zaporih, konfinaciji in med NOB pustilo vidna znamenja. Vendar je njegov spomin še vedno svež in živ, posebej takrat, ko govori o času, ko je kot vajenec delal v Trstu. Takrat se je tudi srečal s Stankom Petarom, ki mu je povedal, da so se začeli slovenski mladinci tajno zbirati, ker se hočejo zoperstaviti italijanski raznarodovalni politiki.

«Petar je bil fantovski župan v Borštu in ko sem mu povedal o občinskem slugi Kuretu, ki je bil izdajalec, je spoznal, da me lahko sprejmejo v organizacijo, čeprav sem imel šele sedemnajst let. Z mano se je potem povezal Karlo Zaharija, ki je nato vodil našo trojko, v kateri je bil še Rudolf Žerjal».

V naslednjih mesecih sem večkrat pomagal Petarosu prenašati propagandni material v Drago, Klanc, Petrinje in bližnje vasi.

Vedno smo imeli pripravljen izgovor, če bi nas slučajno ustavili orožniki. Petar me je tudi vprašal, če znam streljati. Ker je vedel, da imam doma pištolo, sem mu pritrdil in se pohvalil z izkušnjami z divjega lova. Kasneje pa sem skupaj s Petarom večkrat šel vadit za Malo Gorščanico, da bi čim bolj streljal. Šele dvajset let kasneje mi je Petar povedal, da smo se takrat pripravljali na atentat na Graziolija, poveljnika 59. legije fašistov v Sezani.

Lahko tudi povem, da smo bili mi mladi, čeprav zelo pogumni in potrpežljivi, večkrat tudi otroško naivni. Večkrat smo se lahko zahvalili le zavesti naših ljudi, da nas fašisti niso dobili.

Aretirali so me 2. junija, nekaj dni po atentatu na šolo v Borštu. Takrat sta izgubila življenje zakonca Marangoni. Prav tisto jutro sem nameraval zbežati v Jugoslavijo, ker sem sumil, da me nameravajo prijeti. Ko sem slišal orožnike, sem pograbil pištolo in hotel zbežati skozi okno na zadnji strani hiše, vendar so orožniki obkolili hišo. Zato sem skril pištolo in odšel v posteljo. Orožniki so me odpeljali v Koper in me obtožili, da sem pripadnik tajne organizacije Borba, da sem sodeloval v atentatu na šolo v Borštu ter v pripravah na atentat na Graziolija. Ko sem vse zanikal, so me soočili z Marušičem, ki ga skoraj nisem spoznal, tako je bil zdelan od mučenja. Marušič je prav tako zanikal, da bi me kdaj videl. Preiskovalni sodnik mi je nato pokazal fotografijo, na kateri sva bila skupaj z Marušičem in me vprašal, če poznam človeka na njej. Dejal sem, da se ga spominjam, ker mi ga je predstavil sorodnik, ki naju je tudi skupaj fotografiral. Nato se je nadaljevalo zasliševanje, ki se mu je pridružil še pretepanje. Ko se me je sodnik naveličal, so me odgnali v klet zopora in me vtaknili

(Nadaljevanje na XVI. strani)

SPOMINI NA TEŽKE ČASE, KO SO FAŠISTI PREGANJALI SLOVENCE IN HRVATE

UMRLI SO KOT JUNAKI

Tončka Bidovec, Ferdova sestra, živi skupaj z možem Emilom Coljo v središču Trsta. Z razumevanjem je sprejela našo prošnjo, da bi jo obiskali na domu in da bi nam obudila spomine na proces.

«Ko so brata aretirali me ni bilo doma», je začela počasi govoriti o tragediji, ki je prizadela njeno družino, «delala sem v podjetju Princ v Šempetru pri Poljani. Ko so fašisti izvedeli, da sem Ferdova sestra so prišli h gospodarju in zahtevali naj me takoj odpusti. Od takrat me niso več nikjer sprejeli na delo. Vrnila sem se domov v Trst. Doma so bili vsi obupani še posebej mama, ki je po Ferdovi aretaciji tako shirala, da nismo vedeli če bo preživela, pri sebi je morala imeti zdravnika. Tisti večer, ko je bila izrečena smrtna obsodba proti našim štirim fantom se je poulični prodajalec «Piccola» verjetno namerno ustavil pred našo hišo in kričal o izrečeni kazni. Stanovali smo blizu Rusega mosta. Ko je mama to slišala je hotela tudi sama na cesto in le s težavo smo ji to preprečili.

Naslednje jutro se je oče s sestro Marijo, ki je bila pred procesom zaposlena na sodišču in so jo prav zaradi procesa odslovili, odpravil na sodišče, da bi izvedel, če jih res nameravajo usmrtiti. Po njunem odhodu sem odšla na trg, da bi kupila nekaj zelenjave za kosilo. Ko sem prišla na trg sem se najprej ustavila pri branjevki Ivanki, ki še vedno prodaja na trgu in jo vprašala če je kaj izvedela o naših fantih. Rekla je, da je že vse končano. Ko sem se vrnila domov si nisem upala tega povedati mami, poklicala sem le zdravnika. Malo kasneje se je vrnil tudi oče z Marijo; tudi njemu so na sodišču povedali, da je bila smrtna obsodba že izvršena. Ko je mama slišala, da so ji ubili sina se je zgrudila in od takrat si ni več opomaga, približno leto dni kasneje je umrla.

Tudi očeta je Ferdova smrt hudo prizadela. Imeli smo trgovino jestvin na Rusem mostu, s katero smo se preživljali. Po procesu Italijani niso več zahajali v našo trgovino, Slovenci pa so se bali priti. Po bratovi ustrelitvi smo bili vsi člani družine tudi pod policijskim nadzorom. Zjutraj so nas policaji čakali že pred vrati in so nas nato spremljali dokler se nismo vrnili zopet domov. To je trajalo skoraj tri leta.

Nekaj dni po izvršitvi kazni je prišel k nam domov duhovnik, ki je spremljal naše štiri fante. Dejal je, da so umrli kot pravi junaki. Vso pot do Bazovice so prepevali naše pesmi. Moj brat naj bi bil še posebno korajžen. Pred ustrelitvijo se je počesal in izjavil, da namerava lep v oni svet in tudi ni dovolil, da bi mu streljali v hrbet. Pozneje sem izvedela, da so ga med zasliševanjem zelo mučili, izpulili naj bi mu nohte s prstov na roki, zato je med procesom moral držati roke vedno za hrbtom.

Že kmalu po ustrelitvi so mi nekateri povedali kje so pokopani; večkrat, ko sem obiskala mamin grob na pokopališču pri Sveti Ani sem hotela pogledati tudi za njihov grob. Policaji so mi to vedno preprečili. Vendar je bilo že takrat na grobu naših fantov cvetje. Nekateri mladinke, med katerimi je bila tudi Ferdova zaročenka, so metale čez zid pokopališča rdeče nageljne.

STEKEL SEM V SMER STRELJANJA

Devetdesetletni Bazovec Vincenc Križmančič tako pripoveduje:

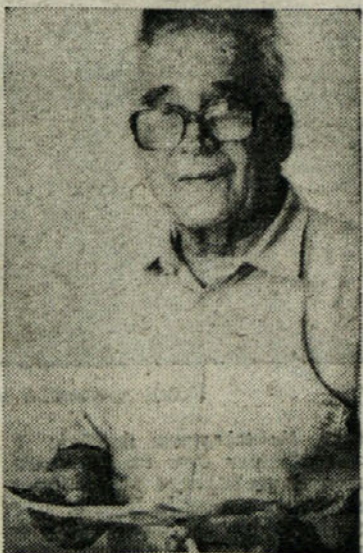
«Ko sem bil ob zori s sosedom pri bližnjem kalu, sem nenadoma zaslišal strele z domače gmajne. Prvega tržaškega procesa, ko so obsodili štiri slovenske aktiviste na smrt, je bilo komaj konec. Kmalu je nam vsem bilo jasno, da je streljanje zverinsko maščevanje nad štirimi rodoljubi, krivimi, da so iskreno ljubili svojo zemljo in svoje ljudi ter niso marali zato sprejeti fašističnega nasilja.

Krožile so govorice, da imajo fašisti namen izvršiti smrtno obsodbo na Proseku. Strelji so odjeknili zato tudi iz tega pogleda precej nepričakovano. Stekel sem v smer streljanja, takoj pa so me ustavili «črnosrajčniki», saj so le-ti obkolili bazovsko gmajno.

Že od začetka sodne obravnave je bilo očitno, da se ne bo proces končal brez smrtnih obsodb. Upoštevač stopnjevanje brezobzirnega pritiska in ustrahovanja v deželi smo nasprotno vsi pričakovali še ostrejšo kazni za druge obtožence na procesu. Kljub vsemu pa upanje ni nikoli umrlo. Ljubezen nas vseh do obsojenih je bila neizmerna, tako da nismo mogli doumeti in sprejeti tako krute odločitve.

Ob tem zločinu smo ostali potrti in žalostni, nikakor pa ne premagani. V nas je še razplamtelo sovraštvo in gnus do fašističnih zverin, tako da je postal naš edini skupen cilj uničiti fašistično drhal, ki je toliko gorja prizadela našim slovenskim ljudem.»

RAZPUSTILI SO NAŠO ORGANIZACIJO A Z DELOM SMO VSEENO NADALJEVALI

V prostorih koprškega društva računovodskih in finančnih delavcev sem se srečal z edinim preživelim članom prvega tričlanskega odbora tajne organizacije Borba, 77-letnim Dragom Žerjalom. Še vedno poln življenjske e-

nergije me je sprejel v svojem uradu; še vedno namreč redno opravlja svoje delo. Na mizi je imel zložene mape, v katerih so bili izrezki iz raznih časopisov o delovanju tajne organizacije Borba, o prvem tržaškem procesu, pričevanja in slike. Najin pogovor je začel mirno in preudarno, dogodki iz preteklosti so mu bili jasno v spominu. Že po njegovih prvih besedah si lahko sklepalo, da imaš pred sabo človeka, ki ga je nakopičeno življenjsko izkustvo naučilo odlično ocenjevati sogovornika.

«Slovenski mladinci smo zelo zgodaj prešli v ilegalo, saj nam je fašistična oblast prepovedala vsako narodnoobrambno delovanje», mi je najprej povedal, nato pa nadaljeval: «Čeprav sem stanoval pri Sv. Ivanu, sem delal v rojanski mladinski organizaciji, ki so jo kasneje med prvimi razpustili. Na italijanski dan zrnage, 4. november, smo mladinci iz Rojana organizirali izlet v Lokev na Krasu, kjer smo položili venec k spomeniku Svobodinu Čoku. Zaradi tega so oblasti že 12. novembra 1925 izdale ukaz, da moramo razpustiti svojo mladinsko organizacijo. V naslednjih tednih so podobne ukaze dobile tudi ostale mladinske organizacije.

V Rojanu sem treniral ekipo «hazene», neke vrste rokomet. V ekipi so bili tudi Italijani. S tem hočem povedati, da nismo bili nikoli proti Italijanom, kot so nas obtoževali, bili smo le protifašisti, kot je dve leti kasneje pisal o nas tudi Il Popolo di Trieste. Ko so italijanske oblasti razpustile našo organizacijo, smo mi vseeno nadaljevali z delom: prirejali smo razne izlete, družabna srečanja, še naprej ohranjali že vzpostavljene stike med mladimi. Nje smo poznali in zato smo dobro vedeli, koga lahko pritegnemo tudi k bolj zahtevnemu delu.

Oktober 1927 me je poiskal Španger in mi povedal, da potrebuje skupino, ki bo izvajala sabotaže. Nekaj dni kasneje sem pritegnil še Marušiča in oba sva se udeležila sestanka na Miloševem domu. Sestanek je vodil Španger. Marušiča in mene so določili, naj pripraviva pravilnik organizacije.

Šele kasneje je naša organizacija dobila ime Borba po časopisu, ki smo ga tajno tiskali in razširjali. Želel bi posebej poudariti razlike med našo in goriško organizacijo. Mi smo zahtevali, da se mora vsak, preden postane član, udeležiti akcije, da dokaže svojo pripravljenost organizaciji. Na Goriškem, kjer je imela glavno bese-do Orjuna, so se zadovoljili s prisego.

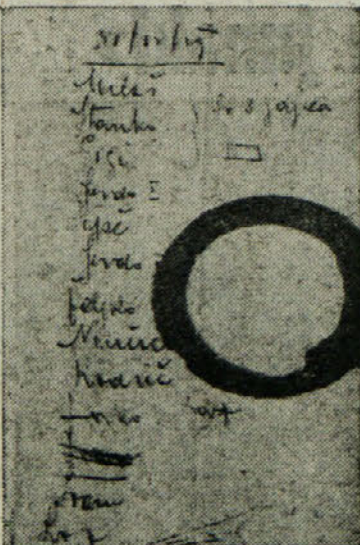
Menim tudi, da je krivično, da mešajo delovanje Borbe z delovanjem organizacije TIGR. Borba je imela svoje vodstvo, pravila, odbor. V njej so lahko sodelovali

izjavil dobesedno tako: «Na Nanosu nismo sprejeli imena TIGR, ta zamisel je nastala na Goriškem, najverjetneje jo je dal Albert Rejec.»

Sam Žerjal pa se je pozanimal, kdaj se je prvič pojavilo ime TIGR in o tem izvedel naslednje: «Italijanski časopisi so leta 1928 prvič zabeležili, da so neznanci v Sežani raztrosili letake, ki so bili podpisani s TIGR. Misli, da je ta organizacija začela delovati po razpustu Orjuna, ko so aktivisti, ki so prihajali na Primorsko, potrebovali ime in zato so si izbrali naziv TIGR. Znano je, da je bil eden glavnih predstavnikov TIGR Jože Kuček iz Postojne, ki je bil znan orjunaš. Šele kasneje so se ljudje, ki so prihajali preko meje in iskali razne zaupne informacije ter tisti, ki so z njimi sodelovali začeli imenovati tigrovc. Med njimi so bili tudi nekdanji člani goriške in tržaške organizacije.»

Drago Žerjal je veliko povedal o delovanju tigrovcev v letih, ko je bil v tričlanskem operativnem odboru organizacije. Zaradi tega delovanja so ga zandarji stare Jugoslavije večkrat zaprli. Zaprt pa je bil tudi med procesom proti bazoviškim žrtvam. Med drugo svetovno vojno je bil dvakrat ranjen, v glavo in v hrbtenico. Dva meseca pa je preživel v begunjskih celicah smrti, od koder so ga poslali v koncentracijsko taborišče pri Düsselndorfu, vendar je že čez mesec dni zbežal s ponarejenimi dokumenti ter se zopet priključil partizanom.

«Takoj po Gortanovi aretaciji, 15. aprila 1929, sem odšel v Jugoslavijo», mi je povedal. «Imel sem namreč stike z Zlatičem, ki so ga takrat tudi aretirali in to bi lahko omogočilo orožnikom, da bi dobili še mene. Vendar nam fašisti dolgo niso mogli priti na sled. Najprej so aretirali Slavka Bevka iz Gorice, ki je bil član goriške organizacije, imel pa je tudi stike z obveščevalci in je poznal tudi Orjuna. Po njegovi aretaciji so orožniki zaprli vse Goričane, ki so imeli stike z obveščevalno službo, nato pa so začeli zapirati tudi tržaške člane organizacije. Tako je bila tajna organizacija Borba razbita.»

Tako se začena seznam povabljenec na silvestrovanje leta 1929, ki ga hrani Drago Žerjal

vsil ne glede na politično prepričanje, komunisti in katoličani, vsi, ki smo se zavedali fašistične nevarnosti. To sodelovanje je bilo večkrat proti volji takratnih političnih velikašev. Po politični liniji je bila naša organizacija podobna poznejši Osvobodilni fronti.»

Drago Žerjal je iz mape privlekel pismo Ivana Bidovca, Ferdovega brata iz Nove Gorice, katerega je zaprosil, naj vpraša Sardoča, če so se na Nanosu leta 1928 pogovarjali o organizaciji TIGR. Sardoč je Ivanu Bidovcu

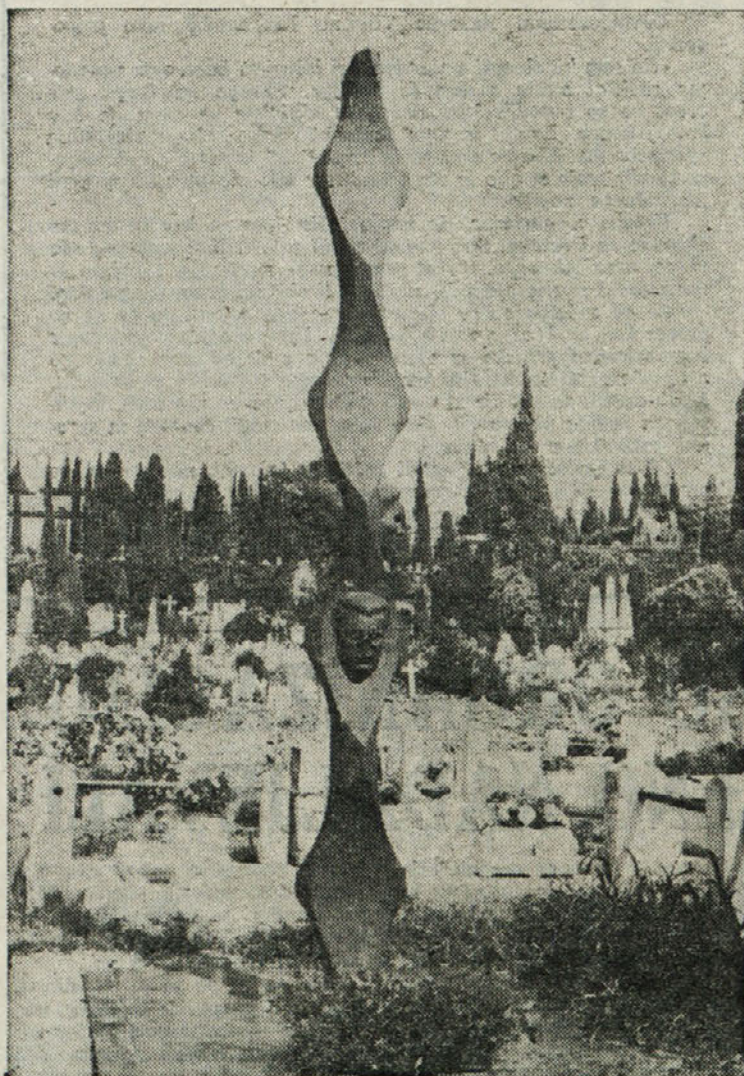

Razglednica, ki jo je Drago Žerjal poslal Milošu z velikonočnimi voščili; odposlal jo je 17. aprila 1930, ni pa vedel, da so Miloša pet dni prej aretirali

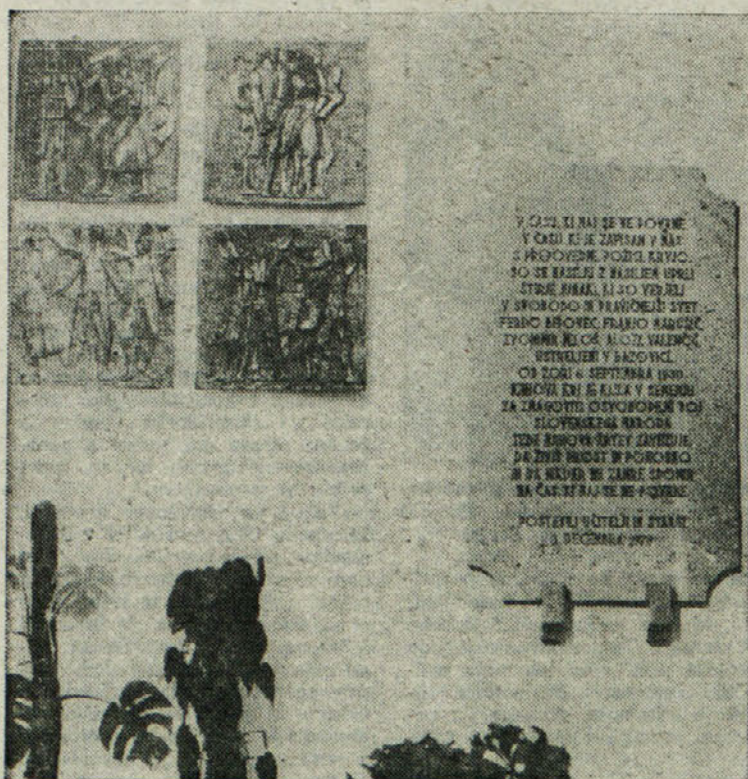
ARHITEKT FRANJO KOSOVEL O ZAMISLI IN POSTAVITVI BAZOVIŠKEGA SPOMENIKA

SIMBOL NAŠEGA DOLGEGA BOJA

Nagrobni spomenik bazoviškim žrtvam na pokopališču pri Sv. Ani

V Rojanu osnovna šola «Bazoviški junaki»

V Rojanu so 3. decembra 1978 poimenovali osnovno šolo po bazoviških junakih. Po arhitekturni zasnovi arh. Darija Jagodica je štiri bronaste reliefe izdelal kipar Stojan Batič. Na marmornati plošči med drugim piše: «V času, ki naj se ne povrne, v času, ki je zapisan v nas s prepovedmi, požigi, krvjo, so se nasilju z nasiljem uprli štirje junaki, ki so verjeli v svobodo in pravičnejši svet. ...»

Spomenik bazoviškim žrtvam, ki se mogoče dviga na bazoviški gmajni, je ponarodel in postal nadomestljivi simbol tistih štirih mladih fantov, ki jim je fašistična smrtna kosa pretrgala mlada življenja: kar se da enostavno izklesan stebel s štirimi imeni: Bidovec, Valenčič, Miloš, Marušič. Njegov pomen pa je velik, še toliko bolj, ker so ga domačini z zagonom in zavednostjo postavili takoj, ko so se vojne grozote polegale.

Arhitekt Franjo Kosovel je eden izmed pobudnikov in snovalcev tega spomenika. Tako se spominja tistih dni:

Ze leta 1945 smo ustanovili odbor za proslavo bazoviških žrtv in imenovali za njegovega predsednika pokojnega Jožeta Deklevo. V odboru so še bili dr. Kukanja, Tončka, Stane in Ivan Bidovec, Vojko Ferluga ter še mnogi drugi. Odbor se je sestel avgusta meseca in na seji smo sklenili, da bomo ob proslavi, ki naj bi bila 9. septembra, odkrili tudi začasní spomenik bazoviškim žrtvam, prav na kraju ustrelišča. Čas za izgradnjo spomenika pa je bil zelo kratek. Obrnili smo se na domačina, kamnoseka, ki se je kar se da potrudil, da je za proslavo 15-letnice u smrti spomenik tudi dokončal.

Kako je sestavljen ta spomenik? Sestavljen je iz ene sohe, v kateri so vdelane štiri plošče z imeni junakov. Spomenik ponazarja našo deželo, Primorsko in Kras, kjer so štirje fantje živeli. V podstavku spomenika sta vdelani dve plošči, z vklesanim sestavkom Franceta Bevka. Okrog spomenika pa rastejo macesni, bori, smreke in brinje. Naknadno smo spomenik ogradili, a ne le iz varnostnih razlogov, saj je bil spomenik kljub vsemu že, osemkrat oskrunjen, ampak zaradi živine, ki je na paši zahajala k obeležju.

Kakšno je bilo vzdušje ob proslavi izpred 35 let?

Vsa proslava je potekala v jutranjih urah, pred spomenikom. Kulturni program se je odvijal v popoldanskih urah na gmajni, kjer je bil postavljen oder in na katerem so tudi nastopili skupni pevski zbori, ki jih je vodil Fran Venturini. Slavnostni govor pa je imel dr. Deklevo. Udeležba na proslavi je bila množična.

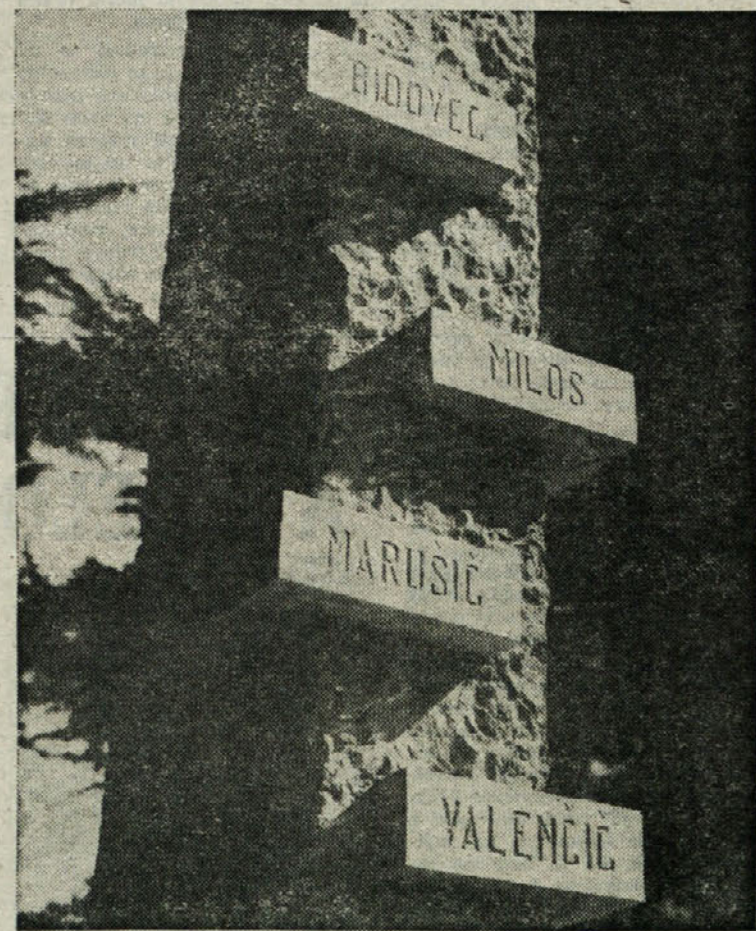
So takratne oblasti motile potek proslave?

Večjih motenj ni bilo, ker smo tako rekoč imeli mi oblast v rokah. Izgredi pa so nastali v mestu in se je že med manifestacijo v Bazovici večja skupina mladincev podala v mesto, da pomaga našim ustanovam, ki so jih napadli in o-

skrunili pripadniki desničarskih organizacij. Predhodno pa je bila slavnost pri Sv. Ani. V tistem času ni bilo na razpolago finančnih sredstev, da bi zadovoljivo okrasili grob štirih umrlih junakov, ki so pokopani pri Sv. Ani. Položili smo le štiri kamne v obliki peterokrakih zvezd v zemljo z njihovimi imeni in z datumi. Šele pred leti smo postavili nov spomenik, ki smo ga uresničili na podlagi nate-

bil postavljen le začasno. So bili izdelani še kaki nadaljnji načrti?

Res je, spomenik je bil zamišljen kot začasna stvaritev. Takratni odbor ni imel veliko sredstev na razpolago, da bi že takrat postavil drugega. Kljub tej finančni stiski sva z arhitektom Vasičem zasnovala še en osnutek novega spomenika, ki je imel kar štiri stebre, ki so nosili veliko žaro. Stolpi so bili tako visoki in mo-

Detajl spomenika na bazoviški gmajni

čaja. Na takratnem natečaju je zmagal kipar Čelo Pertot, drugo nagrado pa je prejel Zdenko Kalin s podporo arhitekta Kobeta. Ker pa je ob trenutku izvedbe spomenika kipar Pertot iz osebnih razlogov odstopil, se je odbor zatekel k drugi nagradi.

Ta spomenik je bronasta soha, v kateri so izdelane štiri glave žrtv, podstavke pa je iz črnozelene marmornja, na katerem so vdolbena štiri imena in datumi.

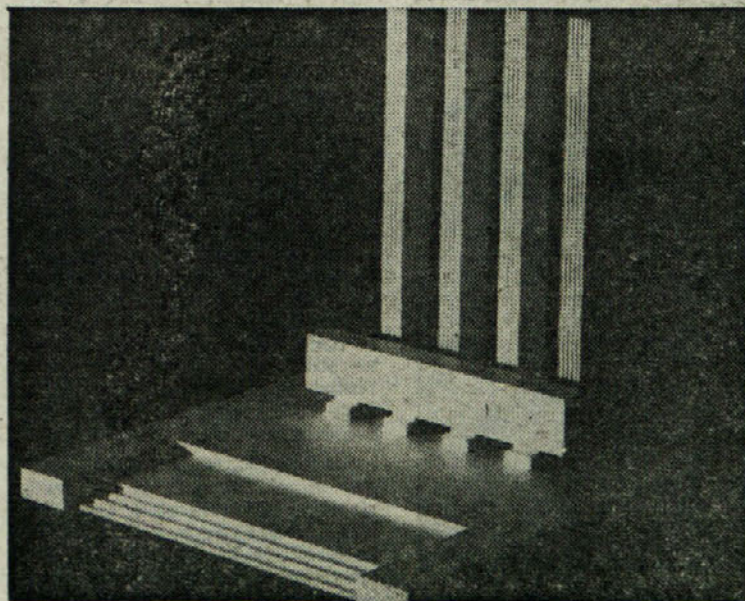
Spomenik na bazoviški gmajni je

gočni, da ko je človek prihajal iz mesta na Bazovico, ga je že opazil skozi krošnje dreves. Spomenik je bil zamišljen v železobetonu, visok kakih 20 do 24 metrov. Ampak načrt je ostal le pri zasnovi. Njegovo skico in načrt hrani Zgodovinski odsek Narodne in študijske knjižnice.

Sedanji spomenik je torej dokončen?

Da, in to ne samo zato, ker je tako odločil odbor ampak predvsem zato, ker je to želja samega ljudstva. Spomenik je v bistvu ponarodel. Narod je že vsrkal vase ta simbol in nemogoče ga je sedaj z nečim drugim nadomestiti. Nekako nadomestilo je le v tem, da bomo s pomočjo natečaja o spomeniškem parku, ki smo ga razpisali, ta spomenik še bolj ovrjednili. Iz kraške gmajne bomo napravili gaj, krajinarsko monumentalno obeležje. Želimo le dvigniti njegov pomen. Upajmo, da nam bo tudi uspelo odstraniti asfaltirano cesto, ki pelje do observatorija. Spomenik sam na sebi je že dosti, manjka pa mu le monumentalno obeležje. In ker drugega ni mogoče napraviti, je ta preureditev edina rešitev.

Problem je samo eden. Ti štirje fantje, ki so dali svoja življenja za svobodo, za pravice slovenskega naroda, bi morali imeti na svojih grobovih res tak spomenik kot jim pritiče; in tu mislim, da bi bil na pokopališču postavljen še bolj mogočen spomenik kakor sicer je.

Arh. Franjo Kosovel in arh. Dušan Vasič - Osnutek za spomenik na strelišču pri Bazovici

Razgovor zapisala

KATJUSA TRETJAK

FAŠISTIČNA ROKA SE JE ŽE SEDEMKRAT ZNESLA NAD BAZOVIŠKIM SPOMENIKOM

Krivci so ostali «neznanci»

Miloš. Marušič. Bidovec. Valenčič.

Petdeset let Bazovica. Petintri-deset let spomenika. Petindvajset let skrunitev na bazoviški gmajni.

V tem jubilejnim trenutku se sprašujem, če nas morda neka sila, ki je močnejša od nas, neki neusmiljeni fatum, ni zaznamoval že od vsega začetka, in se zgri-nja na nas tudi v tem še vedno tako pomembnem trenutku našega zamejskega in splošnega slovenskega razvoja? Mar nam ta sila ne skru-ni poleg spomenikov tudi našega kulturnega življenja ko nam jem-lje, nam trga iz rok tiste ljudi, ki so nam tako potrebni? Nas je vsa ta leta hotela stalno prizadevati ali pa morda samo opominjati, da se boj za ideale bazoviških junakov, za ideale vseh naših padlih, za ideale ljudi, ki so nam bili pre-hitro iztrgani iz rok, še ni končal, temveč se stalno ponavlja?

Bazovica. Tako odmeva v vseh nas, ko se spominimo štirih mla-dih junakov. Bazovica. Tako od-meva v nas, ko gremo mimo ba-zoviške gmajne. Bazovica! Krikne v nas, kadar nam fašisti skrunijo ta svetli kraj.

Spominski kamen na bazoviški gmajni je spomenik, ki ga primor-ski Slovenci najbolj čuvamo in smo nanj najbolj ponosni, ker pri-ča, da so bili naši Miloš, Marušič, Bidovec in Valenčič ene pr-vih žrtev fašističnega terorja.

Vendar komaj se je nekoliko po-legal strahotni spomin na grozote zadnje vojne, že so nam fašisti 4. aprila 1956 oskrunili bazoviški spo-menik. Tedaj je bliskovito krik-nilo po vsem Krasu. Ogorčeno ljudstvo je množično reagiralo na ta pravi fašistični zločin ter zahte-valo od pristojnih oblasti, naj ne-mudoma poiščejo krivce in jih kaz-nujejo za njihovo podlo dejanje.

Ni se še popolnoma polegla bo-lečina te prve skrunitve, in že so se fašisti, polni neke krvave sle, ponovno znesli nad bazoviškim kamnom ter razdrobili imena na-ših junakov. Razdejanju je po-novno sledila preiskava in ponov-no niso oblasti izsledile nikakršne-ga krivca. Krivci so torej ostali «neznanci».

Nadaljnih deset let je Bazovica lahka v miru sprejemala tiste, ki so se prišli pokloniti spominu in žrtvi naših junakov. Vendar že leta 1970, ko smo obhajali štirideset-letnico Bazovice, so isti «neznanci» dvakrat zaporedoma razdejali ba-zoviško gmajno.

Bazovica je za tem spet imela skoraj desetletje miru, vendar so že leta 1977 «neznanci» ponovno razsajali po bazoviški gmajni, že naslednje leto pa so nam isti zli-kovci celo dvakrat oskrunili ta naš svetli kraj. Zadnjič je bil naš spo-menik oskrunjen 24. aprila letos.

Bazovica, ti res ni usojeno, da bi mogla v miru čuvati to svoje krvavo pričevanje, ne da bi te motili tisti, ki jih ti tako sovra-žiš? Ti res ni usojeno, da bi mo-gla mirno uspraviti svoje mlade junake?

Danes, ko sta Italija in Jugosla-vija dosegli medsebojna dogova-rjanja, se najdejo še nekateri, ki bi hoteli uničiti ta sad dolgoletne-

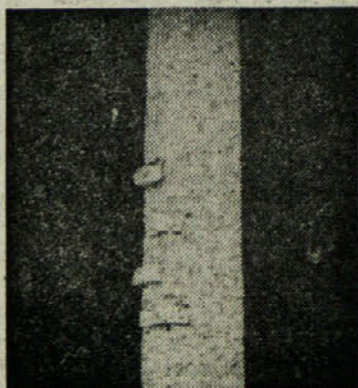
ga boja in truda, ki bi hoteli po-rušiti vse, kar je zgradila sloven-ska skupnost v zgodovini, ki bi hoteli rehabilitirati neke že zdav-naj zastarele in podle ideje. In ti so potomci slavnega Mussolinija, ki je predstavljal vso moč Italije v svojih groteskni pozah na bal-konu Trga Venezia pred tisočgla-vo množico, ki mu je v navduše-nju in strahu vzklikala svoj alalà.

Danes, ko se spominjamo žrtve naših herojev, danes, ko poteka petdeset let od tistega usodnega 6. septembra, ko so zapečatili u-sodo naroda in usodo njegovega boja za lastno bit, danes se sprašujemo, če se mi mladi, ki smo prva generacija, ki je mogla po tisočletnem tlačenstvu zrasti v svobodi, zavedamo veličine naših junakov, če se zavedamo pomena, ki ga je imela njihova žrtev, če vemo, kaj predstavlja spomenik na kraški gmajni, če vemo, kaj pomeni, če nam kdo danes skru-ni našo Bazovico. Zakaj Bazovica nam je simbol idealov, za kateri-mi naj bi težili, simbol idealov, ki omogočajo narodno in kulturno rast naše skupnosti.

TATJANA ROJC

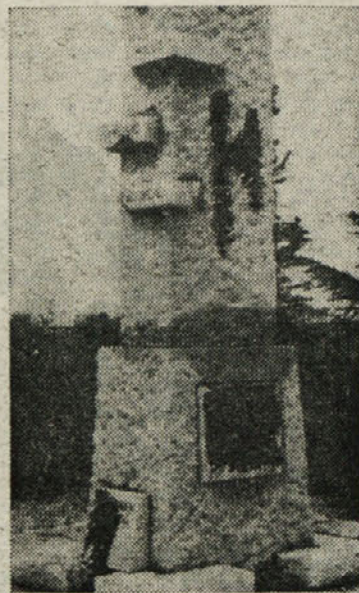
29. 8. 1970

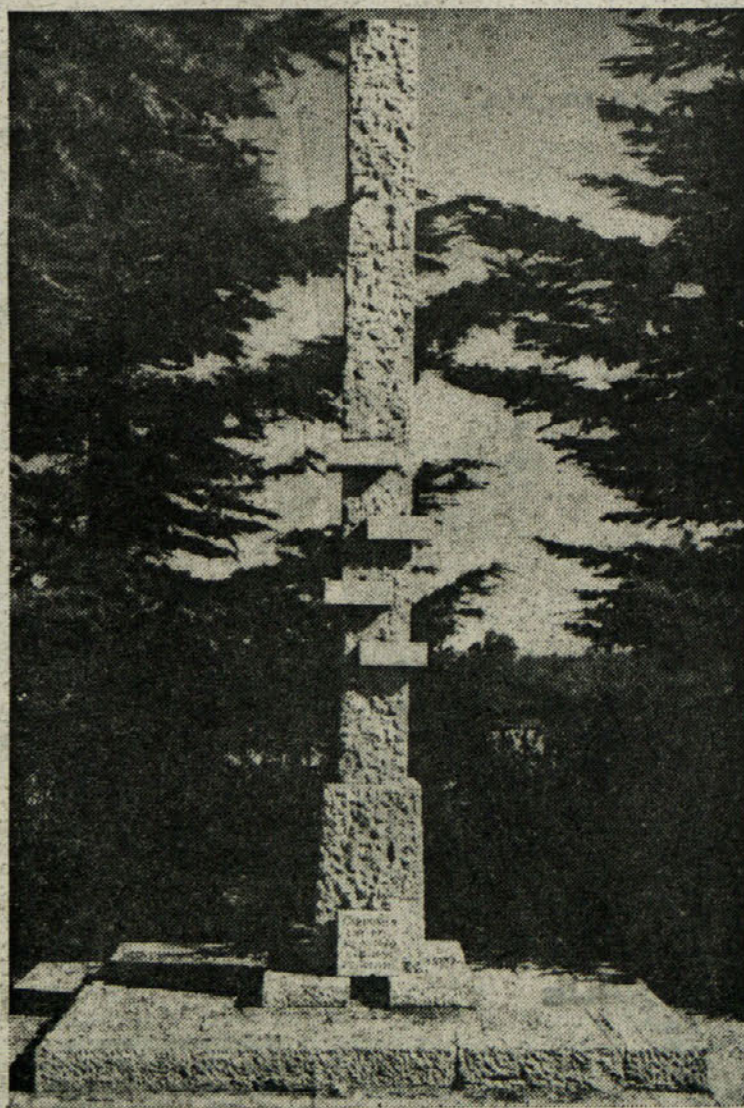
18. 9. 1978

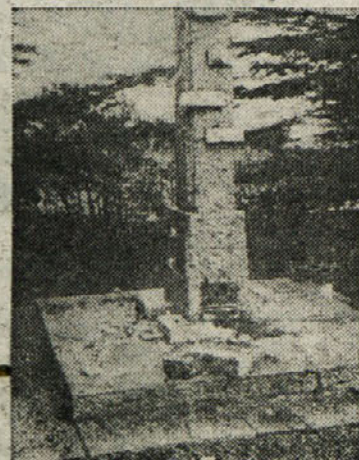
4. 4. 1956

8. 1. 1959

28. 4. 1970

16. 9. 1977

24. 4. 1980

Naša dolžnost je, da vedno obujamo spomine

Danes, 7. septembra 1980, ko se tržaški Slovenci in antifašistični Italijani ob petdesetletnici u-streličitve, klanjamo spominu bazo-viških junakov, se preživeli borci Tretje prekomorske udarne bri-gade s ponosom a tiho žalostjo klanjamo tudi spominu naših 205 padlih soborcev, ki so z današnjo slavnostjo v Dalmaciji uvodoma izročeni v vodstvo in spomin znan-cem v skupni grobnici na pokopališču dalmatinske vasi Lukavi. Padli so od 5. novembra do 12. decembra 1944 v hudih bitkah za

osvoboditev Knina. Teh 205 bor-cev je le manjši del soborcev, ki so na več kot stotisoč kilometrov dolgi borbeni poti prekomorskih brigad v različnih krajih Dalmaci-je, Hercegovine, Hrvatskega in Slovenskega primorja od Visa do Tržica za vedno omahnili na po-lju trpljenja smrti in slave. Grob-nica v Lukavih je obenem opomi-njajoč člen dolge verige antifaši-stičnih uporov in borb Slovencev in Hrvatov, ki so jih vodili bazo-viški junaki, drugi pred njimi in za njimi, da bi zavladala pravič-

nost in svoboda med narodi. Dolg je seznam imen naših soborcev, ki so z mislijo na Trst, Gorico in Istro padli prej in kasneje v vojni vihri in jim ni bilo dano, da bi videli osvobodene domove. Zato se danes ob spominu na bazoviške junake istočasno hva-ležni in ponosni klanjamo spomi-nu vseh naših pokojnih tovarišev, katerim je bil postavljen eden prvih spomenikov, sicer skroten a nadvse pomemben spomenik na bazoviški gmajni, kjer so kot pr-vo borci junaško padli pred pet-

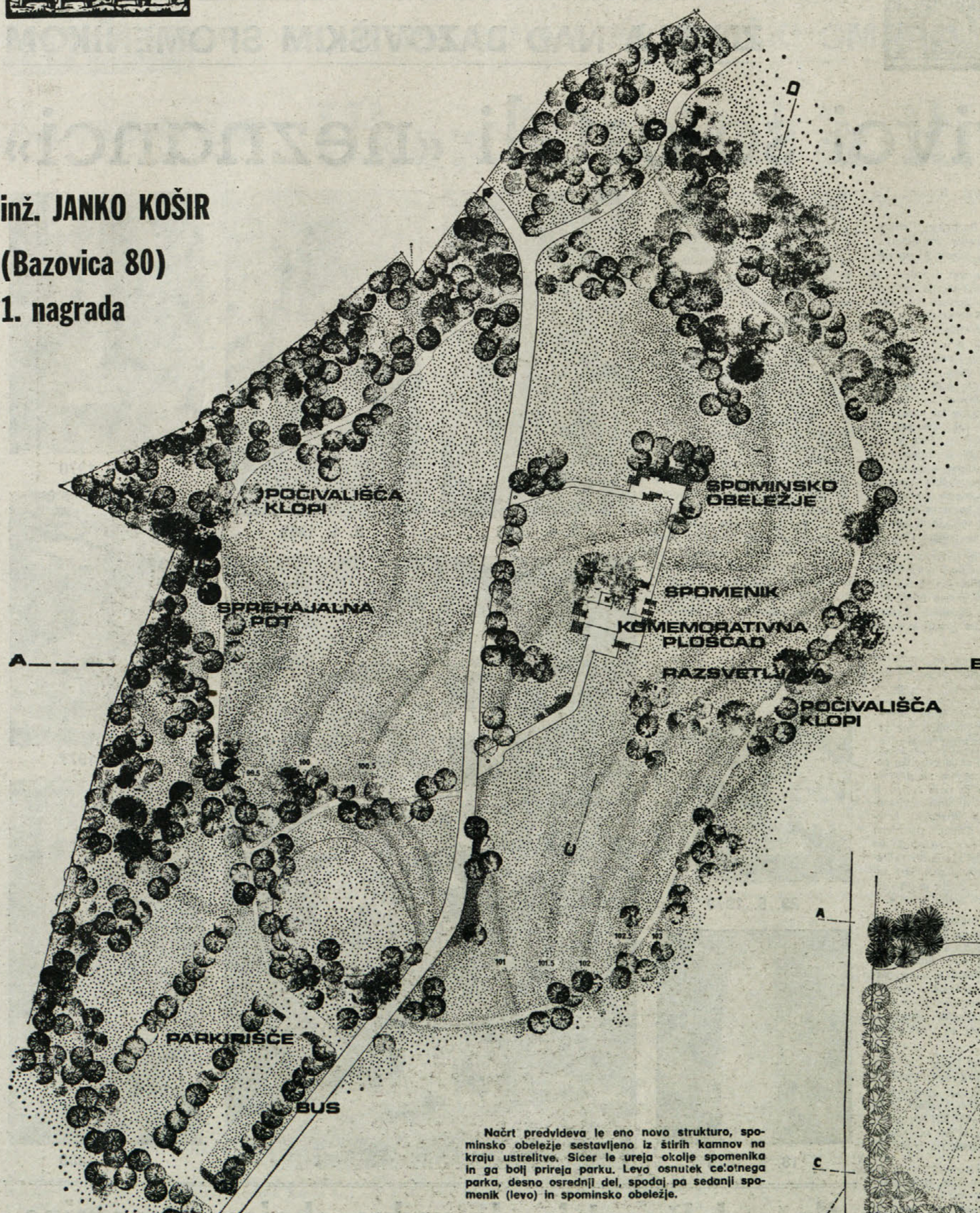
desetimi leti Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič. Naša dolžnost je, da vedno in vedno obujamo spomine in poja-snjujemo mlajšim, kako velike so bile žrtve, da smo dosegli svobo-do, čeprav napopolnoma, ki pa je kljub vsemu nadvse dragocena pridobitev, ki je ne smemo pod-cenjevati. Priporočanje naših spominov naj ne bo nikoli mislje-no ne sprejeto kot samohvala, temveč kot trajen opomin, da se fašistična grozodejstva ne smejo nikoli obnoviti.

D. B.

NATEČAJ ZA UREDITEV SPOMINSKEGA PARKA NA BAZOVIŠKI GMAJNI

inž. JANKO KOŠIR
(Bazovica 80)
1. nagrada

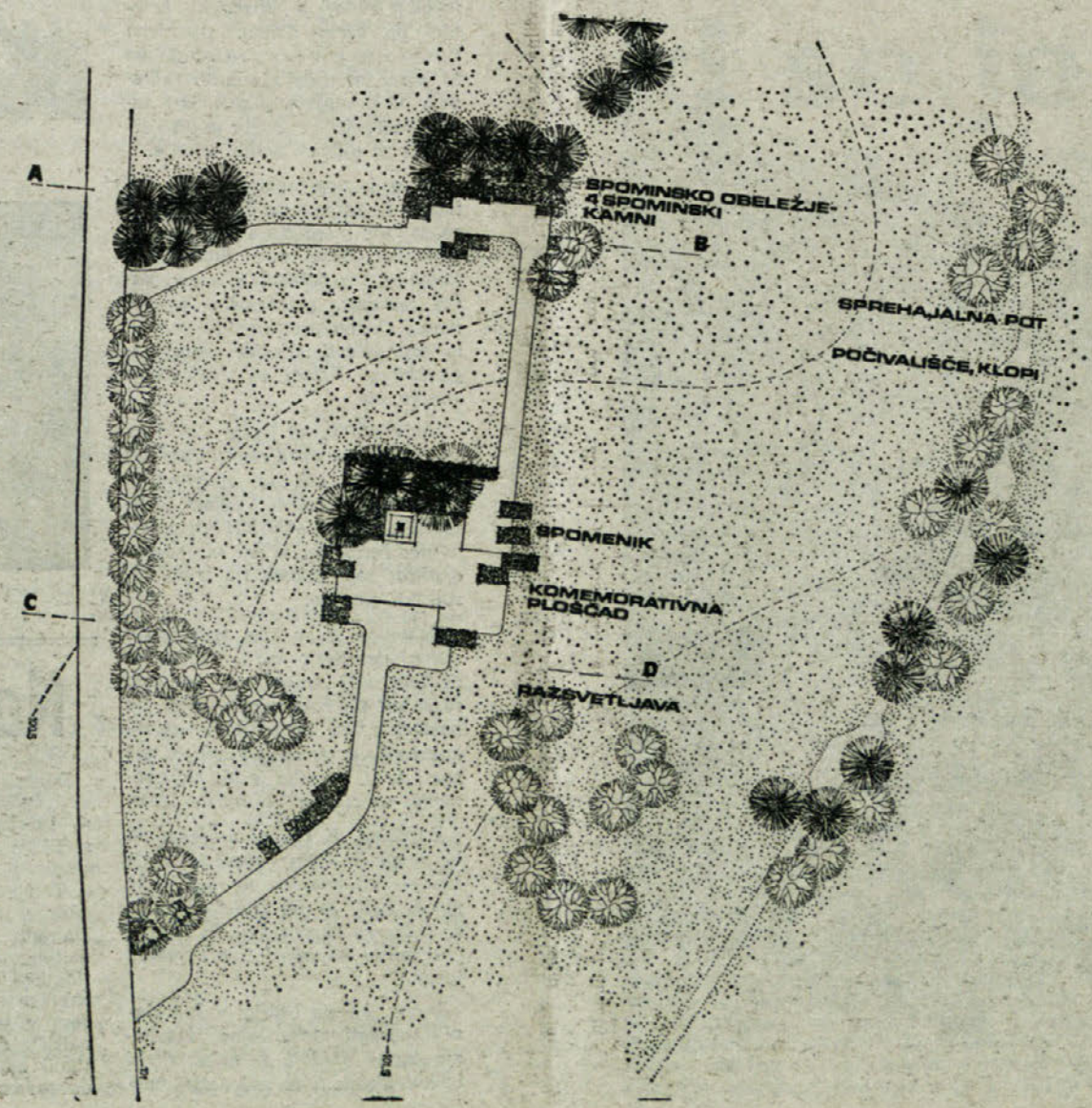

Načrt predvideva le eno novo strukturo, spominsko obeležje sestavljeno iz štirih kamnov na kraju ustrelitve. Sicer le ureja okolje spomenika in ga bolj prireja parku. Leva osnutek celotnega parka, desno osrednji del, spodaj pa sedanji spomenik (levo) in spominsko obeležje.

ZAPISNIK OCENJEVALNE KOMISIJE

Komisija, ki jo sestavljajo
dr. arh. Dario Jagodica
— predsednik
prof. Franjo Kosovel
— član
prof. Ljilja Spacal
— član
prof. Milko Renar
— član
dr. Filibert Benedetič
— član, predsednik odbora za
proslavo bazovskih žrtv
se je sestala dne 25., 26. in 27. av-
gusta 1980 v prostorih Narodne in
študijske knjižnice v Trstu in pre-
gledala predložene osnutke.
Komisija je z velikim zadovolj-
stvom ugotovila, da se je na na-
tečaj odzvalo lepo število zamej-
skih ustvarjalcev, kar predsta-
vja nadvse zadovoljiv uspeh po-
bude Odbora za proslavo bazo-
vskih žrtv.
Natečaja so se udeležili nasled-
nji umetniki:
Marko Hreščak
(Trije simboli za štiri žrtve)
Boris Podreka (26780)
Deziderij Švara (Primorec)
Karel Grgič (K. P.)
Milan Pasarič (20 - 40)
Boris Tul (Bodoča pot)
Danilo Antoni (Ovrednotenje 1980)
Atilij Kralj (DKS)
Dušana Valečič (V pošvanju)
Marino Kokorovec (Megalit)
Aleš Zetko (AA 001)
Boris Grgič (GB)
Vladimir Vremec (Zid grozot)
Janko Košir (Bazovica 80)
Dušan Ogrin (Štirje)
Komisija je mnenja, da odra-
ža prispevek globoko zavzetost in
občutno oblikuje prostor za o-
vrednotenje spominskega obeležja,
ki predstavlja enega najzgovornej-
ših simbolov odporosti našega
človeka v boju za ohranitev svo-
jega življenjskega prostora.
Po mnenju komisije je izhodišče

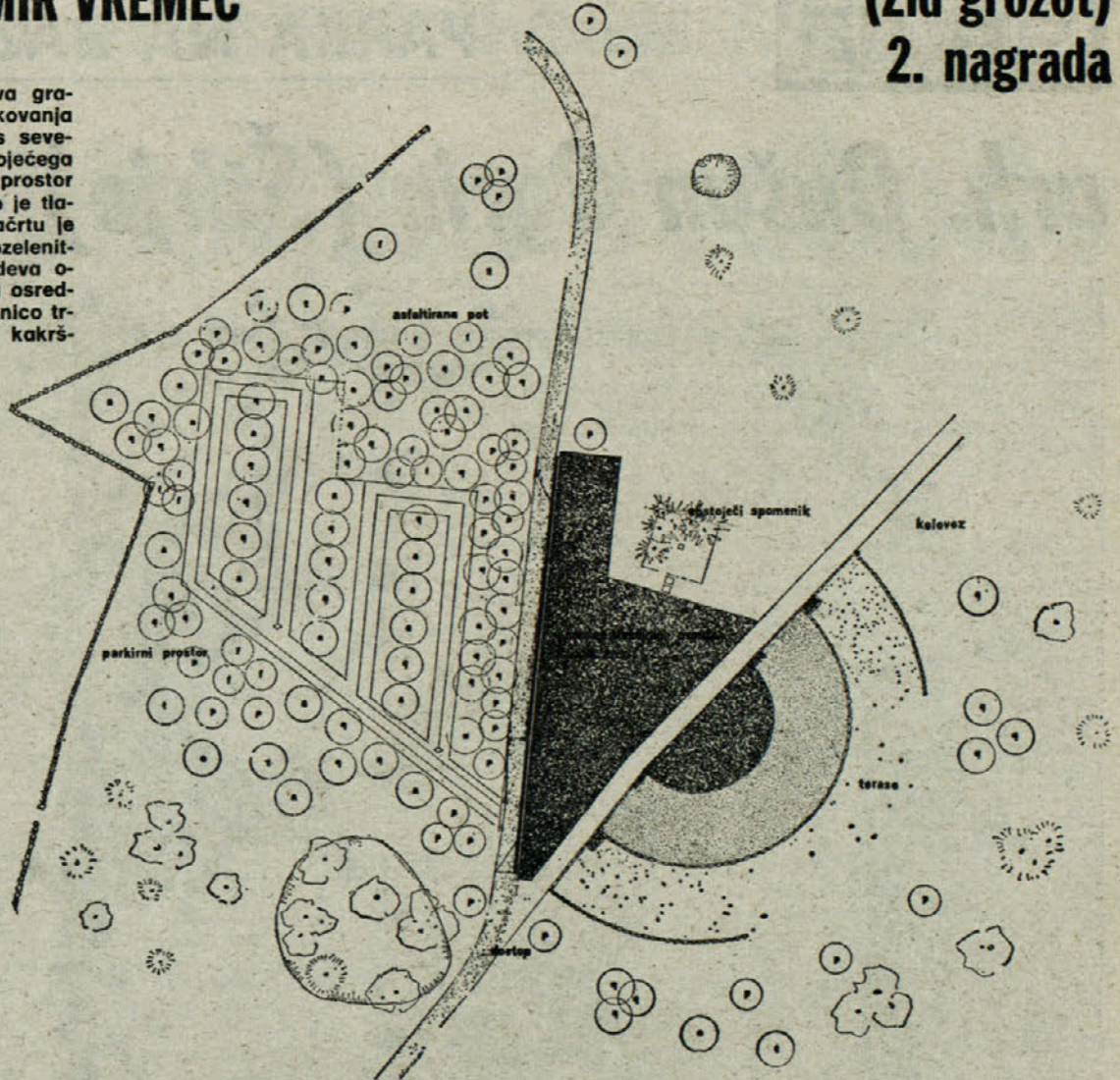
no predlogo natečaja najbolj do-
ginal in izoblikoval v svojem ide-
nem osnutku inž. Janko Košir: nje-
mu gre torej prva nagrada v
znesku 1.000.000 lir.
Koširjeva zamisel se pozorno
sklicuje na sedanje obeležje in
ga skuša primerno ovrednotiti
hkrati pa predlaga svojsko reši-
tev parkovnega okolja. Smiselno
usklajuje dohode, parkirni pro-
stor, ureditev prostora za obisko-
valce in zelo smotno predvideva
nasaditve ob upoštevanju samo-
avtohtone rastline. Kraj ustrelitve
junakov Koširjev koncept po-
membeno podčrta in ga domi-
selno vgrajuje v celotno zasnovo.
Koširjev načrt izstopa po prepro-
sti, jasni, globoko dognani in u-
činkoviti zamisli.
Komisija je mnenja, da se Ko-
širjevemu načrtu, skladno s pra-
vilnikom natečaja, najbolj pribli-
žuje osnutek Borisa Grgiča in
Vladimira Vremca: oba osnutka
sta si v konceptu zelo slična, za-
to je komisija sklenila, da zdru-
ži drugo in tretjo nagrado v eno
samo in jo ex aequo podeli o-
bema (v znesku po 500.000 lir).
Izven konkurence se je na-
tečaja udeležil Dušan Ogrin, profe-
sor za krajinsko arhitekturo na
biotehniški fakulteti v Ljubljani.
Njegov osnutek se odlikuje po iz-
redni občutljivosti in v vsakem
pogledu dognani rešitvi spomin-
skega motiva ob ovrednotenju o-
beh prvin to je obeležje in na-
ravne okolje.
Komisija izreka priznanje tudi
Marku Hreščaku in Borisu Podre-
ki: oba sta namreč predložila iz-
virno zamišljen osnutek, žal pa
se njuna monumentalna zamisel
ne sklada s pravilnikom, pred-
videva ovrednotenje sedanjega o-
beležja in naravnega okolja.
Trst, 27. avgusta 1980

inž. VLADIMIR VREMEC

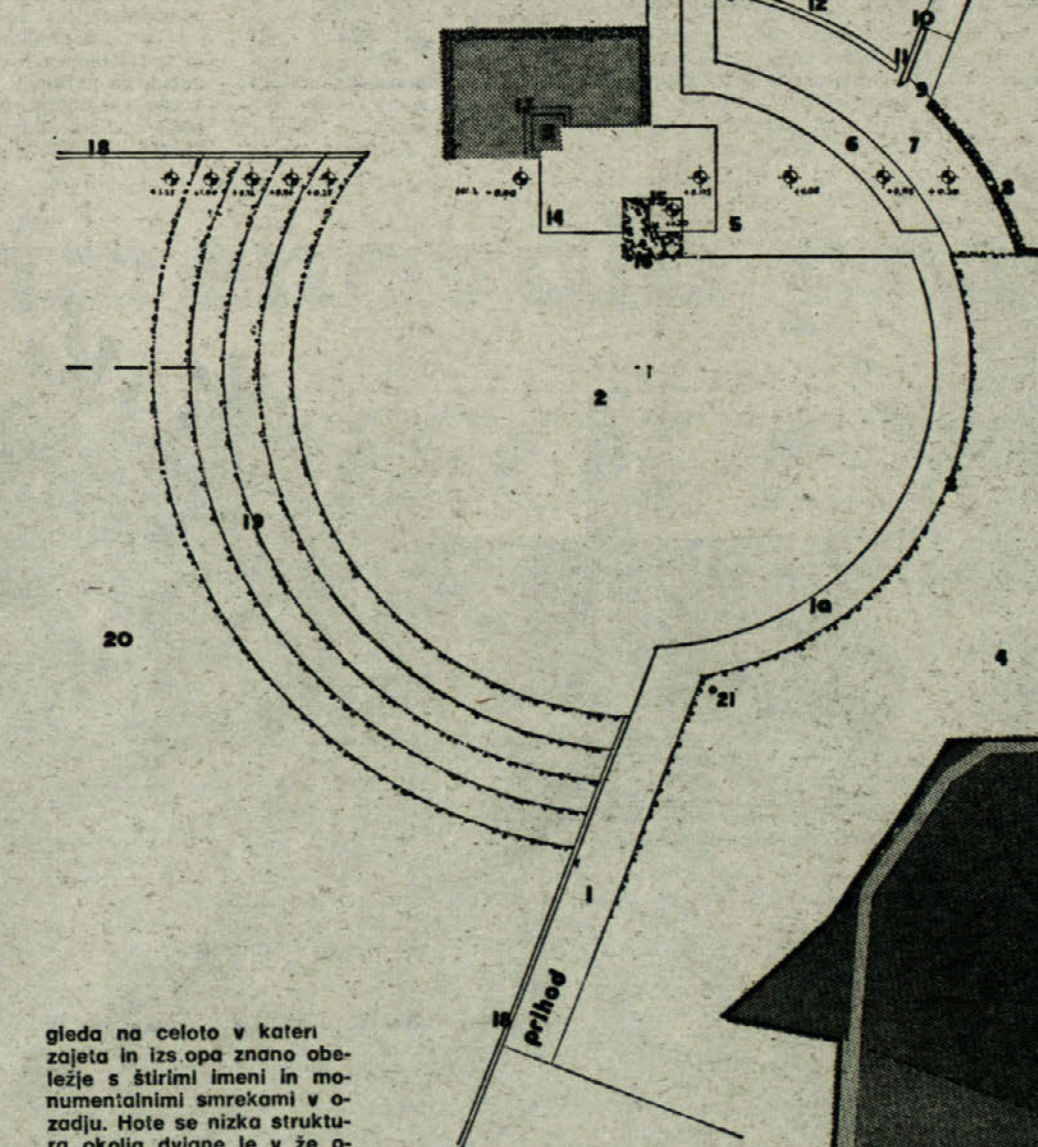
(Zid grozot)
2. nagrada

Načrt ne predvideva gra-
jenj, z izjemo oblikovanja
dveh polkrožnih teras seve-
rovzhodno od obstoječega
spomenika. Osrednji prostor
je tlakovani, prav tako je tla-
kovano parkirnišče. Načrtu je
priložen podroben ozelenit-
ven načrt, ki predvideva o-
zelenitev rež tlaka na osred-
njem prostoru z mešanico tr-
peznih travnatih vrst, kakrš-
ne najdemo na kra-
ju samem. Za tera-
se predvideva načrt
po izoblikovanju in
pripravi peščenih tal
vzpostavitev prejš-
nje trate, značilne
za kamnita mesta
z mešanico trpe-
znih trav in pritlika-
vih grmovnih vrst ter
trajnic, za parkirni
prostor pa ozele-
nitev luknjičastega
betonskega tlaka z
mešanico trpeznih
travnatih vrst. Goz-
dček na parkirnem
prostoru sestoji sa-
mo iz domačih dre-
vesnih vrst, v glav-
nem listavcev, ki
so ograjene kroške-
ga gozda v območ-
ju Bazovice. Bliz-
nja gmajna ohrani
svoj sedanji vi-
dež; predvideni so
le manjši negoval-
ni posegi brez spre-
minjanja njenega
značaja.

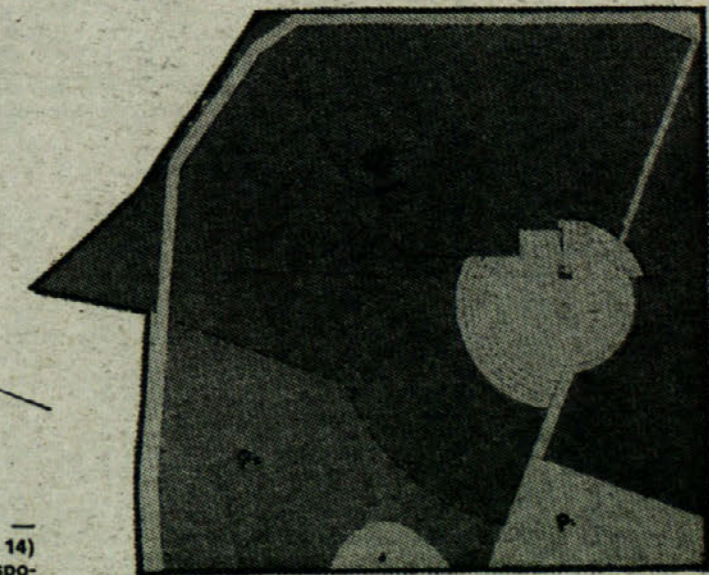
arh. BORIS GRGIČ

(GB)
2. nagrada

gleda na celoto v kateri
zajeta in iz opa znano obe-
ležje s štirimi imeni in mo-
numentalnimi smrekami v o-
zadju. Hote se nizka struktu-
ra okolja dvigne le v že o-
menjeni betonski zid (št. 12),
ki poleg simboličnega pome-
na služi kot tudi dno plo-
skve, ki naj bi potekale na
stopnišču (št. 6 in 7) namenjenemu pevskim nastopom —
orkestru (št. 5) — in marmornato tlakovani ploščadi (št. 14)
za recitale, kjer je na enem koncu vključen že obstoječi spo-
menik (št. 17) v centru pa deloma dvignjen prostor (št. 15)
za govornike.

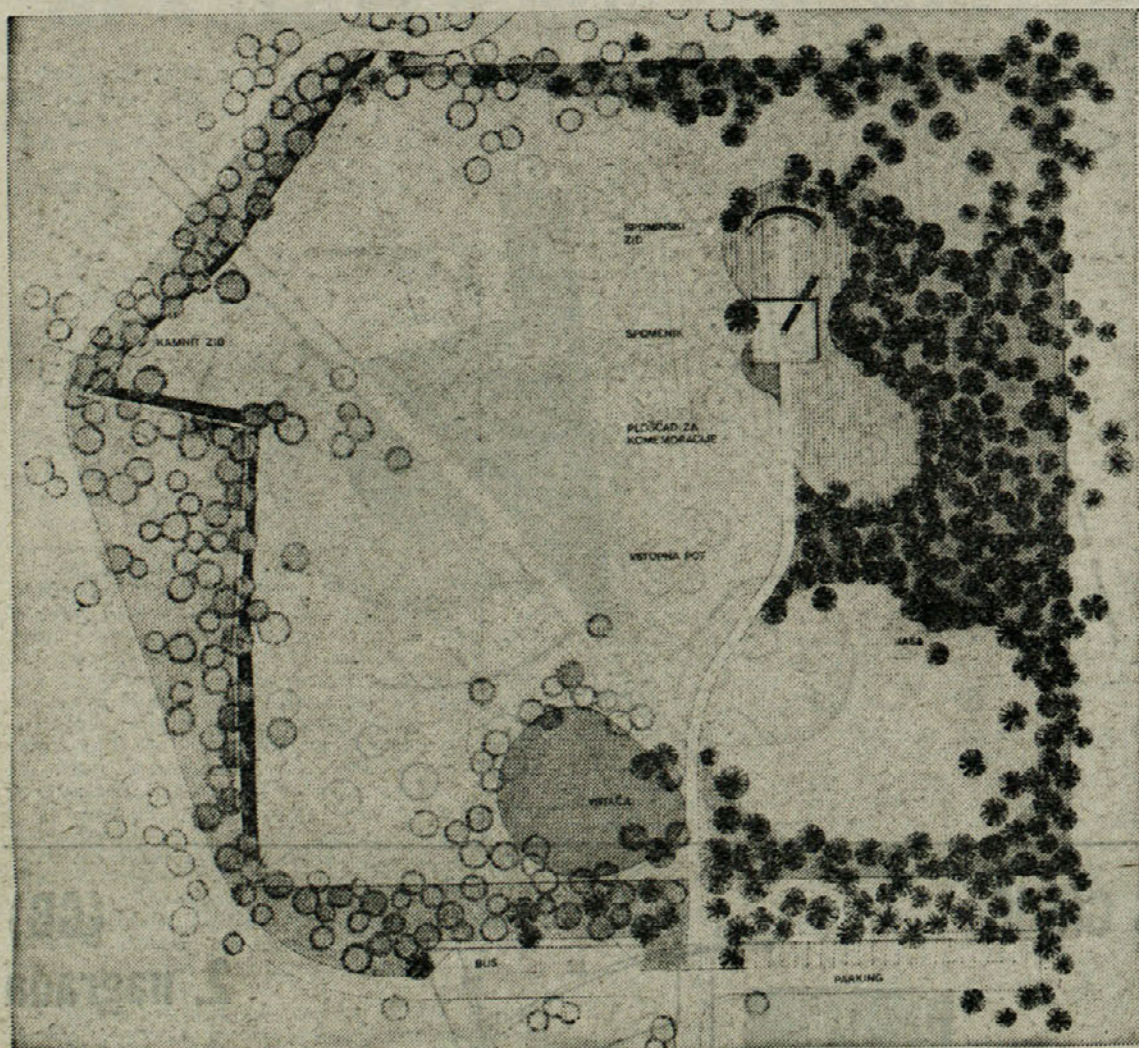
Spomenik mora biti kraj,
kamor lahko vsakdo prosto
vstopi, kraj, kjer ne spomi-
nja na zgodovinske dogodke
le obelisk z imeni ampak kjer
že kontekst priča in veže
preteklost s sedanostjo, kon-
tekst, ki naj seveda tvori ce-
loto, ki naj bo, če je že po-
trebno, v nočnih urah primer-
no osvetljena da vzame po-
guma možnim skrunitljem. V
ta namen naj bi prostor tak-
o uredili, da bo sedanje o-
beležje (št. 17) samo (čeprav
dominanten) del prizorišča.
Načrt je tako osnovan, da
čeprav je obiskovalec ob pri-
hodu usmerjen proti točki, (o-
kravljene razpoke v zidu, sko-
zi katero nam je posijala svo-
boda (št. 11) vizivno popol-
noma prost, saj mu nizka
struktura stopnišča (št. 19),
ki je namenjena občinstvu ob
komemoracijah, ne zavira po-

NATEČAJ ZA UREDITEV SPOMINSKEGA PARKA NA BAZOVIŠKI GMAJNI

arh. Dušan Ogrin (Štirje) - izven konkurence

Eno osnovnih izhodišč je, da park lahko pridobi enovit spominski značaj, če bo iz njega izločen vsak javni, še posebej tranzitni promet in če bo ob robovih prostorsko zaprt, zato je predlagana predložitve ceste v zvezdarno na vzhod, ob zunanji rob bodočega parka; vstop je en sam, z južne strani, ob njem sta parkirišči za osebna vozila in avtobuse.

Vstopna pot se začne za tem prometnim vozliščem in gre sprva mimo vrtače, nakar se v loku premakne in postavi v os spomenika. Ob vstopu obiskovalec vidi predvsem spomeniški prostor, a hkrati tudi doberšen del celotnega območja, s čimer je jasno orientiran, gibajoč se po edini poti nenehno spreminja perspektivo gledanja, kar mu odpira vedno nove poglede (načelo vizualnega pristopa mostovom na cestah) dokler ne pride do dela trase poti v osi spomenika, ki odtlej izključno veže naše njegovo pozornost.

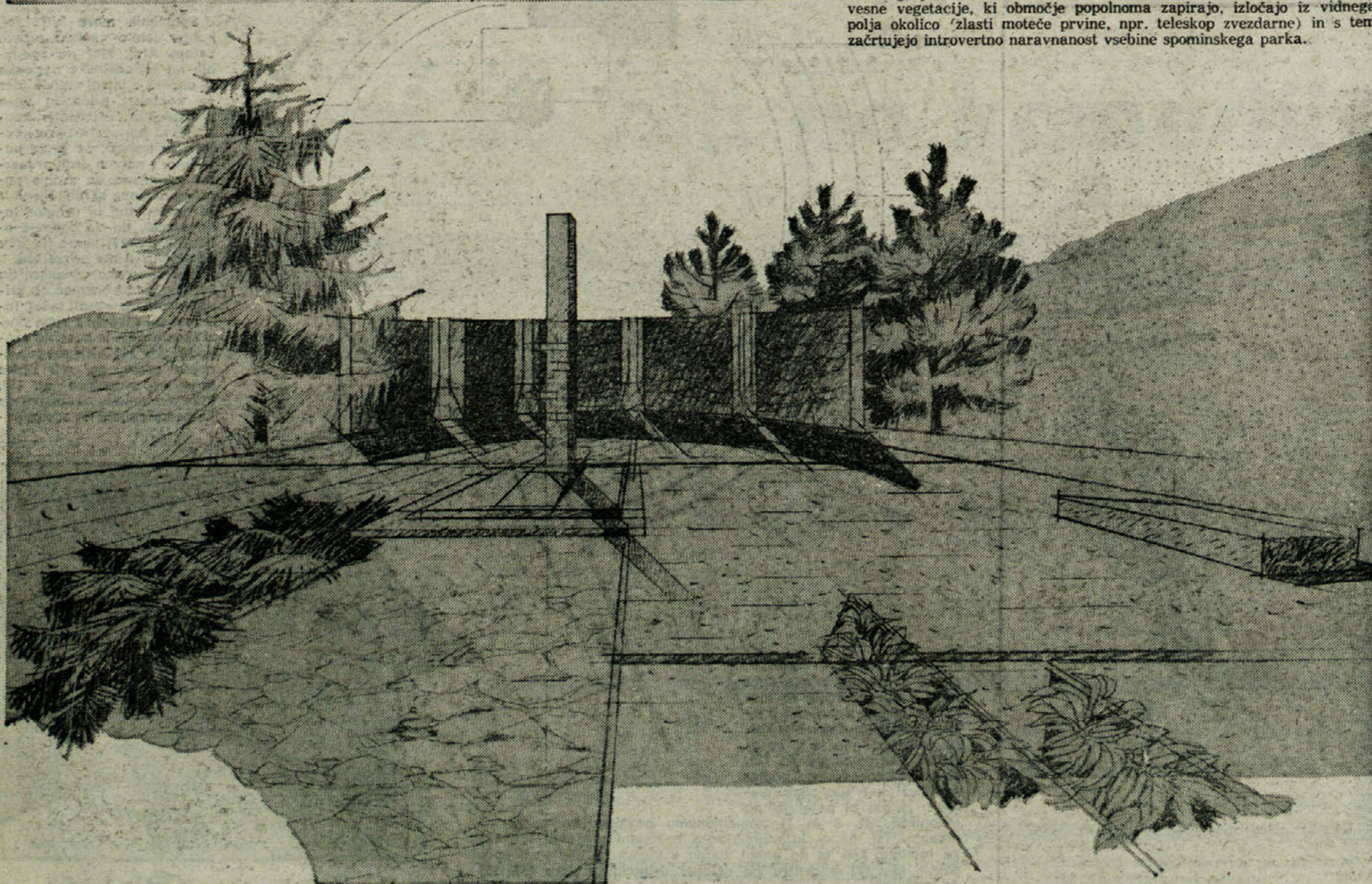
Prostor se vzdolž te osi gibanja artikuliira v krožnih oblikah, najprej naravnava vrtačo na levi, nato jaso na desni; sledi prva krožna tlakovana površina za zbiranje ob komemoracijah, izletih, šolskih obiskih ipd., kjer je možno tudi posedeti, počivati in razgledovati se po spomeniškem motivu in parku. Nato je spomenik s svojim štirikotnim podstavkom kot cezura in členitvena prvina pred zadnjo krožno obliko, na kateri se iz tlaka dviga spominski zid, oblikovan je s štiridelečno členitvijo, kar asocira na štiri ustreljene; zid polkrožne oblike delijo štiri vertikalni izrezi, ki tako tvorijo čisto abstraktno formo, dovolj pripovednega značaja, da lahko nazorno in prepričljivo daje sporočilo o dogodku.

Abstraktna čistost in enostavnost forme zidu je potrebna tudi zato, da ne bi deloval kot dodatni spomenik in prihajal v protislovje z obstoječim spomenikom. S takšno formo se spominski zid in sedanjí spomenik po obliki dopolnjujeta po načelu negativ – pozitiv in se zlivata v enovito arhitekturno – plastično kompozicijo.

Z izpeljavo vstopne poti v smeri sever – jug in z lego spomeniških prvin nastaja vsebina in optična os prostora, vzdolž katere sta razviti dve programsko in oblikovno različni območji, na desni strani je sklenjena vegetacijska formacija iz črnega bora, v katerega temne gmote se zajedajo že omenjene krožne oblike kot nosilec glavnih programskih prvin.

Medtem ko ima desna stran oblikovane, formalno dosledno opredeljene programske člene pa ostaja prostor na levi strani v prvotnem značaju avtohtone kraške krajine z manjšimi dodatnimi posegi zasaditve drevesnih skupin. Vegetacijo sestavljajo tod izključno listavci, s čimer je ustvarjen poudarjen kontrast k temnim sestojem črnega bora na drugi strani. Tako je dosežena velikopotezna členitev prostora na dva dela, ob katerih stičišču se linearno zvršča spomeniški program. V tem je predvsem dana možnost za nastanek identitete, svojevrstne, a enkratnega značaja prostora.

Zasnova predvideva eno samo pot, ki vodi k spomeniški območju in se tam konča, s čimer je poudarjen monotematski, izključni značaj spominskega parka. V tem smislu so ob robovih določeni široki pasovi drevesne vegetacije, ki območje popolnoma zapirajo, izločajo iz vidnega polja okolice (zlasti moteče prvine, npr. teleskop zvezdarne) in s tem začitujejo introvertno naravnost vsebine spominskega parka.

Prof. Milko Renar

Bazovica v slovenski umetnosti

Pod naslovom «Očev bazoviških žrtev v slovenski umetnosti» je Drago Pahor v Jadranskem koledarju za leto 1973 objavil umetniško gradivo povezano z bazoviško tragedijo. Iz gradiva je razvidno, da pripada največji delež, saj je pač naravno, besedni umetnosti primorskih pesnikov in pisateljev, medtem ko je glasbeno področje razmeroma skromno zastopano.

Nekoliko drugačno je ozadje likovnega deleža; to je namreč v nekem pogledu neposredno vezano na javnost, na spomenik: tega pa si do zmage nad fašizmom ni bilo mogoče niti predstavljati. Pa tudi sicer bi v predvojnem času težko našli na Primorskem slovenskega umetnika, ki bi se lotil te teme. Na vrstih ene roke bi lahko našli slovenske umetnike, ki so tedaj ustvarjali v primorskem prostoru, med temi sta izstopala August Černigoj in mlajši Lojze Spacal. Ostali so se umaknili v Jugoslavijo, mlajši pa so doraščali večinoma v tujem okolju.

Po drugi strani pa je bilo že samo vzdušje tako, da je preveč neposredno pretresalo našega človeka in tudi umetnika, da bi lahko obdelal bazoviško temo. Bazoviške žrtve so bile prvi člen tragične verige, ki se je podaljševala iz dneva v dan vse do končnega spopada in do Rižarne. Zato je bilo morda lažje umetniku, ki je to tragedijo od daleč doživel, svoje doživljanje »pomirjeno« ponazoriti v umetniškem izrazu. Dejansko je to storil prav Albert Sirk, ki se je moral leta 1929 iz Trsta umakniti v Jugoslavijo. Ob svojem odhodu je v Trstu pustil tako rekoč čopič in barvo in nasilno prekinil vzgojno delo na slovenskih šolah. V novem ambientu se je Sirk zelo samostojno razvijal, še posebno v olju in akvarelu, v grafiki pa kaže, da se je precej približal tedanji eks-

sionistično izpovedal svoje doživljanje: ozadje nemirno vzvalovanih, razburkanemu morju podobnih črt nosi vso težo tragične simbolike. Na tem ozadju je kompozicija štirih figur z enako upognjenimi koljeni, a izmenoma z glavo vznak in z glavo naprej, vse pa padajo proti desni; vse štiri so močno izčrpane, v žgočem svetlotnem kontrastu. V bliskovitem odjeku smrtonosnih streljev je tu zgoščena zasnova vse naše tedanje tragedije.

Približno v istih letih kot Sirkov lesorez je nastala slika, ki nosi naslov «Pred ustrelitvijo». Nastikal jo je Just Hvala. Zdi se, da slikar ni bil na Tržaško kaj posebno navezan. Doma iz Slapa pri Idriji je študiral na slov. učiteljski v Gorici, nato pa na zagrebški akademiji. Zatem je poučeval v Ljubljani. Kot slikar je povsem neznan v slovenski umetnosti. Sijane, ki je v svoji «Sodobni slovenski likovni umetnosti» tako bogat in radodaren, kar se tiče podatkov, ga sploh ne omenja. Očitno je bil

Just Hvala - Pred ustrelitvijo

presionistični govorici, kakršno poznamo pri Francetu Kralju.

Leta 1936 je Albert Sirk izdelal lesorez z naslovom «Bazoviške žrtve». Zdi se, da je to prvi likovni podatek na bazoviško temo. Umetnik je tedaj bival v Slovenskih goricah, s srcem pa je bil še vedno na Tržaškem in bolešno spremljal usodo slovenskega človeka.

Lesorez je po obsegu seveda majhen, toda po umetniškem videzu je naravnost monumentalni. Ni čudno, da je umetnik motiv kasneje predelal v olju in seveda v večjem obsegu, saj mu je bila oljna tehnika bolj prikladna. V lesorezu je skrajno zgoščen najbolj dramatičen trenutek, ko štiri žrtve začnejo padati k tlom. Umetnik si je tehniko lesoreza očitno izbral prav zato, da je bolj ekspre-

Hvala v ustvarjalnem pogledu bolj ob strani. Omenjena slika priča o umetniku, ki dobro pozna vsa akademska pravila, a je v ustvarjalnem pogledu brez moči in brez fantazije, zato je slika brez umetniške vsebine.

Lojzetu Spacalu je tema bazoviških žrtev dozorela v letih najhujše stiske: čeprav je bil s tremi od štirih žrtev svoj čas tesno povezan, je šele leta 1944 vrezal znani lesorez. Po obsegu in zgoščenosti bi ga lahko primerjali Sirkovemu, učinek pa je seveda povsem drugačen. Spacal se tu izogiblje vsakršni prostorski označitvi, zato pa tudi «dogodku»: žrtve je tako rekoč stlačil v dvodimenzionalno kompozicijo s strogo enakomernim ritmom bodisi v razporeditvi figur kakor črnelih mas,

Prav iz te enakomernosti pa veje tragična usodnost, še zlasti v enakomerno prekrivanih in zvezanih rokah ter prav tako enakomerno zvezanih rutah okrog senc.

Sirkov in Spacalov lesorez sta na videz skromna grafična lista, dejansko pa sta vsaki po svoje dobesedno emblematična.

Vprašanje spomenika bazoviškim žrtvam je nastalo šele po osvoboditvi, saj ga prej nikakor ni bilo mogoče postaviti. Pa tudi sicer bi v predvojnem času še težje našli pri nas arhitekta ali kiparja, saj je bila Primorska brez vsakršne tradicije na teh področjih. Tone Kralj in France Gorše sta se sicer ta leta mudila pri nas, gojila pa sta skoraj izključno nabožno motiviko, kar so pač še kolikor toliko razmere dopuščale.

Šlo je za dvojen spomenik: eden naj bi pričal o žrtvah na mestu, kjer so bile ustreljene, drugi pa naj bi zaznamoval prostor, kjer so pokopane. Spomenik v Bazovici je bil postavljen že leta 1945. Osnutek zanj je napravil arh. Franjo Kosovel. Spomenik nam je postal s časom povsem domač in priljubljen, ohranil pa je tudi v estetskem pogledu še vso svežino: predvsem zaradi tega, ker ga odlikuje izvirna zamisel, brez vsakršne retorike. Lahko bi rekli, da je edinstven, tudi če ga primerjamo s tedanjo spomeniško govorico doma in pri sosedih. Vendar sta se kasneje Franjo Kosovel in Dušan Vasič še enkrat povrnila k tej temi: prejšnji spomenik naj bi se torej zamenjal z večjim, takim, ki bi bil viden daleč naokrog. Spomenik naj bi bil v zamisli dveh umetnikov skrajno linearen in samo s črtalom izčrtan; na gladkem podstavku nekakšna skrinja ali sarkofag, za njo pa štirje mogočni štirioglati železobetonski stebri. Spomenik bi nedvomno bolj monumentalno učinkoval, vendar bi na hrupavi kraški gmajni lepše izpadel gladek kraški marmor kakor železobeton, saj bi bil tudi sicer bolj skladen z linearno zamisljo. Ostalo pa je le pri osnutku.

Na natečaj za nagrobni spomenik na pokopališču pri Sv. Ani se je odzvalo deset likovnikov (Marjan Černe, Čelo Pertot, Milko Bambič, August Černigoj, Robert Hlavaty, Franjo Kosovel, Stojan Batič, Jože Pohlen, Zdenko Kalin in Boris Kobe). Iz osnutkov, ki jih je Drago Pahor objavil v omenjenem koledarju, izstopa pač trojno «gle-dišče»: arhitektovo, kiparjevo in slikarjevo. Kosovel je tokrat osnutek «prilagodil» pokopališču. Kiparja Čelo Pertot in Jože Pohlen poudarjata predvsem plastične vrednote. Pertotov osnutek je mogočen, michelangelovski, v «non finitus» nakazan blok, medtem ko je Pohlenova, dasi postavna figura nekoliko mehko in v vsebinsko ne povsem odgovarjajoča za-

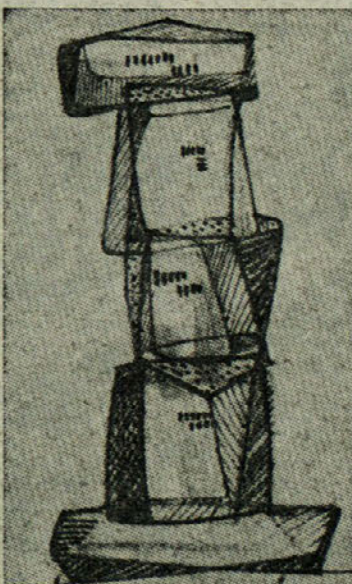
Albert Sirk: Bazoviške žrtve
Levo Lojze Spacal: Bazoviške žrtve

misli junaka, ki se stežka osvobaja. Milko Bambič se zdi, da se sklicuje na klasičen motiv Jurja z zmajem. Zanimiva je Černigojeva skica, arhitektonsko zasnovana in izredno skladna z umetniškimi slikarskim in grafičnim snovanjem tistih let (1965).

Bazoviškim žrtvam sta na pokopališču pri Sv. Ani postavila nagrobni spomenik Zdenko Kalin in Boris Kobe. Že na prvi pogled je opaziti, da se spomenik neposredno uvršča v razvoj spomeniškega kiparstva, kakršen se je odvijal v pobojnem času v Sloveniji od socializma pa do abstraktnosti smeri. Avtorja sta si spomenik zamislila povsem abstraktno: vrezljani pali-

ci podoben visok steber daje vtis zgolj muzikalnega ritma: beremo ga od spodaj navzgor z občutkom popolne sprostitve. Morda bi bil spomenik še bolj zgovoren brez plastičnih vložkov (štirih mask).

Med novjšimi deli je treba omeniti še štiri bronaste reliefe, s katerimi se je oddolžil spominu bazoviških žrtev primorski rojak kipar Stojan Batič. Ti so v rojanski osnovni šoli. Gre za kratek «križev pot» s primitivnim oblikovnim pridihom in epskim tonom. Če te reliefe povežemo s Sirkovim in Spacalovim lesorezom, se nam zdi, da smo se znašli pred triptihom po obsegu majhnih, a po umetniški vsebini globoko dognanih stvaritev.

Osnutki za nagrobni spomenik: zgoraj levo Avgust Černigoj, desno Jože Pohlen; spodaj levo neznan avtor, desno Čelo Pertot

9. SEPTEMBER 1945: PO OSVOBODITVI PRVA MNOŽIČNA PROSLAVA BAZOVIŠKIH ŽRTEV

V nedeljo so ljudje romali

Septembra leta 1945 na prvi proslavi bazoviških žrtev se je okrog spomenika zbralo 80 tisoč ljudi, ki so prišli iz vseh krajev Primorske. Nekoliko po 10. uri je škedenjska godba na pihala zaigrala žalno koračnico, nato je pred mikrofonom stopil predsednik odbora mladincev za proslavo bazoviških žrtev dr. Dekleva, ki je pozdravil svojce padlih in vse ki so se prišli pokloniti štirim slovenskim junakom. Med temi je bil predsednik pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje in Trst France Bevk, prišel je tudi Boris Kraigher in drugi predstavniki slovenskih, italijanskih in hrvaških organizacij in oblasti.

Dekleva je v svojem govoru pojasnil pomen, ki ga slovensko ljudstvo pripisuje bazoviškim žrtvam. Dejal je, da so oni zarisali črto prelomnice med starim in novim svetom kot predstavniki miroljubnega ljudstva, pri katerih je bilo vse podrejeno boju za osnovne človečanske pravice in demokratične svoboščine.

Za njim je govoril podpredsednik mestnega osvobodilnega sveta Pogassi in nato France Bevk.

Po govorih je 1.500 pevcev pod vodstvom Ubalda Vrabca zapelo žalostinko »Žrtvam«. Temu je sledilo več pesmi in glasbenih kompozicij, ki so jih izvajali razni pevski zbori in godbe.

Zjutraj je bila v bazoviški cerkvi maša zadušnica, ki jo je daroval bazoviški župnik Bruminc. sodelo-

vali pa so še openski župnik Malalan, župnik Šček iz Lokev, župnik Piščanc s Katinare in še dva druga. V sredini cerkve je bil postavljen katafalk, ki so ga stražili slovenski partizani v uniformah.

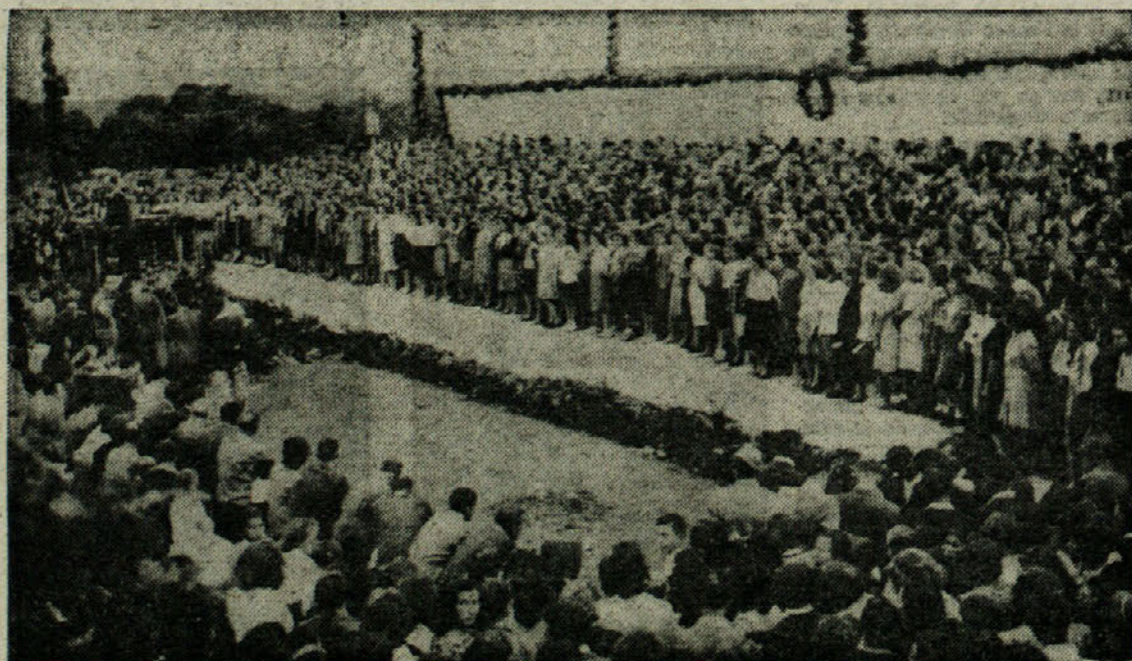
Popoldne so pripravili na bazoviški gmajni koncert, na katerem je nastopilo kar 58 pevskih zborov s 1500 pevci. Slovensko ljudstvo je z velikim navdušenjem sprejelo slovensko pesem, ki jo je po fašistični strahovladi lahko ponovno poslušalo in prepevalo. Na popoldanski slovesnosti je spregovoril Branko Babič, ki je ožigosal vse krivice, ki jih je pretrpel slovenski narod in vse spletke, ki so jih druge sile pripravljale proti njemu.

Na koncu proslave je množica zapela himno »Hej Slovani« in takoj odšla proti glavni cesti, ker je bilo najavljeno, da bo pripeljal mimo poveljnik IV. armade, general Peka Dapčević. Ob obeh straneh ceste se je ljudstvo razvrstilo v špalir in ko je pripeljal mimo osvoboditelja Trsta so ga dekleta obsula z rožami. Na križišču pred Bazovico je moral Dapčević izstopiti iz avtomobila in navdušeno ljudstvo ga je na ramenih neslo v Bazovico. V Bazovici je partizanski general stopil na balkon Mahničeve hiše, kjer se je pred številno množico ljudi in zastav poklonil bazoviškim žrtvam.

Fotokroniko te zgodovinske proslave je pripravil naš reporter Mario Magajna.

Prizori s proslave leta 1945: zgoraj del 80.000-glave množice, levo združeni pevski zbori s 1.500 pevci, spodaj pa prevoz udeležencev na proslavo s tovornjaki in predstavniki partizanov in predstavnik angleške vojske.

V nedeljo so ljudje romali. Od povsod so prihajali, Slovenci in Italijani. Iz vseh krajev primorske zemlje, od morja do planin.

Hodili so v procesijah, preko travnikov in gmajni ter po cestah z zastavami na čelu. Oni iz Ajdovščine in Vipavske doline so hodili peš že drugi dan, oni s Komna so hodili bos, vztrajno naprej, čeprav so jih bolele otekline in ožuljene noge.

Iz Istre so se pripeljali. Toda ne vsi! Ni bilo dovolj prevoznih sredstev in so zato morali peš. Prišli so Brici, Tolminci in Kraševci. Mimo fašističnih zased so se preplazili med svoje ljudi Benečani. Niso se plašili, ko so streljali nanje otopovci. Edini strah, ki so ga imeli, je bil, da se ne bi mogli pokloniti svojim padlim junakom.

V Trstu so že v prvih jutranjih urah, ko sonce še ni vstalo in ko je meglena koprena še ležala na tržaških ulicah, začeli zbirati ljudje v mestu pri Sv. Ivanu, Sv. Jakubu, Sv. Ani, v Rocolu in drugih

okrajih, ki obdajajo mesto. Bili so veselo razigrani, mladi in stari, toda vsa lica so imela nek slovesen izraz, kot ga opazimo na človeku le ob največjih praznikih.

Na posameznih zbirališčih, katera so že vnaprej določili, so se pred sedmo uro začeli zbirati pripadniki vseh antifašističnih organizacij. Na nekatera določena mesta so prišli ponje kamioni, drugod pa so v povorkah, z razvitimi zastavami, z venci in cvetjem, odšli po bližnjih poteh na glavno cesto, ki pelje na Bazovico.

Partizani so si oblekli za to slovesno priliko uniforme, da bi tako na kraju ustrelitve štirih junakov pokazali, da so pripadniki tiste mogočne vojske, ki je šla po poti Bidovca, Marušiča, Valenčiča in Miloša in stotisočev drugih junakov, ki so prelili svojo kri za svobodo.

Na drugih zbirališčih so se zbirali pevski zbori in godbe, ki so skupaj odkorakali na Bazovico. Cesta iz Trsta proti Bazovici je bi-

la polna ljudi, ki so v nepretrganih procesijah šli počastiti spomin padlih antifašistov. Nosili so zastave, ki so vihrale v vetru. Nekateri so nosili culice, v katerih so imeli prigrizek.

Romali so. Včasih so ljudje tako hodili na božjo pot. Na Sveto goro, na Mengore, na Trsat in, kdo ve, še kam, prosit to ali ono. Po poti so hodili s culicami v rokah in za cerkvenimi banderami so prepevali nabožne pesmi ter molili rožni venec.

In včasih so dejali, da so si izprosili milost.

Ljudje, ki so šli v nedeljo, so šli tudi na svet kraj, na Bazovico, na zemljo, ki je popila kri štirih junakov, toda niso šli prosit milosti. Oni so šli zahtevati pravico, pravično odločitev. Za to svojo pravico so molili s krvjo, molili s trpljenjem, z lakoto, s preganjanjem, s pesmijo na ustih, ko so jurišali na zatiralce človeštva, na fašiste.

(Primorski dnevnik, 11. 9. 1945)

SMRT ŠTIRIH PRIMORSKIH FANTOV IN USODA SLOVENSKEGA NARODA

Ace Mermolja

Pisali so o Bazovici

Bogato delo slovenskih pesnikov

Pisati o odmevu bazoviške tragedije in žrtvi Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča v slovenski umetnosti in še bolj specifično v literaturi nas postavlja pred vrsto vprašanj, ki presegajo analizo tekstov, ki smo jih pregledali. V obdobju med dvema vojnama so se skoraj vsi najpomembnejši pesniki in pisatelji lotevali v svojih delih narodnega vprašanja in ga obravnavali z različnih, tudi nasprotujočih si zornih kotov. Studija «Slovenska književnost in narodnostno vprašanje med dvema vojnama» bi se brez dvoma razširila v obsežno in zanimivo raziskavo. Kruta usoda štirih primorskih fantov je do najglobljih korenin povezana z usodo slovenskega naroda, ki je med dvema vojnama občutil vse hujše groznje in krize, ki so pretresale Evropo, ki je drsela v krvavi svetovni spopad. Slovenska literatura med vojno in posebno med NOB je tudi širok problem predvsem zato, ker književne ustvarjalnosti v obdobju NOB ne moremo omejiti le na «poklicne» pesnike, ampak moramo upoštevati izredno široko literarno ustvarjalnost preprostih ljudi, ki so na partizanskih pohodih, v zaporih in taboriščih, na osamljenih kmetijah in v zastraženih mestih zaupali besedi svoje občutke in misli. To je pojav, ki je verjetno edinstven v Evropi in svetu.

S tem v zvezi ne poznamo dovolj literarnih sestavkov, kjer preprosti pesniki in pisatelji govorijo o bazoviških žrtvah.

V povojnem obdobju so nastale tudi nekatere pesmi in spisi o Bazovici; drugačne razmere jih brez dvoma označujejo na nov način. Pesmi in prozni sestavki o bazoviških mučnikih je precej; večino je izšel iz pokojni Drago Pahor in objavil sezone in vsebine v Jadranskem koledarju. Zgodovinski pomembnosti sestavkov moramo seveda dodati še vprašanje o kakovosti pesmi in proznih izdelkov. V tem smislu bi težko trdili, da je bila kalvarija štirih bazoviških junakov povod za obsežnejše pesniško delo z visoko umetniškimi kvaliteta. Najbližji problematiki in stanju, ki je spremljalo ali boljše povzročilo izvršitev smrtnih obsodb na bazoviški gmajni (fašizem, posebno sodišče, zapor, obsodba) je bil v bistvu pisatelj Ciril Kosmač, soborec bazoviških junakov. O tej problematiki je Kosmač napisal nekaj nepozabnih povesti (naj omenimo vsaj Gosenico) v nekaterih izmed njih (o tem bomo pisali pozneje) najdemo svoje častno mesto tudi štirje slovenski primorski junaki.

Nekaj pesmi o Bazovici izvenijo zelo prigodniško, druge imajo pretežno narodnobudiljske namene. Če bi želeli razmišljati o vzrokih za to, bi se morali soočiti z vprašanji, ki so verjetno globlja od sicer veljavne ugotovitve, da izredni dogodki in izredni čas rabijo tudi takšno literaturo, ki ne drsi le med kristalno čistimi verzji in v lepnotnih iskanjih.

Kljub tem ugotovitvam lahko začrtamo vsebinski in estetski tloris pesmi in proze o bazoviških žrtvah, upoštevati bomo predvsem tiste izdelke, ki se nam zdijo vrednejši, kajti nima posebnega smisla dajati seznamov, ki ne bi bistveno presegli že zapisanih in objavljenih.

V reviji za kulturo «Odmevi» je leta 1930 Pavel Golia napisal preprosto a kleno štirivrstično pesem «6. 9. 1930». V njej je Golia izrazil misel, ki se potem ponavlja v skoraj vseh pesmih o bazoviških

žrtvah. Misel se seveda vklaplja v širša razmišljanja o usodi slovenskega naroda, o trpljenju in o upanju na boljše dni. Prva verzja pesmi je pomenita skopo ugotovitev, da so na bazoviški gmajni počili streli in pokončali štiri mlada življenja. Sledi verz trpljenja: štiri matere so zajokale, zadnji verz pa se strmo dvigne v vero in upanje: štiri heroji bodo večno živeli. Upanje in vera izhajata iz prepričanja, da bo smrt in trpljenje štirih herojev pustila v zavesti naroda neizbrisno znamenje.

Alojz Gradnik je v pesmi «Septembrskim žrtvam» (Večni studenci 1938) na svoj način razširil misel o tragični žrtvi in večnem življenju. Ustrelitev na bazoviški gmajni je bila povod za eno izmed zelo značilnih Gradnikovih pesmi, kjer je očiten pesnikov pogled na narodno vprašanje. Smrt in trpljenje sta izvira «pravega» življenja, ki ga trenutki in minljivost ne morejo več načeti. V tem smislu sta značilna verzja /naroda zarje se rode le v noči/ /bolj od življenja smrt je rodovitna/. Usoda naroda je ... svoj način blizu usodi eroza ki se očisti minljivih zubljev slasti le v thanatosu. Samo iz trpljenja in noči se bo rodil močan in svoboden slovenski narod; naša svoboda in naša moč se kalita tudi na trpeči bazoviški gmajni.

Nekoliko manj izrazite so tri pesmi Karla Široka, posvečene bazoviškim žrtvam, objavljene v zbirki «Kapelica» (1935). Širok vzporeja žrtve Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča z religioznimi motivi, ki naj dajo bazoviški tragediji vesoljno in etično obeležje. V pesmi «Umrli je Jezus» pesnik ugotavlja, da so ubite fante pokopali v neznani grob, da še njihove matere niso mogle jokati nad gomilo sinov. Nadalje se sprašuje, če bi v takšni stvarnosti lahko častili Jezusov grob. V pesmi «Kako je bilo tebi Marija pri srcu takrat» Širok primerja grozo Marije, ki je izvedela, da bodo ubili Jezusa z obupom mater Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča, ko so izvedele za smrtno obsodbo nad sinovi. Tretja Širokova bazoviška pesem «Kakor da je mrlič v hiši» združuje misel o tragediji z ugotovitvijo, da žrtve le ni bila zaman, saj bodo ostala imena bazoviških junakov v srcih vseh. Pred vojno je še več manj znanih piscev napisalo pesem o bazoviških žrtvah.

Mara Lamutova v pesmi «Križi» (Koledar Družbe sv. Cirila in Metoda za leto 1934) podaja pripovedo naroda, ki kleči pred težkim križem, ki se je dvignil na bazoviški gmajni. Danilo Gorinšek v pesmi «Bazovica» (Naša radost, 1932/33) ponovi misel o junakih, ki so umrli, a idealno še živijo v srcih ljudi. Dogodek na bazoviški gmajni pa je odtel v grozo: /v grozi trga se vse mirje/. Milan Logar v pesmi «Bazovica» (List Istra, 1935) ugotavlja, da so štirje primorski fantje umrli za Istro, Trst in Gorico, česar ne smemo pozabiti nikoli.

V pesmi «Tržaški borbi» (List Istra 1940) Danilo Benčina izpoveduje grozo ob bazoviških žrtvah.

Zanimiva je tudi prepesnitev pesmi «Tam za turškim gričem» v pesem o bazoviških žrtvah, ki jo je izoblikoval kmečki fant iz okolice Ljutomerja. V smeri ljudskega pesnikovanja bi prav gotovo našli še kak tekst, predvsem iz obdobja NOB.

Če zaokrožimo naš pregled pes-

smi o Bazovici v letih med dvema vojnama, lahko zapišemo, da so pesnike vodila tri osnovna spoznanja. Smrt Marušiča, Bidovca, Miloša in Valenčiča je tragedija, ki globoko prizadene ves slovenski narod. Njihova žrtva je toliko bolj usodna in pomembna, ker prekorači vrednost osebnega življenja, in je namenjena vsemu narodu. Žrtve je neizbrisno znamenje, dejanje, ki ovekoveči imena štirih primorskih fantov. Fizični smrti sledi trajno življenje, spomin, ki ga nič ne izbrše. Politične in zgodovinske ugotovitve, ki spremljajo izvršitev smrtnih obsodb na bazoviški gmajni, imajo v pesmih različne oblike. Karol Širok združuje žrtve v Bazovici z religioznimi motivi, Gradnik je v pesmi Septembrskim žrtvam zapisal verz: V svobodi zdaj nam je skrivnost očitna, kar pomeni, da je pesnik pojmoval staro

Jugoslavijo kot svobodno državo. Golia govori o herojski smrti. Milan Logar poudarja geslo, da so primorski fantje umrli za Istro, Trst in Gorico, skratka, za cilje tajne organizacije TIGR, kateri so Bidovec, Marušič in Valenčič pripadali. Različni politični okviri pesmi so pač odraz politično-idejne usmeritve samih pesnikov. Pregled medvojnega in povojnega pesniškega ustvarjanja nam bo predvsem v političnem in tudi drugačnem pogledu prikazal drugačne idejne osnove, kar je povsem razumljivo.

Igo Gruden je po vojni zapisal pesem Bazoviškim žrtvam (Primorski dnevnik 6. 9. 1945; Koledar

Osvobodilne fronte Slovenije za leto 1947), kjer so najbolj vidne spremembe v odnosu do bazoviških žrtv in dobe v kateri je prišlo do obsodbe in ustrelitve. Že v prvi kitici Gruden ugotavlja, da so Slovenci nosili v sebi vero v pravično bodočnost vseh zemelj, vseh ljudstev teptanih sveta. Poganstvo, zapor in nasilje niso strli v ljudeh ljubezni do domovine. Bili smo borci za novi svet, ki so se borili za svobodo vsega sveta. Bazoviške žrtve niso bile zaman; /o, niste zaman v Bazovici nam pali/, ki uporniško kri za svobodo ste dali. Poudarek na uporu in boju za svobodo zavzame osrednje mesto v Grudnovi pesmi. S svojim dejanjem in smrtjo so Marušič, Bidovec, Valenčič in Miloš odprli narodu vrata v sonce. Njihov klic je bil «borbeni klic». V zadnji kitici se Gruden z grenkobo sprašuje, če je s et gluh na žrtve slovenske zemlje, kar nas spominja na spore okrog Primorske in na povojno usodo primorskih Slovencev ki pa kljub temu nosijo vero v pravično bodočnost vsega sveta.

Grudnova pesem torej postavlja v ospredje borbo za svobodo in upor ter vero v pravični svet. Novo zgodovinsko stanje odpira pesniku drugačno vizijo na bazoviške žrtve. Boleče, a večkrat nekoliko splošne misli o žrtvi, trpljenju in večnem življenju nadomesti jasna zavest, da je pomenila kalvarija štirih primorskih fantov dejanje upora proti nacifasizmu, dejanje za osvoboditev slovenskega naroda nasploh. Borba za svobodo ni obarvana samo nacionalno, iz Bazovice se razlega krik po svobodi, ki zaobjame vse trpeče narode na svetu. Zadnja Grudnova kitica pa

opozarja na problem primorskih Slovencev, ki so po vojni doživeli usodo, ki si je med borbo niso želeli. Vsem sta znani udarni pesmi Vstajenje Primorske in «Bazoviška». V Ljudski pravici leta 1946 Asta Znidarčič objavila pesem Bazovica, kjer ugotavlja, da se ne sme opustiti to, kar smo začeli in kar smo si pridobili v vojnih letih.

Ljubka Šorli je v knjigi svojih izbranih pesmi (1972) objavila tudi pesem «Bazoviškim žrtvam v spomin», kjer opisuje pogumno romanje štirih primorskih junakov na strelišče. V globoki žalosti, ki zaobjema naravo in ljudi, med krutimi krvniki živo junakom žare oči.

Zabeležiti moramo tudi poetični zapis «Odlukovanje», ki ga je ob oskrumbi bazoviškega spomenika leta 1959 napisal Miroslav Košuta. (Primorski dnevnik).

Dovolj značilen in pomenljiv je sledeči odstavek: Ni vam bilo težko umreti, če ste vedeli, da bo z vašimi štirimi življenji zaživel samotni kamen sredi gmajne, ki nam ga je zemlja dala za vas. Da bi zaživel, da bi večno živel. Da bi večno pričal o tej zemlji in o njenih sinovih. Da bi večno stal ob tistih, ki morajo nadaljevati vašo borbo.

V tem članku žal ne moremo objaviti izsledke pesmi o bazoviških junakih, ki so jih napisali preprosti ljudski pesniki. Povedati je treba tudi to, da so nekatera imena pesnikov, ki smo jih upoštevali zelo malo znana v slovenskem literarnem svetu, upoštevali pa smo jih, ker so kljub vsemu sooblikovalci širše misli in odnosov do vsega tega, kar nam pomenijo bazoviške žrtve.

V PROZI NAJPREDJ KOSMAČ

Ko govorimo o odmevu bazoviške tragedije v proznih delih, moramo najprej razvrstiti tekste v tri vrste, to je v dela, kjer sta tržaški proces ter usmrtevi Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča osrednji temi, spise, kjer pisatelj bazoviške dogodke le omenja in pa v krajša razmišljanja o pomenu bazoviških žrtv.

Ko torej govorimo o pisateljih, ki so ustvarili prozni tekst, kjer nastopajo bazoviški junaki v prvi osebi in kjer imata proces posebnega sodišča in ustrelitev osrednjo vlogo, moramo v prvi vrsti zapisati ime Cirila Kosmača. Kosmač je na lastni koži preizkusil prvi tržaški proces, fašistično preganjanje in ječe. Iz tega obdobja je napisal vrsto povesti in novel, ki segajo v sam vrh slovenske literature. Kdo ne pozna Kosmačevega spisa Gosenica, ki ga je pisatelj objavil leta 1936 v Sodobnosti? V temni zaporni celici Kosmač opazuje gosenico, ki pred lino požira liste zelene veje, iz drobnega dogodka razvije pisatelj povest o življenju in smrti, zatiranju in svobodi. Med spisi, ki obravnavajo zaporno tematiko, bi morali navesti še Martina Cerkovnika (Ljubljanski zvon 1933), Veliko nedeljo (List Istra 1933), Božično pismo iz celice (List Istra 1935), Potepuha Najduja (Val 1932/33) in druge. Neposredno pa je Kosmač vpletel tržaški proces v črtici Ogorek, ki je izšla v Jadranskem koledarju leta 1935.

V prvem delu spisa Kosmač ironično ugotavlja, da so cigaretni ogorki ničeva stvar, o kateri ne velja razpravljati, saj je takšno govorjenje proti dobremu okusu in jemlje človeku smisel za tuk-

suze stvari, za vile in avtomobile. Ogorki so stvar vagabundov in nemaničev, ki kadijo to, kar pač dobijo zastoj. Po takšnem razmišljanju Kosmač spremenil ničev položaj cigaretnega ogorka in le tega postavi v središče dogodkov, ki so usodnega pomena in razsežnosti. Ogorki so kadili fašistični preganjanci, ki so sedeli v italijanskih zaporih, takšen cigaretni ogorek je pisatelj delil z Marušičem, ki je v celici pričakoval obsodbo posebnega sodišča.

Pisatelj asociira v avtobiografski črtici kanček tobaka s kalvarijo mladih slovenskih antifasistov. Ko je v celici Marušič prosil pisatelja za nekaj «dimov», mu je slednji odstopil cigareto in mislil na usodo, ki čaka mladega obtoženca; «Potegnili sem se enkrat, potem pa je nekaj težkega padlo vame. Spomnil sem se, da je za Marušiča predlagana smrtna kazen, ki bo po jasnem Bidovčevem govorjenju tudi potrjena. Ta ogorek lahko spravim za spomin, sem si mislil. Za spomin sem mrmral in bilo mi je rezko pri duši». Ogorek postane znak globokega duševnega pretresa: «Držal sem tisti ogorek, ki je bil težji od verige, še precej časa v rokah in nisem vedel, kaj bi počel z njim». Črtica se nadaljuje z opisom občutij, ki so spremljala pisatelja ob vesteh, da je bila smrtna obsodba izrečena in nato, da je bila obsodba tudi izvršena.

Ogorek je brez dvoma eno izmed najbolj značilnih del na tematiko bazoviških žrtv. V njej je dovolj izrazit pisateljev stil, ki pozna ironijo in tudi bolečo oseb-

no izpoved. Značilna je tudi Kosmačeva poteza, da ob drobni stvari ali dogodku razplete veliko usodnejšo zgodbo in razmišljanja. Takšen postopek zasledimo na primer tudi v Gosenici in v drugih vrhunskih Kosmačevih delih.

V romanu Ivana Matičiča «Živi izviri» zavzema tržaški proces nekakšno osrednje mesto. Roman želi biti slovenska epopeja v čast bazoviških žrtv. Roman je prvič izšel v samozaložbi leta 1937, njegov izid pa tudi obliko zaznamuje razmere v stari Jugoslaviji. Pisatelju so prijatelji, ki so dobro poznali tedanje razmere, jasno povedali, da bi roman v prvotni zasnovi težko izšel in da bi nase pritegnil pozornost cenzure. Zato je Matičič zgodovinske dogodke, imena romaneskni junakov in nastopajočih nasploh ter druge okoliščine zamaskiral, a ne toliko, da bi ne razumeli, za kaj gre. Kljub temu pisatelj ni našel založbe, ki bi roman izdala in ga je zato moral založiti sam. Leta 1938 pa je roman celo prejel javno nagrado takratne slovenske upravne in teritorialne politične note. Zanimivo je, da so žirijo sestavljali Josip Vidmar, Fran Albreht, France Koblar in Jakob Solar.

Roman «Živi izviri» sega daleč nazaj v slovensko zgodovino ter opisuje navade in običaje, ki so bili vezani na kmečko-pastirski način življenja. Kmečki model življenja, kot temeljni način slovenskega življenja, je nekakšna osnova narodne in kulturne iden-

(Nadaljevanje na XVI. strani)

KAKO JE TRŽAŠKI DNEVNIK POROČAL O «NEVARNOSTI SLOVANSKE INVAZIJE»

«BALKANSKA DELINKVENCA» IN «SLOVENSKI TERORISTI»

Italijanski in še posebno tržaški tisk je v času procesa, pred njim in v odmevih nanj nudi izredno odločno in zagnano podporo fašističnemu režimu in njegovemu početju. V neskončnih stolpcih časopisnih poročil ni najti sledu o najmanjšem dvomu ali kritični misli, ki se sicer kaj rada utrne ob dogodku, kakršen je vsak obračun s pravico.

Osrednji tržaški dnevnik «Il Piccolo» je v tistem času daleč presegel dolžnost in nalogo zapisovalca in komentatorja tedanjih dogodkov: v svoji vni je že konec avgusta 1930 napovedal pomen in zaključke tega procesa in z izredno natančnostjo opisoval «zločine» Slovencev proti varnosti v državi. 24. avgusta je na naslovni strani objavil seznam vseh 99 zločinov in prepričano pribil: «Po priznanjih nekaterih obtožencev, je bila protitalijanska dejavnost teroristov široko podprta s sredstvi, ki so prihajala z onstran meje in pet tisoč letakov proti režimu, je v Trst prišlo s pomočjo kurirja nekega tujega konzulata.»

Članek z naslovom «Mentaliteta slovenskih teroristov» pa je «Piccolo» 26. avgusta takole končal: «V tem kriminalnem načrtu je prišla na dan vsa balkanska mentaliteta ljudi, navadnih kriminalcev, ki bodo jutri na oni strani meje slavljene kot mučeniki domoljubne in civilne ideje.» V isti številki «Piccolo» pozdravlja posebno sodišče in piše: «Ne gre za posamične zločine, temveč za široko organizacijo, ki se bori proti vsemu, kar je najbolj italijanskega. Pripadniki te organizacije so prisegli, da bodo storili vse, da bi Julijsko krajino odvzeli Italiji. Torej, obramba enotnosti domovine, ne more biti drugačna, kot popolna in najstrožja.»

31. avgusta tržaški časnik poroča o odmevih v Rimu in pravi, da «večno mesto» pričakuje pravično in strogo kazen. Njegove napovedi o procesu proti «balkanski delinkvenci» znotraj italijanskih meja so neomajno gotove: «Gre za zgodovinski proces in v resnici o delu, ki je bil po italijanski zasedbi prepuščen na milost in nemilost naraščajočemu fašističnemu divjanju in ki je bil kriv samo tega, da se je še vedno hotel imenovati slovenski in ne italijanski narod.»

«Piccolo» vseskozi zelo izčrpno obvešča tržaško javnost o poteku procesa in pri tem širokoščno blati Slovence, jugoslovansko državo in njeno vladu ter se še posebno rad spušča v polemiko s slovenskim in hrvaškim tiskom. Zelo pozorno spremlja

pisanje takratnih ljubljanskih časnikov in jim očita zavezanost s teroristi, katerim so napolnili glave in oborožili roke. V polemiki z «Jutrom» celo obžaluje: «Jugoslavija je, žal, ena izmed italijanskih sosed, Ljubljana pa je, na žalost, le nekaj kilometrov oddaljena od Trsta.»

Največ vrstic pa tržaški dnevnik posveča ljubljanskemu «Slovenecu», ki ga imenuje «osebni organ» ministra Antona Korošca. Še posebno ga je razburil članek, ki prinaša izjave nekdanjega predsednika italijanske vlade Francesca Nitti in v katerem le-ta jasno izraža stališče, da je Julijska krajina slovenska in ne italijanska pokrajina in hkrati odločno obsoja fašizem.

Odgovornost za zločinska dejanja Slovencev pa «Piccolo» ne pripisuje le slovenskemu, temveč vsemu jugoslovanskemu tisku ter slovenskemu imperikalizmu. Pisanje tega tiska imenuje «revijo sovraštva in obrekovanja, ki ima jasen namen vzpodbuditi nezavedne duše in ustvariti ozračje za kriminalna dejanja». Sedaj bi se to časopisje sicer rado iznebilo soodgovornosti, ki ga preveč teži, toda žal je že prepozno. «To, kar je bilo natiskano skozi dolge mesece in leta, je postalo del obtožnice na procesu. Dobro je, da vsi Italijani, posebno jadranski, spoznajo svetoskrupsko in nečastno pisanje listov, ki so prežeti z legendami brez osnov in z vulgarizmi, ki silijo k bruhanju», zaključuje «bistroumni» poročevalec «Piccola».

Ob prebiranju teh časopisnih stolpcov si človek ne more kaj, da ne bi žolča, prelitega po vsem, kar samo od daleč diši po slovenstvu in jugoslovanstvu, primerjal z nekaterimi vrsticami v današnjem tržaškem meščanskem tisku. Opravičevanje italijanske prevlade v Julijski krajini in nenehno prisotna bojazen pred «slovensko invazijo», se kot rdeča nit vleče skozi vseh petdeset let, ki nas ločijo od prvega tržaškega procesa. Fašizem je sicer že pred desetletji klavirno končal svojo zgodovinsko vlogo, žal pa ciničen in vzvišen odnos do slovenskega človeka še danes poraja sadove, ki jih je sejal. K sreči samo pri ljudeh, ki podcenjujejo kulturo drugih, ker je sami ne premorejo.

Tako je rimski «Il Giornale d'Italia» povzel komentar tržaškega «Piccola»

Un commento del «Piccolo di Trieste»

TRIESTE, 6 — Il Piccolo di Trieste, sotto il titolo «Giustizia», pubblica un commento alla condanna dei terroristi slavi, nel quale è detto tra l'altro:

«L'ultima parola della giustizia fascista è detta. La scure scende inflessibile sui colpevoli degli orrendi misfatti pensati e consumati durante lunghi mesi di impunità.

Il Tribunale Speciale dopo un lungo, paziente e sereno lavoro di indagini, è arrivato alla velenosa radice del male e ha colpito con esemplare fermezza.

La Venezia Giulia respira e manda un pensiero di riconoscenza all'alta magistratura fascista che l'ha liberata dal più opprimente degli incubi e dalla più penosa delle umiliazioni.

I legami colpevoli fra il terrorismo slavo e il fuoruscitismo antifascista sono venuti in piena luce.

Tutto ciò è oggi denunciato al Tribunale dei popoli. Il terrorismo slavo lavorava per turbare la pace, ma la giustizia inflessibile del Regime Fascista ha ancora una volta agito in tempo»

Obsojeni so bili po komediji,

Stran 2.

»SLOVENECE, dne 7. septembra 1930.

Stev. 205.

Rimska justica: ustreljeni v hrbet...

Medtem ko je fašistična Italija s tržaškim procesom in njegovimi štirimi žrtvami hotela sebe in druge prepričati o lastni veličini in medtem ko se je svet zgražal in odločno obsodil to zločinsko farso, je Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev svečano proslavljala ljudi, navadnih kriminalcev, ki bodo jutri na oni strani meje slavljene kot mučeniki domoljubne in civilne ideje. V isti številki «Piccolo» pozdravlja posebno sodišče in piše: «Ne gre za posamične zločine, temveč za široko organizacijo, ki se bori proti vsemu, kar je najbolj italijanskega. Pripadniki te organizacije so prisegli, da bodo storili vse, da bi Julijsko krajino odvzeli Italiji. Torej, obramba enotnosti domovine, ne more biti drugačna, kot popolna in najstrožja.»

V Beogradu je bilo 7. septembra 1930 slavlje, ki mu je prisostvovalo sto tisoč ljudi. Kralj je tega dne izročil armadi nove prapore, zvečer pa je na banketu odlikoval celo kopico veljakov. Jasno je bilo, da si režim v takem položaju ni drznil objaviti novice o izidu tržaškega procesa, hkrati pa je imel dobrodošlo pretvezo, da je lahko mirno zamolčal krvav zločin ob svoji zahodni meji.

Ce se je to, kar je marsikdo v Evropi Jugoslaviji zameril, lahko zgodilo v Beogradu, ne moremo istega trditi za Ljubljano, niti za Zagreb. Trst je bil Ljubljani vse preblizu in rana, ki jo je povzročila odcepitev dela narodnega telesa vse pregloboka, da bi Slovenci mirno prenesli krvavo krivico, ki jih je doletela.

V takratnem slovenskem tisku, vsekakor tojalnem do beograjskega režima, zasledimo boleč odmev na tržaške dogodke. Že v drugi polovici avgusta najdemo vesti o pripravah na proces in poročila o agresivnem tonu pisanja italijanskih časopisov. Tudi o poteku procesa so slovenski listi obveščali svoje bralce, vendar pa je v glavnem slo le za golo informacijo, ne da bi ob njej dajali svoje pri-

pombe. Za izjemo lahko navedemo le glasilo Slovenske ljudske stranke Slovenec, ki je prav gotovo najbolj prizadeto spremljal vsa dogajanja.

Razlog za umirjen ton je bil prav gotovo telegrami, s katerim je beograjsko pravosodno ministrstvo prepovedalo slovenskim časopisom, da bi o procesu in obsodbi objavili kaj več kot prevode iz italijanskega časopisja. Iz pisma, ki ga je dravski ban Sernec poslal višjemu državnemu tožilcu v Ljubljani, dne 4. septembra, je to zelo jasno razvidno:

Proces v Trstu, odredbe za vzdrževanje reda in varnosti v državi

Gospodu višjemu državnemu tožilcu v Ljubljani
Obveščen sem bil, da neka tajna organizacija ali krog ljudi, ki se tako imenuje, grozi za slučaj obsodbe obtožencev v tržaškem procesu z umori fašistov, in celo z atentatom na šefa italijanske vlade. Mogoče je tudi, da bodo pod

dojemom procesa in še bolj ob izidu procesa skušali nekateri prirejati protitalijanske manifestacije ali demonstracije, ali da pride do kakega drugega nedopustnega incidenta.

Osobite važnosti je, da se take strasti ne bodo razvemale s časopisjem.

Razen navodil, ki so jih prejela državna tožilstva od centralnega presbira, Vas naprošam, da naročite državnim tožilstvom, naj absolutno sprečijo vsako objavo, ki ni samo objektivno poročanje na osnovi poročil italijanskih listov, osobito pa vsak izpad proti Italiji, njenim oblastvom in organom.

Kraljevska banska uprava dravske banovine
Ljubljana, dne 4. septembra 1930 Ban: (podpis)

Takšno je bilo torej zadržanje uradnih oblasti, že 11. septembra pa lahko iz pisma mariborskega državnega to-

Osmrtnici Vekoslava Valenčiča v Slovenskem listu in Ferdinanda Bidovca v Slovenecu

STRELI V BAZOVICI SO ODJEKNILI V VSEM SVETOVNEM TISKU

Zaušnica ljubiteljem svobode

Prvi tržaški proces proti osemnajstim slovenskim rodoljubom je v nasprotju s pričakovanji in nameni takratnega italijanskega fašističnega režima, naletel na širok nasprotujoč odziv po vsej Evropi. Posebno sodišče je široko odprlo vrata sodne dvorane, da bi privabilo čim več poročevalcev in uradnih konzularnih predstavnikov iz evropskih in izvenevropskih dežel. Odziv je bil precejšen, toda nikakor ne v duhu, ki se ga je fašistično sodstvo nadejalo.

Izredno zadržan in mnogo bolj Italiji kot Jugoslaviji naklonjen angleški tisk, izraža svoje mnenje na način, ki je za njihove običaje zelo oster. Londonski *«Daily Express»* z 9. septembra 1930, med drugim piše: «Brezobzirna hitrost italijanske pravice predstavlja pravo zaušnico ljubiteljem svobode. Zločin, za katerega so obsojeni plačali z življenjem, je obstajal le v smelosti, s katero so zahtevali pravico.» Uglebni *«Manchester Guardian»* pa piše, da so bili slovenski teroristi ljudje tistega kova, do kakršnih vsako svobodno javno mnenje goji simpatije. Zato so se v Ženevo zgrnili številni protesti in prošnje v brezupnem poskusu, da bi rešili življenja obtožencev. «Ustreljeni Slovenci», nadaljuje časnik, «so v fašizmu videli sistematično raznarodovanje in zaslužnjevanje; proti temu fašizmu niso imeli drugega orožja, kot nekdanji njihovi sedanjji zaslužnjevalci: veleizdajo. Poleg svojega naroda so skušali osvoboditi tudi Italijo. Za tiste, ki poznajo zgodovino, je ta primer poučen in značilen.»

Francoski tisk ugotavlja, da tr-

žaški proces ni dosegel zaželenega namena, temveč je nasprotno vso Evropo prepričal o nevarnosti ki jo predstavlja fašizem. Protifašistični časnik *«Liberté»* piše, da bo tržaški proces opogumil tudi tiste, ki si doslej še niso upali na plan proti fašizmu. Protifašistično gibanje pa je s tem procesom neizmerno pridobilo in ni več daleč čas, ko bodo to resnico spoznali tudi fašisti sami.

Pariški *«Volontés»* pa objavlja spet apel francoske Lige za zaščito človekovih pravic in pravi, da je imelo sodišče še pred izrekom obsodbe ukaz, da mora le-ta biti najstrožja in takoj izvršena. V apelu liga potem ko opiše položaj slovenske manjšine v Italiji, ki je ostala brez šol in najosnovnejših kulturnih ustanov, poziva javno mnenje vsega sveta, naj protestira proti dozdnevni pravici, ki je v resnici samo zločin in kršitev pravic narodnih manjšin, njihovih jezikov in običajev. Časnik na koncu dodaja: «Če pomislimo, da Liga za zaščito človekovih pravic predstavlja organizacijo cveta francoskega razumnosti, si lahko predstavljamo, kakšen bo vtis tega apela na javno mnenje.»

Belgijski *«Le Soir»* objavlja pričevanje domačega odvetnika, ki je prisostvoval procesu v Trstu. «To, kar me je začudilo in kar najbolj obremenjuje moje italijanske kolege,» piše, «ni način, kako je fašistično sodišče vodilo proces, ki se je odvijal po že vnaprej določenih smernicah, temveč obramba obtožencev. Eden izmed odvetnikov ne samo, da ni ravnal, kot bi zagovornik

obtožencev moral ravnati, temveč je storil še nekaj hujšega: v svojem govoru je sam omenil najtežjo kazn, ki jo predvideva zakon.» Uredništvo *«Le Soir»* pristavlja, da se je ta odvetnik, po imenu Zennaro, kasneje opravičeval pred belgijskim odvetnikom da je bilo tako «ukazano».

Vodilno glasilo belgijske socialistične stranke *«Le Peuple»* pa 8. septembra objavlja članek nekdanjega voditelja parlamentarne delegacije italijanske socialistične stranke, Filippa Turatija. V njem je izredno objektivno in tankočutno opisan položaj Slovencev pod italijanskim fašističnim režimom ter spretno razgledni njegovi nameni. «To, kar najbolj osupne,» piše Turati, «je da režim ni imel nobenih dokazov za krivdo obtožencev, razen njihovih lastnih izjav. Nič čudnega, saj vemo, da je fašizem uvedel prav znanstveno metodo mučenja in naravno je, da si obtoženci na razpravi niso upali preklicati svojih izpovedi, v upravičeni bojazni, da bodo še huje mučeni. Italijanska fašistična vlada je svojo tiranijo nad Slovenci prignala tako daleč, da je otroke oropala materinega jezika v šolah in da je spremenila imena krajev in rodbinska imena celo na nagrobnih kamnih. Kdo si torej drzne trditi, da ni pričakoval odpora prebivalstva? In vse to se vrši v 20. stoletju v deželi, ki slavi kot domovina prava, pred brezbrzižnimi očmi Društva narodov, katerega član je tudi Italija in ki bi morala bdeti nad mednarodno pravico in nad mirom.» zaključuje Turati.

Južnotirolski Nemci so še posebno prizadeto spremljali trža-

ške dogodke. *«Mittagszeitung»* pravi, da je usmrtilitev pri njih globoko odjeknila in da ne bi bili presenečeni, če bi se tudi njim kaj takega primerilo. *«Arbeiterzeitung»* pa prinaša komentarje fašističnih listov, ki vidijo v tržaški obsodbi dokaz, da Italija brani evropsko kulturo pred balkanizacijo. K temu dodaja: «Zelo dobro je, da so nam to povedali, sicer bi na tako misel nihče na svetu ne prišel.» *«Der Südtiroler»* iz Innsbrucka pa v uvodniku med drugim pravi: «Medtem ko so štiri mladeniče po treh dneh razprave in sedem ur po obsodbi ustrelili, so bili vsi fašisti, ki so ubijali slovenske in hrvaške ljudi, jih mučili in zažigali njihove domove, odlikovani.»

Tudi avstrijsko časopisje je brez izjeme odločno obsodilo enostransko pravico na tržaškem procesu. Dunajski tisk ugotavlja, da je Jugoslavija dobila štiri mučenike, ki bodo odpor proti fašizmu le še vzpodbudili. Italijanski poslanik na Dunaju se je pritožil avstrijski vladi zaradi časopisnih napadov na Musolinija.

Grški tisk objavlja apel jugoslovenskih beguncev iz Italije in obsoja to izredno težko izzivanje: «Kri, ki je bila prelita v Bazovici, bo ustvarila globok prepad med Italijo in Jugoslavijo.»

Najmočnejši odpor pa je tržaški proces vsekakor vzbudil na češkoslovaškem, kjer se je prebivalstvo v imenu takratne panslavistične ideje, čutilo tudi samo ogroženo. To dokazujejo številne demonstracije in incidenti, ki so povzročili polemiko med

češkim in italijanskim tiskom ter intervencijo italijanskega konzula pri bratislavskem deželnem predsedniku. «Tragedija v Bazovici je zadeva vsega slovanstva», ugotavlja češkoslovaški tisk, «in razsodba je tudi v duši Čehov razklala globok prepad med češkoslovaškim narodom in italijanskim režimom.»

Tržaški dogodki niso pustili ob strani niti oddaljene ameriške javnosti. Slovenske organizacije so priredile protestno manifestacijo proti obsodbi v Trstu, ki se ji je pridružila tudi Liga za človekove pravice, sestavljena iz vodilnih ameriških intelektualcev. Italijansko veleposlaništvo v Washingtonu je ob tem skušalo vplivati na ameriško časopisje tako, da je širilo vesti, da je v Trstu šlo za komuniste, ki so se izdajali za nacionalistične Slovence in Hrvate.

Ob tem hitrem orisu odmeva tržaških dogodkov v svetu ne moremo mimo dejstva, da je bil izredno širok in enoten v obsodbi fašističnega pravosodja. Evropska kulturna in politična središča so pisala in govorila o majhnem narodu in njegovih junakih, ki so se pogumno postavili po robu grozečemu fašističnemu ustroju. Štirje slovenski mladeniči so mu z življenji plačali nepokornost, svojemu narodu pa so zapustili izročilo, ki pomeni uvod v najsvetlejšje obdobje slovenske zgodovine.

Pregled italijanskega, slovenskega in tujega tiska pripravila
VLASTA LIPOVEC

ki se je imenovala proces...

Žilca ljubljanskemu višjemu državnemu tožilstvu razbere, da se osrednji slovenski tisk navodil le ni prestrogo držal. V njem je namreč rečeno, da se mariborski novinarji pritožujejo nad ljubljanskimi, ki da izredno obširno poročajo o procesu in odmevih nanj in da se sprašujejo, če navodilo velja le za Maribor.

Če velja ugotovitev o mlčanosti poročil s poteka tržaškega procesa, pa je njegov izid sprožil vse drugačen odziv v takratnem slovenskem tisku. Slovenec, ki mu je tržaški *Il Piccolo* v nenehni polemiki očital, da je osebno glasilo tedenjega ministra za gozdarstvo in rudnike, dr. Korošca, je prav gotovo prednjačil v ostri obsodbi zločinskega procesa.

7. septembra je na drugi in tretji strani pod debelo črto objavil podrobno poročilo z naslovom: «Rimska Justica: ustreljeni v hrbet...» V njem najprej objavlja govor državnega tožilca, za katerega pravi, da zasluži, da se ohrani v zgodovini. «Vsi smo prišli, je začel, odprtih rok nasproti svojim novim bratom, novim italijanskim državljanom sredi mej, ki jih je sam Bog arisal v krog Alp. Kdor pozna zgodovino italijanskega naroda, ne more o tem dvomiti. Kajti mi nismo izvojevali zmage samo sebi, ampak vsem narodom bivše avstrijske monarhije, da so mogli začeti svobodno narodno življenje. Nato so prišli sivi dnovi, ko so nezmogljive vlade pritirale italijanski narod na rob propada. Tedaj se je dvignil iz naročja italijanskega naroda genij, ki je naš narod zopet poživil in ga s sigurno roko vodi po poti slavne bodočnosti. V tej borbi se fašizem nikakor ni obrnil proti Slovanom, ki smo jih smatrali za brate in se ni preganjal slovenski jezik... Fašistična vlada, ki je vzela v roke usodo naroda leta 1923, ni uničila slovenskih šol, niti ni preganjala slovenskega tiska, svobodno se je poučeval slovenski jezik, svobodno so se objavljali slovenski listi. Slovenska društva smo pustili živeti in smo jih celo podpirali...» V tem tonu je tožilec nanižal celo vrsto «zaslug» fašističnega režima, ki da je hudo razočaran nad trdovratno nevhvaležnostjo navadnih zločincev, ki jim bo tukaj sojeno. Nato Slovenec opisuje posege zagovornikov, za katere izrečno «rdi, da so svojim varovancem bolj škodili kot koristili, še posebno pa to velja za dva Tržačana, odvetnika Zennaro in Matosel-Lorianija. O obtožnicah časnik pravi, da so se obnašali resno in dostojno. Obtožbo so poslušali z imponirajočim dostojanstvom in krščansko vdanostjo v usodo. Oči fašistov so za-

Poštna plačila v gotovini

LETO LVIII

V Ljubljani, v nedeljo 14. septembra 1930.

STEV. 210

1. izdaja Cena 3 Din

Naročnina mesečno 25 Din, za šest mesecev 120 Din, za leto 120 Din, za leto 120 Din, za leto 120 Din

Uredništvo je v Kopitarjevi ul. 5/III

Telefonsko uredništvo: dnevna služba 2050, — nočna 2094, 2094 in 2050

SLOVENEK

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenci«

Cek. račun. Ljubljana št. 10.050 in 10.549 za isprave; Samljevo št. 7503, Zagreb št. 75.011, Praga-Dunaj št. 75.011

Uprava: Kapitarjeva št. 5, telefon 2092

Izhaja vsak dan zjutraj, razen v nedeljo in dneva po praznikih

Govorimo resno!

Mislimo, da ni samo oporečenje javnega mnenja kulturnega sveta, ki je primorano fašistični tisk Italije, da se peča z narodnim položajem slovenske manjšine na apokaliptičnem polotoku. Toliko politične uvidljivosti bi vsaj en del tega tiska ali fašistične »hierarhije«, ki za njim stoji, stegniti morali, da se mu ta problem v sedanjosti transkribirano ustrezno odzove.

man oprezale po kakem znaku slabosti na njih. In njihovi listi so morali zopet ugotavljati, da se je z nadčloveškim junaštvom med vsemi zopet odlikoval Bidovec...», ugotavlja Slovenec. Potem ko navede izrečene kazni, tenkočutno opiše potek izvršitve smrtne obsodbe in pravi: «Tako se je končala tragedija štirih dragocenih življenj, premulih za ves narod. Obsojeni so bili po komediji, ki se je imenovala proces...» Pred vsem kulturnim svetom pa niso obsojeni Bidovec, Valenčič, Marušič in Miloš, ampak njihovi sodniki in pa ves režim; in zopet je s slovensko mučeniško krvjo posvedočeno, da je Julijska Krajina slovenska.» Svoj opis štirih mladih žrtev pa Slovenec zaključuje s trditvijo, da njihova žrtev ni bila zaman ter da se jim v spoštovanju klanja ves narod.

V naslednjih dneh po procesu Slovenec objavlja odmeve iz vse Evrope, 14. septembra pa v dolgem uvodniku podaja sliko položaja slovenske manjšine v fašistični Italiji. Med drugim pravi v njem: «Italija ne bi smela prezreti, da ima ta manjšina za »boj simpatije vsega kulturnega, demokratskega mislečega sveta in da od slovenskega telesa v kulturnem in moralnem oziru ni odtrgana, ampak z njim živi eno življenje, ki sega preko vseh, slučajno zarisanih meja...»

Tudi hrvaško glavno mesto ni ostalo hladno po obsodbi v Trstu. Izguba Istre in del hrvatskega naroda, ki je

„Življenje Slovanov v Italiji je pravi pekel“

skupaj s Slovenci delil grenko usodo, je povzročila izjemno občutljivost Hrvatov za tržaške dogodke. Zagrebški Novosti jih opisujejo pod naslovom «Strašni detalji justifikacije u Bazovici», in poudarjajo junaško obnašanje slovenskih mladincev pred smrtjo. Poročajo tudi o maši zadušnički, ki so jo lokalne oblasti organizirale v Markovi cerkvi in ki ji je prisostvovala množica ljudi. Tudi na trgu pred cerkvijo so Zagrebčani s številno prisotnostjo izpričali svoje spoštovanje prvim fašističnim žrtvam vse popoldne pa se je nato vil mimohod pred katafalkom s fotografijami štirih mladincev. Mladi Istrani so tega dne po Zagrebu delili posebno izdajo svojega glasila Istra s fotografijami in posvetilom bazoviškim junakom.

Ob bojazljivi ravnodušnosti takratnega jugoslovenskega režima lahko torej ugotovimo, da zavednemu, predvsem slovenskemu tisku, kljub uradnim navodilom ni bilo mogoče »zamašiti ust«. Tržaški *Il Piccolo* se ni zmanj zadrževal, predvsem nad Slovincem, ča je »zaveznik teroristov in navdihovalec kriminalnih dejanj«. Kljub neugodnemu političnemu položaju je torej takratni slovenski tisk, kakršenkoli je že bil, našel v sebi dovolj moči, da je na bolj ali manj odkrit način izpričal svojo narodno zavest in se že takrat zavedel, kaj pomeni in kam vodi italijanski fašizem ter kakšne posledice utegne imeti za slovenski narod.

KRONANA PRIZADEVANJA DVEH DESETLETJU ŠTUDIJA

Prvi mednarodni kongres o zgodnji polifoniji v Čedadu

Vloga ljudskega izročila, tudi slovenskega, pri študiju srednjeveške glasbe

Pred dvajsetimi leti približno sta dva mlada muzikologa – Pierluigi Petrelli iz Padove in Louis Lockwood iz Zdrženih držav – sklopi dve leti raziskovala glasbeni fond pri Arheološkem muzeju v Čedadu: že drugi pred njima so proučevali dragocene srednjeveške rokopise v tem muzeju in kaj pisali o njih, toda šele ta dva mlada znanstvenika, razgledana in podkovana kot malo-liko, sta sistematično analizirala to gradivo in ugotovila, da gre za drugo najbogatejšo zbirko predrenesansne polifonije v Evropi po zbirki v St. Gallenu v Švici. Čedad je bil dolgo časa sedež oglejskega patriarhata, zato pomembno cerkveno in kulturno središče in se ohranil v svojih cerkvah in

Planica publikacije (kataloga) za mednarodni kongres o zgodnji polifoniji v Čedadu

muzeji izredne priče davne kulture in blišča.

Končno je po dveh desetletjih študija, prizadevanj in dela Petrelli uspelo organizirati mednarodni kongres, prvi te vrste, ki se je lotil, tako zapletenega vprašanja, kot je študij najbolj zgodnjega oblikovanja med 13. in 15. stoletjem. V dnevi od 22. do 24. avgusta je bil v Čedadu kongres »Zgodnje oblike polifonije v Furlaniji in Evropi«, ki so ga s svojo podporo omogočili Društvo za razvoj zgodovinskih in umetniških študij v Čedadu, Avtonomna dežela Furlanija – Julijska krajina in Sklad De Clancini Kornpacher v Botenico di Moimacco.

Naj takoj povem, da je to bil najlepši in najuspešnejši kongres, kar sem jim v vseh letih pristvoval: 37 strokovnjakov iz številnih evropskih držav (18 iz Italije, 4 iz Švice, 3 iz Velike Britanije, 2 iz Avstrije, po 1 iz Nemčije, Francije, Španije, Poljske, Danske, Švedske) in iz ZDA (4) so s kratkimi (20 do 30 min.) predavanji, prostornimi poročili, razpravami o nemajhnih in nelahkih problemih v zvezi z zgodnjim cerkvenim dvoglasjem (cantus planus binatim) ter dejansko bistveno prispevali k rešitvi številnih vprašanj: ne samo smo lahko vsi zadovoljni z uspehi, saj je bilo stvarno opravljeno delo vsem očito, medtem ko se je besedna koreografija omejila na povsem neznan delež; ampak presenetila me je popolna odsotnost vsake oblike boja med baroni: pri takih kongresih namreč neredko prisostvujejo kar celim turnirjem med znanstvenimi vitezi, oboroženimi z besedami, ki se skušajo vredi eden drugega raz konja, ugleda in verjetnosti. Če tega ni bilo na tem čedajskem kongresu, gre zaslugi Petrelli, ki je očito povabil le take znanstvenike, katerim je šlo za stvar, ne za blišč.

Ob tem pa je treba takoj pomeniti logistično organizacijo čedajškega odvetnika Antonija Pilotija: vse je bilo pripravljenost odlično, funkcionalno, z gospodsko preprostostjo, s pozornostjo do vsakega, tako da so vsi kongresisti in predstavniki kulture in tiska počutili kar najbolje in so lahko delali v njugodnejšem okviru. To ni malo, če pomislimo, kako je naporno poslušati poročila in razprave na visoki znanstveni ravni tri dni zaporedoma od četrte jutraj do polne zvečer s premorem le za kosilo in kratak popoldanski počitek.

Med znanstvenim jedrom srečanja in širšim okvirom organizacije je bilo dovolj prostora tudi za druge kulturne dogodke: za voden obisk v stolnici in priložnostno krščanski muzeju (tu so ohranjene najpomembnejše skulpture langobardske umetnosti v Italiji) in tako imenovane srednjeveške kodeksi (ki je v resnici bizantijski oratorij); za koncert čedajške zgodnje polifonije v stolnici; ki ga je odlično pripravil Gilberto Pressacco z zborom »Cantoditi di Codroipa«; in za pokušajo furlanskih tipičnih jedi in vin vse do pikolata: vsi čedajški organizatorji!

Sama kongresna dela so se začela s Petrellijevim poročilom o čedajskih zgodnjih polifonijah v samem Arheološkem muzeju, kjer so bili dragoceni srednjeveški kodeksi tudi razstavljeni: Petrelli je za to priložnost pripravil razkošen katalog, ki je nepogrešljiv znanstveni dokument za vse, ki se bojo odlej ukvarjati z zgodnjo polifonijo v Evropi. Za tem uvodom so se v treh dneh vrstila predavanja in razprave, med katerimi želim omeniti prispevek prof. Giulia Cattina s padovske univerze o

vlogi »Zgodnje polifonije pri liturgiji v Čedadu«; vprašanja, povezana z liturgijo v oglejskem patriarhatu, so namreč bistvenega pomena za razumevanje številnih kulturnih posledic, med katere pristevamo tudi številne podobe ljudskega izročila med Furlanijo in Slovenijo, v krajih, ki so nekod spadali pod neposredni vpliv patriarhata. Cattinovo predavanje bodo zato morali poznati in upoštevati tudi slovenski etnografi in etnomuzikologi, saj je Cattin pomel s številnimi nespornimi in negotovostmi in osvetlil marsikatero vprašanje v zvezi s patriarško liturgijo.

Če muzikologija lahko na eni strani pomaga etnomuzikologiji (in etnografiji) rešiti še neresena vprašanja, pričakujejo muzikologi na drugi strani pomoč prav od etnomuzikologov. Zato so povabili na kongres tri etnomuzikologe: mlada rimska znanstvenika Serena Facci in Maurizio Agamenone sta z zvočnimi primeri dokumentirala stanje in znanje italijanske etnomuzikologije o vseh oblikah ljudskega dvoglasja. Pisec tega poročila pa je iskal zvezo med čedajskim zgodnjim dvoglasjem in dvoglasjem v rezijski nabožni ljudski pesmi ter dal poslušati nekaj značilnih zvočnih primerov.

Kljub mejam in predvidnosti, ki jih ne moremo odmisli pri prvem stiku te vrste, so bili videti očudeni koigeli (muzikologi) in ljudski izvedenci (etnomuzikologi) enako zadovoljni ob tem sodelovanju in beneški Il Gazzettino je 24. 8. posvetil veliko pozornost prav temu sodelovanju.

Kongres je odvetnik Picotti končal brez visokodonečih fraz kar z nekaj preprostimi stavki, ki so vsebovali nekaj zelo zadovoljivih ugotovitev. Toda pri poslovnih večerjih je iz zadovoljstva nad opravljenim delom vzletel predlog, ki je najverjetneje nekaj dosežkov in pomena tega kongresa: naj se v Čedadu ustanovi mednarodni center za dokumentacijo evropske zgodnje polifonije, ki naj ga vodi

pred kratkim ustanovljeno Furlansko muzikološko društvo s sedežem v Čedadu, in naj se v njegovem okviru zbira tudi vse željno etnomuzikološko gradivo. Starosta med prisotnimi muzikologi prof. Geering z univerze v Bernu je pri prici podaril centru svojo bogato zbirko dokumentov in prič. Aplavz, ki je sprejel njegovo izjavo, je predstavljal višek tridnevnega srečanja.

Potem ko smo tri dni slisali in govorili le italijansko, angleščino, nemščino in francoščino, smo se poslovlili od organizatorjev in tehnične osebja z danškim, švedskim in furlanskim pozdravom.

PAVLE MERKU'

NA ROB LETOŠNJIM RAZSTAVAM OB 60-LETNICI Delež naših primorskih likovnikov v mariborski in celjski dejavnosti

Prof. Anton Gvajc, Viktor Cotič, Albert Sirk, Fran Stiplovšek

V Mariboru so zaključili s pregledom 60-letne organizirane dejavnosti likovnikov mariborskega področja ali regije, kakor temu pravimo. Ta pregled je obsegal trije razstavi, in sicer dve likovni ter eno dokumentacijsko razstavo. Gradivo za ta zapis s podarkom na delež naših, to je primorskih slikarjev, zadeva le eno razstavo. Ta je bila v obdobju 1920–1941. Gradivo o tej razstavi je zbrano v skupnem reprezentativnem katalogu »60-let organizirane likovne dejavnosti v

Mariboru«. O vsakem avtorju so poleg kratkega orisa življenjske poti še podatki o vseh razstavah, ki se jih je udeležil.

V uvodnem članku Andreja Ujčiča je zapisano, da je v času delovanja »kluba Grohar«, ki je bil ustanovljen spomladi 1920, poudarek na narodnoobrambenem in družbenovzgojnem (političnem) momentu; z nastankom kluba »Brazda« (ust. 1931) pa se pojavijo težnje širše družbene tendence: likovni ustvarjalci so socialnimi kritičnimi poudarki ozemlja, kjer so ti umetniki živeli in ustvarjali.

Z okupacijo 1941 nastopi tudi v tej dejavnosti tako v Mariboru kot v Celju popoln molk,

dasi so nekateri člani kluba ostali na svoji zemlji in niso bili izgnani ali po taboriščih.

Maribor je bil do 1918. leta zagrizeno nemškotarsko mesto z avstrijskim delom slovenskega izobraženstva in duhovščine. Zaledje je bilo slovensko, a politično komaj prebujeno. Z vojaškim posegom generala Rurafa Maistra v začetku 1919 je ostalo mesto zaledjem v mejah predaprilske in povojne Jugoslavije. V tem in naslednjem letu se je v mesto prelivala tudi naša primorska življenjska, v manjši meri delavci in dijaštvo. To so bili v prvi vrsti tisti iz Trsta in Goriske, ki jih je stanje po prihodu Italije v naše kraje življenjska nujna prisila k izselitvi.

Med njimi so bili tudi trije profesorji risanja: Anton Gvajc, Viktor Cotič in mladi Franjo Stiplovšek. In prav Tržačan Cotič je bil pobudnik in vodilna oseba pri organizaciji mariborskih likovnikov v umetniškem klubu »Grohar«, in njihovega prvega javnega nastopa z razstavo ob koncu leta 1920.

O pomenu takega združenja je general Maister, slovenski pesnik Voljanov, ki je odpravljal prvo razstavo, rekel, da pomeni vsako kulturno delo v tem mestu trdnjava na državni in narodnostni meji. (Možli bi reči, da v celoti te besede danes tudi na Trzaskem in Koroskem, seveda v narodnoobrambenem smislu.) Po nekaj letih uspešnih samostojnih in skupinskih razstav je delovanje tega kluba utihnilo. Na njegovo mesto je čez leta stopil umetniški klub »Brazda« s prvo razstavo v decembru 1931. leta. Pri nastanku tega združenja je bil v lepi meri udeležen naš rojak – Albert Sirk. Delo tega umetniškega kluba je živelo vse do aprila 1941.

Menim, da bo umestno, da se ob tem »štajerskem« jubileju spomnimo tistih naših rojakov, ki so pomagali k rasti in razvoju te veje umetniškega nehanja v Mariboru kakor posredni tudi v Celju in Ptuj, in da povemo o njih kaj več kot to, kar razberemo iz jubilejnega kataloga.

Najstarejši med njimi je bil prof. Anton Gvajc, rojen sicer v Ljubljani (21. avgusta 1885), a je od 1895 do maja 1915 živel in deloval v Gorici kot vzgojitelj generacij naših učiteljev in učiteljic. Tu je imel velik delo z vrtno, in zbirkami novcev, znakom in seveda slik, pa menda 200 kanarčkov, saj je bil velik ljubitelj narave in – zakrknjen samem. Od pomladi 1919 dalje je deloval v Mariboru na učiteljski, zadnja leta pa je preživel pri svojem učencu Fr. Stiplovšku v

Krškem in tu 3. avgusta 1935 umrl. Bil je najprej oficir, a je kmalu sšel uniformo in se posvetil slikarstvu. Akademijo lepih umetnosti je obiskoval na Dunaju. Slikal je pokrajino, portrete, oltarne podobe in lihožija. Razstavljal je samostojno in skupinsko v Ljubljani in tudi v Trstu na prvi slovenski umetniški razstavi v Narodnem domu 1907. Do zadnjih let je bil aktiven, o čemer pričajo razstave, v prvi vrsti v Mariboru.

Viktor Cotič pa je pristni Tržačan, sin delavske družine, ki se je priselila v mesto iz Vipavskega. Rojen 8. decembra 1885 se je šolal na Dunaju in po krajši zaposlitvi v Zadru prišel 1919 v Maribor, kjer je učil risanje na realki do 1933. leta, ko se je preselil v Ljubljano, kjer je 29. junija 1955 umrl.

Cotič je bil slikar, scenograf, risar, ilustrator pa tudi vnet ribič. Bil je »šestanski« slikar, ki je bil pobudnik in vodilna oseba pri organizaciji mariborskih likovnikov v umetniškem klubu »Grohar«, in njihovega prvega javnega nastopa z razstavo ob koncu leta 1920.

O pomenu takega združenja je general Maister, slovenski pesnik Voljanov, ki je odpravljal prvo razstavo, rekel, da pomeni vsako kulturno delo v tem mestu trdnjava na državni in narodnostni meji. (Možli bi reči, da v celoti te besede danes tudi na Trzaskem in Koroskem, seveda v narodnoobrambenem smislu.) Po nekaj letih uspešnih samostojnih in skupinskih razstav je delovanje tega kluba utihnilo. Na njegovo mesto je čez leta stopil umetniški klub »Brazda« s prvo razstavo v decembru 1931. leta. Pri nastanku tega združenja je bil v lepi meri udeležen naš rojak – Albert Sirk. Delo tega umetniškega kluba je živelo vse do aprila 1941.

Samostojno ni razstavljal, pač pa se je udeleževal skupinskih razstav vse od 1920 dalje.

Albert Sirk (rojen 26. maja 1887 v Sv. Križu pri Trstu, umrl v Celju 13. septembra 1947) se je šolal v Trstu, Benetkah in Urbini. Risane je učil v Trstu do odpusta 1923, nato so postala ta predvoda (saj je okusil tudi fašistični ricinus), je na Sušaku prebežal v Jugoslavijo in učiteljeval najprej v Sv. Lenartu v Sloveniji, kasneje v Gorici (dones Gradisce) in gimnaziji v Celju. Junija 1941 je bil izgnan v Srbijo in po osvojitvi učen v Trstu, nato v Koru in Portorožu.

Sirk je bil angažiran prosvetni delavec in tudi organizator likovnih ustvarjalcev. Njegov temeljni upodabljalni element je bila morje in ribiči. Je najizrazitejši slovenski marinarist. Ko ga je življenje odtrgalo od naše obale, je slikal morje od Krka do Ulcinja. Tudi pokrajina ga je privlačila, saj je med njegovim opusom vrsta odličnih del, akvarelov iz Slovenskih gor in iz Makedonije, kjer so slikarji pritegnili na barvno bogati motivi. Poznamo ga tudi kot odličnega ilustratorja (npr. Seliskarjeva povest »Bratovčina Sinjega galeba«).

BOGOMIL GERLANC

(Nadaljevanje na 14. strani)

V ORGANIZACIJI GORIŠKE SEKCIJE »PRO LOCO«

Prerez skozi deset let goriških mednarodnih folklornih srečanj

Jugoslavijo so letos zastopale folklorne skupine italijanske in romunske narodnostne skupnosti

Goriško mednarodno folklorno tekmovanje »Castello di Gorizia« je letos slavilo svojo prvo desetletnico, zato lahko ob pregledu letošnjega sporeda, ki se je odložitve zadnje dni avgusta, naredimo tudi kratak obračun celotne prireditve v pretezo prvega desetletja njenega obstoja.

Zamisel je sicer nekoliko starejša, kajti sprevod folklornih skupin in posameznikov na goriškem središču, ki zadnjih deset let spremlja glavno prireditelje – to je tekmovanje in zaključni reizi del – je bil letos na sporedu že petnajstič.

Ne folklorna dejavnost kot taka in niti prikazovanje oziroma ogled starih ljudskih plesov in običajev, nista bila takrat takrat priljubljena in »razširjena« kot danes. Nekaj zaslug, da je skušal širšemu občinstvu približati odrsko prikazano ljudsko folklorno izročilo tako očigledno območja kakor tudi širše ilirijanskega ter plese in pesmi »sosednih narodov«, gre zato vsakomur, ki organizatorju goriškega tekmovanja, domači sekciji »Pro loco«.

Izbire udeležencev niso bile sič »zmeraj« najbolj posrečene, vendar jih je večkrat pojevala delnarna stiska vsakega pa je organizatorju težilo, da bi bil prikaz čimbolj pester in tudi kakovosten. Tega načela pa se ni vedno držal, ko je izbral in dobil folklorne skupine gostiteljice, ki so ot prve in izven konkurence nastopale na prostem, ki so se kljubno uvrščale skupine, ki so prikazale furlansko folklorno izročilo, kajti leto na bi bilo značilno za območje prireditelja.

Prireditve same ni v svojem prvem desetletju doživela bistvenih sprememb, pač pa se je nekoliko spremenil njen tekmovalni del. Skupine udeležencev se vedno ocenjuje mednarodno žirija, ki je zastopani tudi predstavniki iz Slovenije, vendar ne podeljuje več prvih, drugih, oziroma tretjih mest, temveč dodeli vsaki skupini »o oceno odlično«, »prav dobro« in »dobro«.

Zelo pomembna pa je razdelitev nastopajočih ansamblov v razne skupine: že ob prijavi morajo namreč vsako skupino, če želijo nastopiti v skupini »žive folklorne«, »reproduktivne folklorne« ali »stilizirane folklorne«. Nemogoče je namreč vzpostaviti skupine, ki govorijo izključno ljudsko plesno in pevsko izročilo domačega kraja, izvajajo plesne in veseleboje le po samezne folklorne elemente.

Tako so se organizatorji po eni strani izognili nenehnemu in razporednemu prenekanju o tem, kaj

lahko še pravzaprav stejejo za »pravno folklorno«, po drugi strani pa omogočili, da nastopajo skupine z raznolikim sestav in zasnov in da se dejansko predstavi vse, kar je ali se vsaj nanaša na ljudski ples. Sama prireditelja pa je tako tudi srečala, saj lahko občinstvo po verodostojnem prikazu nekega folklornega izročila, ki pravzaprav ni niti tradicija, ker je še stvarnost, sledi večje izvedenim plesnim točkam.

V tem je goriška prirediteljka zanimala posebnost, prav gotovo med najpomembnejših ne samo v našem merilu. Zato da lahko iz leta v leto potrjuje, pa seveda nujno potrebuje kakovost ne udeležencev. Letošnji, zlasti ti, ki so nastopili na zaključnem večeru, so bili na zadovoljivi ravni.

Se enkrat so sicer razočarale skupine iz Italije, tokrat v prejšnjem letu tudi sardinska, prejšnja leta so bile namreč skupine iz Sardinije prave poslastice. Ne koliko običajno je bilo letos za stopstvo iz Jugoslavije, kajti delujejo v okviru narodnostnih manjšin. Dve sta predstavljali folklorno izročilo italijanske skupnosti v Istri: skupina »Lorenza« iz Vodjanov, ki nastopila v »živi folklor«, medtem ko je skupina »Gallesano« iz istoimenske

ga kraja nastopila v »reproduktivni folklori«, tretjo jugoslovansko skupino pa so sestavljali pripadniki romunske narodnostne skupnosti iz kraja Ovca pri Beogradu. Nastop vseh skupin je bil kakovosten in je ob priznanju žirije doživel tudi odobravanje publike.

Kot je za prijeten običaj goriške prireditelje so bile tudi tokrat zelo dobre skupine iz vzhodnoevropskih držav, tako izvirna romunska iz kraja Valea Doltei, kakor tudi plesa iz madžarskega mesta Zalaegerszeg, ki prikazuje stilizirano folklorno.

Med boljše skupine, ki so se udeležile letošnjega mednarodnega srečanja, lahko štajemo še grško skupino »Karaguna« iz Karditsa, ki je nastopila v »živi folklori«, francosko iz kraja Saintes, ki je prikazala verodostojno povzeto folklorno izročilo domačega kraja (»reproduktivna folklor«) in pa špansko »Igualadina« iz Igualade, ki je prikazala baletne plesne folklorne elemente. Če drugega ne, vendar bi bila ta ocena verjetno prestopna, je letošnja goriška prirediteljka z dovolj kakovostnimi izvajalci pokazala zanimive primere izvorne folklorne in obremenjenosti kakovostnega nastopa, kako se lahko odraslo razvija ali uporablja plesno ljudsko izročilo.

BREDA PAHOR

prišlo do stikov med vodstvi zbora »Seghizzi« in Zveze slovenskih kulturnih društev in katalonski zbor »Ars Nova« iz Martorella bo nastopil jutri zvečer v Domu Andreja Budala v Štandrežu, v torek pa v Prosvetnem domu na Opčinah.

Povedali smo že, da imajo Katalonci zelo radi zborstvo petje. Zbor »Ars Nova«, ki smo ga v teh dneh poslušali na Seghizzijevem tekmovanju, jutri in v torek pa ga bomo poslušali v Štandrežu in na Opčinah, ki je bil ustanovljen leta 1976, na pobudo dvajsetih pevcev, ki so se že prej ukvarjali s petjem v svojem kraju. Že v naslednjih mesecih so v zbor prišli še drugi pevci. Zbor je že v naslednjem letu 1977 pričel z nastopi v raznih krajih Katalonije in že takrat je dobil važnostno priznanje. Vključen je v Sekretariat d'Orfeons de Catalunya, tamkajšnjo kulturno organizacijo.

Na sporedni koncert v Štandrežu in na Opčinah bodo katalonski pevci imeli v proem delu polifonske pesmi Orlanda di Lasas, Mateu Fletza, Gioannija Gualdija, Tomasa Luisa de Victorija, Ferrana, Sorsa, Antona Brucknerja, Carla Orfa. Nekateri pesmi španskih avtorjev bomo najprej pri nas prvi poslušali.

V drugem delu pa so na sporedni katalonske in španske (kastiljske) pesmi, ki so že ponaradele. Gre za skladbe, ki so pri njih zelo popularne. Med temi bo ob zaključku sporeda Enrica Morera pesem »L'Empordà«, ki je na obveznem programu vsakega katalonskega zbora in ki jo najdemo na vsaki gramofonski plošči s »katalonskimi pesmimi«.

Zbor vodi dirigent Joan Asin i Prades.

Na zanimiva koncerta katalonskega zbora, ki bosta pomenila istočasno navezavo stikov s kulturno skupino ene izmed najmočnejših narodnostnih manjšin v Evropi, bomo 23. sedaj ljubitelje zborstva petja.

MARKO WALTRITSC

lonski pevci imeli v proem delu polifonske pesmi Orlanda di Lasas, Mateu Fletza, Gioannija Gualdija, Tomasa Luisa de Victorija, Ferrana, Sorsa, Antona Brucknerja, Carla Orfa. Nekateri pesmi španskih avtorjev bomo najprej pri nas prvi poslušali.

V drugem delu pa so na sporedni katalonske in španske (kastiljske) pesmi, ki so že ponaradele. Gre za skladbe, ki so pri njih zelo popularne. Med temi bo ob zaključku sporeda Enrica Morera pesem »L'Empordà«, ki je na obveznem programu vsakega katalonskega zbora in ki jo najdemo na vsaki gramofonski plošči s »katalonskimi pesmimi«.

Zbor vodi dirigent Joan Asin i Prades.

Na zanimiva koncerta katalonskega zbora, ki bosta pomenila istočasno navezavo stikov s kulturno skupino ene izmed najmočnejših narodnostnih manjšin v Evropi, bomo 23. sedaj ljubitelje zborstva petja.

MARKO WALTRITSC

ZAPIS O BENU ZUPANČIČU Pesnik skojevske mladosti

Poslednjikrat sva se videla pred dobrim letom dni. Kot vedno se mu je mudilo, vendar je našel nekaj trenutkov časa za klepet. Poprosil sem ga, če bi mi dal intervju in bil je takoj za to. »Poličim me po telefonu kar domov, pa se bova pogovorila in dogovorila« mi je dejal ob slovesu in odhitel, boljše, odhitel dalje.

Takšen je bil Beno, vedno v nekem nenehnem zagonu in kmalu po najinem srečanju sem zvedel, da je hudo zbolel. Tako mi je dogovorjeni intervju z njim spaval po vodi... Toda nič zato. Dobro sva se poznala več kot tri desetletja, se mnogokrat srečavala in razpravljala na najrazličnejših sestankih, od kulturnih do političnih, se pogovarjala o njegovem pisateljskem pa tudi političnem delu, prebrl sem njegovo prozo, pisal recenzije o nekaterih njegovih romanih, gledal filme, posnete po njegovih scenarijih ali pa na podlagi njegovih romanov in ga končno poslušal na sestankih in zborovanjih kot političnega delavca... Skratka, dovolj videvanj in srečanj, osebnih pogovorov za bežen zapis o njem, ki je dobesedno zgoreval v delu, kot da bi se mu nekam nerazumljivo in neopazno mudilo... Zdaž vem, zakaj. Hotel je stori in narediti čim več, tako kot pisatelj in politik... In v tem smislu je storil veliko, za določje troje normalnih človeških življenj.

Spomin nanj mi sega v leta takoj po vojni. Beno je takrat delal v uredništvu tednika Mladina in tam sem tudi sam takrat objavljaj svoje prve članke in pesmi. Urednica Mladine je bila takrat Stana Potončnik, ki je kasneje postala Benova žena. To so bili vsi, vsaj danes se mi zdi, tisti zlati aktivistični časi, ki smo izgovarili v nardunščini, tako smo tudi pisali, ko nam sploh ni šlo za materialne dobrine, ko smo dolge večere in noči sedeli na skojevskih sestankih, se kot mladinski aktivisti podili po vsej Sloveniji, organizirali kulturno in politično delo... Skojevski časi naše mladosti...

In v njegovo ženo Stano, nekdanjo urednico, ki je rada in z naklonjenostjo objavljala moje prve prispevke, sva se zadnje čase tudi velikokrat srečavala in dolgo pogovarjala. Čeprav se mi je zdelo nekam izgubljena in utrujena, je vendar dostojanstveno in zares skojevsko prenašala hude čase Benove bolezni. Ko sem ja poslušal, se mi je nenehno zdelo, kako kričijo in včasih življenje, ki je naložilo Beno, temu orjaku in neumljivemu garču za konec tolikšno trpljenje. Besedovala sva, se spominjala nekdanjih časov, vendar je bil nenehno med nama prisoten Benov zadnji, poslednji in gigantski življenjski boj, ki ga je pošteno in neutrudno bojeval do konca...

»Pomisli, mi je dejala Stana pred kakim mesecem dni.« Beno je zdaj ponovno prebral celotnega Shakespeara... Onemel sem. Kaj se je res s tem čudovitim Albioncem postavljal dokončno od nas, kaj so ga res tako prevzeli in mu tudi dali voljo in pogum stihiti tega velikega angleškega dramatika v čudovitem Zupančičevem prevodu, da se je kot Ariel v Viharju tako zračno in čisto posredno, on, ki je nenehno stl sredi življenja, on, ki smo mu vsičasno bolj v šoli kot zares pravili, da je najboljši pisatelj med našimi politiki in najboljši politik med pisatelji. On, ki smo ga večkrat popraskovali, kako more združevati v sebi političnega politika in političnega pisatelja hkrati. Saj je komaj eno življenje zadosti samo za politika, za pisatelja pa celo to premalo. Pa nam je samo odmahnil z roko pri tem, se nasmešnil in nič odgovoril.

Zdaž va vem, da je bil Beno čez dan politik, aktivist, ki je vestno in sistematično opravljal to službo pošteno in zavzeto, resno in dosledno in da je bil ponoči pisatelj, ki je to svojo drugo opravilo in potrebo, nujno, izpolnjeval prav tako pošteno in zavzeto, resno in dosledno. Za to njegovo sistematično, dosledno in resnično garvasto naj navedem samo droben, konkreten primer. Ko me je tik pred svojo diplomoprošlo, naj mi posodim nekatere skripte in knjige profesorja Ocvirka, mi je ob tem tudi dejal, kdaj mi jih bo vrnil. In res mi jih je prinesel ob dogovorjenem roku, ko pa sem potem pregledal te skripte in knjige, sem našel v njih z različnimi barvnimi svinčniki podčrtana mesta in odstavke, po katerih sem z lahko razbraz, kakor sistematično in dosledno je Beno preštudiral gradivo za izpite in znal izluščiti iz vsega tisto, kar je bilo bistveno in najpomembnejše.

In še edinstvena črta njegovega značaja. Okusil je namreč tudi slast oblasti, saj je bil med drugimi tudi minister, vendar ga oblast nikoli ni prevzela iz njega. Ostal je vedno stari Beno, prijatelj in pisatelj, in dobro se spominjam, kolikokrat je nemudoma in brez pomislekov posredoval za kakega »brata« po potrebi.

In z njimi sedaj skupaj tudi pesnik skojevske mladosti, pisatelj Beno Zupančič.

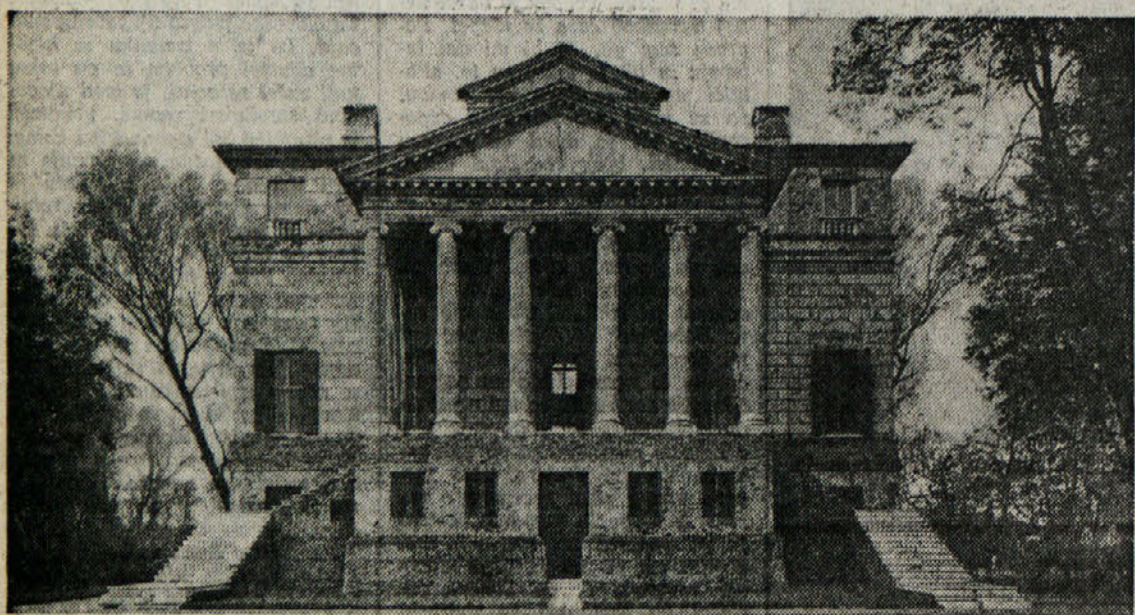
DUSAN ZELJEZNOV

OB ŠTIRISTOLETNICI PALLADIOVE SMRTI

Umotvore velikega arhitekta srečujemo na vsakem koraku

Velika antološka razstava v Vicenzi - Večji razstavi tudi v Benetkah in Veroni - Njegove objekte lahko vidimo tudi v Pulju in v Motovunu

Palladiova Villa Foscari ali «La Malcontenta» (pročelje)

Ob priliki 400-letnice Palladiove smrti so na vsem območju severne Italije, kjer je veliki arhitekt deloval, priredili številne razstave. Vicenza se mu je že pred leti oddolžila z bogato antološko razstavo, ki so jo ob letošnjem jubileju še razširili. Drugi večji razstavi sta v Benetkah in Veroni.

Andrea Palladio je bil doma iz Padove, vendar ni bil deležen sreče na domačih tleh, se manj pa v bližnjih Benetkah, kjer njegov način dela ni bil pravi poseben pogodu beneskim veljakom. Palladio se je namreč izučil v gradbeniški obrti pri kamnoseku Giovanniju da Pademotru in tistem obdobju, ko so imeli prav gradbeniki ne pa arhitekti glavno besedo pri gradnjah. Palladio je bil torej navajen dela na gradbišču in marsikdaj je aktivno pripomogel k uresničitvi lastnega načrta. Zaradi tega so v Benetkah odpravili dva njegova velika načrta in sicer načrt za most Rialto in osnutek popravkov Doževih palač.

Medtem ko so Benetke Palladiu zaprle vrata, so v Vicenzi, 11. aprila 1549, dodelili prvo nagrado na natečaju za postavitve novih lož v Palači della Ragione prav Palladiu, ki je tako začel svoje najbolj aktivno življenjsko obdobje. Delo, s katerim je zmagal na natečaju, je znamenita Basilica Palladiana, kateri je dal ime bazilika po rimskem zgledu. Morda je bil to prvi korak na poti, ki ga je privredila do gradnje Olimpijskega stadiona v Vicenzi, nekaj pred smrtjo, s katerim je hotel zajeti novo tehniko v tesni povezavi z že zamrznjeno antiko.

Palladio je bil izredno kreativen arhitekt. Sicer pa je bil v pravem pomenu besede sin svojega časa, ko so bili umetniki tudi znanstveniki in, ob priliki, pisatelji. Vse njegovo delo lahko razdelimo na štiri področja: vile in palače, mestni predeli, cerkve in studije ter teoretska dejavnost. Njegov sloves se je razširil po vsem tedanjem kulturnem svetu, prav zaradi dveh zbir knjig, ki jih je izdal: «Le antichità di Roma», ki obsega znanje antične arhitekture, ki si ga je pridobil v Rimu in «I quattro libri dell'architettura».

Veronska antološka razstava, ki nosi ime «Palladio e Verona», v Palači della Gran Guardia, se odpre prav s temi knjigami o arhitekturi, kjer je zapopadeno vse Palladiovo znanje. Pred gledalci so torej odprte rjavkasto pergamente knjige, v katerih veliki arhitekt razpravlja o stebrih redih, obravnava stanovanjsko arhitekturo in ob tem navaja primere svojih del in Vitruvijeve rekonstrukcije.

Tudi probleme mestnih trgov, bazilik in mostov rešuje z lastnimi izkušnjami in z antonijskimi spomeniki. V tem pogledu so zelo zanimive njegove študije o rimskih gledališčih, v Pulju in v Veroni, najbolj pa skice veronske Arene.

Veliko vlogo, ki jo ima rimska arhitektura v Palladiovih delih, nam dokazujejo neštete skice rimskih spomenikov, ki danes polni predvsem londonske muzeje. V Veroni, kjer je Palladio izrisal malone vse rimske zapuščine, so zbrali njegove najpomembnejše študije in jih vključili v razstavo: Arco dei Gavi, Porta del Leone, rimsko gledališče ob reki, da se omejimo na nekatere. Rimsko študije so bile zanj podlaga, na kateri je potem gradil svoje načrte, kjer sta se preplevala antična forma in moderno gledanje na civilno arhitekturo. Najzanimivejša primerja tako umetnosti sta dve villi: «Rotonda» pri Vicenzi in «Malcontenta» ob reki Brenta.

V Veroni je Palladio pustil globoko sled, ki je razvidna tudi iz razstave. Civilnih stavb je zgradil precej, najzanimivejša pa so štiri velike družinske hiše, dve v mestu in dve na podeželju za družini Della Torre in Serego. V tem obdobju je z njim deloval Vasari. Sploh je imel Palladio v Veroni veliko sodelavcev, ki so tudi nadaljevali njegova dela, Giovanni Maria Flaminio, Paolo Veronese in Sanmicheli. Na antološki razstavi v Veroni so organizatorji poudarili tudi ta aspekt Palladiovega delovanja, ki je v veronskem ambience

Še vedno na visoki ravni mednarodno tekmovanje pevskih zborov v Arezzu

V Arezzo so 31. avgusta zaključili štiridnevno, letos že 28. mednarodno tekmovanje pevskih zborov «Guido d'Arezzo». Prijavilo se je 40 pevskih zborov, vendar so organizatorji lahko sprejeli le 22 in sicer 12 iz inozemstva, 10 pa iz Italije. Med prvimi sta bila 2. iz Argentine: mladinski zbor šole za estetsko vzgojo iz Buenos Airesa in Mestni polifonski zbor iz San Francisca. Iz Avstrije Komorni zbor iz Kremsa, iz Anglije mešani zbor iz Cambridgeja, iz Bolgarije zbor Petko Slavov iz Kazanlaka, iz Češkoslovaške mladinski zbor Radia Bratislava, iz Francije zbor Risonanze iz Le Mansa, iz Jugoslavije mešani zbor Mladinskega KUD Koča Kolarov iz Zrečnjana, iz Madžarske mešani zbor iz Esztergoma, iz Poljske mešani zbor Cantilena iz Wrocława, (ki pa je udeležbo odpovedal), iz Švedske mešani zbor iz Stockholma in iz Zahodne Nemčije zbor dekliz iz Freiburga.

Iz Italije pa so nastopili mešani komorni zbor Leonard Lechner iz Bocna, mladinski zbor iz Forlaja, polifonski zbor iz Giarre, polifonski zbor Minatori S. Barbara iz Masse Marittime, mladinski in ženski zbor iz Parme, mladinski zbor iz Rima, furlanski polifonski zbor Jacopo Tomadini iz S. Vita al Tagliamento, polifonski zbor iz Cecilia iz Sassarija in mešani zbor Antonio Illersberg iz Trsta.

Ze zaradi samega števila prijavljenih klubov sklepamo, da je zborovsko tekmovanje v Arezzu ohranilo po 21 letih svetovni prestiž, tokoli bolj, ker je tudi letos potrdilo visoke kriterije umetniške žirije.

No, na drugi strani pa nismo mogli biti povsem zadovoljni s celotno, povprečno kvaliteto zborov vseh kategorij. Tekmovalnja v polifonskem delu so se udeležili mešani, mladi, ženski in mladinski zbori, tekmovalje v gregorijanskem petju vse zborovske sestave, medtem ko so se na reviji izvajanja prirejenih ljudskih pesmi lahko udeležili mešani, mladi ali ženski zbori. Najboljše poprečno so pokazali mešani zbori, med katerimi se jih je po strogi oceni prebilo do zaključnega tekmovalnega pet in sicer zbori iz Stockholma, Bocna, Cambridgeja, francoski iz Le Mansa in bolgarski iz Kazanlaka. Izločilnega tekmovalnega se je udeležilo dvajset mešanih zborov.

Med ženskimi zbori jih je bilo sedem, ki pa so po poprečju bili nižji od mešanih. Po predvidenem programu bi morali tekmovali štiri

meški zbori, ker pa sta odločila zbor iz Wrocława in iz San Francisca, sta ostala le tržaški A. Illersberg in Minatori S. Barbara iz mesta Massa Marittima, ki sta oba prišla v finale.

Na najnižji stopnji je bilo tekmovalje mladinskih pevskih zborov. Bil jih je pet, ki se zdalec niso dosegli tistega ne mednarodnega, ne zveznega tekmovalnega na mladinskem pevskem festivalu v Celju.

Z mladinskimi in meškim pevskimi zbori niso torej imeli letos v Arezzu sreče. Sicer pa žirija, v skladu s staniem, ni ob zaključnih rezultatih podelila ne prve ne tretje nagrade pri ženskih in niti prvega in drugega mesta pri mladinskih zborih. Vsa pri tri mesta so zasedli mešani zbori in zbori, ki so se pomerili v gregorijanskem petju.

Tako smo letos slišali le nekaj dobrih, predvsem mešanih zborov. Sicer pa smo mnenja, da bi se gotovo pojavil še kakšen dober zbor med tistimi, ki jih organizatorji — zaradi finančnih omejitev — niso mogli sprejeti.

Najzanimivejša pa je, da je tekmovalje v Arezzu ohranilo visoke kriterije

Delež likovnikov

(Nadaljevanje s 13. strani)

Razstavljal je povsod, kjer je živel in deloval: v Trstu, 1927 pri Sv. Ivanu, v Križu, Londonu, Beogradu, Ljubljani (večkrat), v Mariboru, Celju, Skopju, po 1945 v Trstu in drugod bodisi sam ali skupinsko. Likovno življenje v Mariboru, ki je v tridesetih letih zamrlo, se je z njegovim prihodom v Slovenske gorice, prebudo in decembra 1931 je že bila prva razstava kluba Brazda. Temu klubu je ostal zvest, čeprav je s prihodom v Celje tudi tukaj razgibal krog likovnikov in jih združil v okviru «Celjskega kulturnega tedna».

V katalogu ima navedenih kar 12 samostojnih razstav in mien-davkrat toliko sodelavcev na skupinskih razstavah v Sloveniji, po Jugoslaviji in inozemstvu. Naš Berto je v katalogu naveden kot — Anton! Tudi v poročilih v dnevnem tisku o tej jubilejni priložnosti ni njegovega imena.

Fran Stiplovec je bil sicer rojen v Malinski na otoku Krku 12. maja 1898, kjer je bil oče carnik, a šole je obiskoval v Bar-kovljah, Trstu in Gorici. V slikarstvo ga je uvajal kipar I. Rendić v Trstu, izpopolnjeval pa se je na Dunaju in v Zagrebu. Risanje je poučeval najprej v Trstu, po letu 1919 v Mariboru in od 1925 - 1953 v Krškem, k- je prevzel vodstvo Pokrajinskega muzeja v Brezicah, kjer je 6. aprila 1963 umrl.

Najprej se je posvečal slikarstvu, pozneje pa je gojil grafiko in lesorez, kjer je dosegel največje uspehe. Ilustriral je tudi več knjižnih izdaj. Razstavljal je v Trstu (1919), Ljubljani, Mariboru in še kje samostojno, skupinsko pa beleži nad 40 razstav. Uspeli, ki jih je dosegel klub Grohar so v precejšnji meri tudi njegova zasluga.

Prezreti ne smemo tudi dveh Gorican — sestre Henrika (1874) in Avgusta Šantla (1876) iz znane goriske umetniške družine. Antona Šantla, fizika in matematika — profesorja v Gorici in njegove žene — slikarke Avgusta roj. pl. Aigentler. (Sin Sasa Šantla (1885) je bil slikar, grafik, ilustrator in kompozitor). Družina je maja 1915 zapustila Gorico in sestri sta živeli do 1930 v Mariboru, kjer sta razstavljal akvarele in risbe.

V letih pred okupacijo se pojavila na razstavah Brazde dva mlajša člana iz povojne generacije, Zoran Mušič se je rodil v Gorici (1909), srednje šolo je končal v Mariboru, akademijo pa v Zagrebu in se je udeležil klubskih razstav v letih 1935 - 1941 v Mariboru, Celju in Ptuj; Klavdij Zornik iz Kopra (1910) pa je prvi razstavljal svoja dela na razstavah kluba 1939 in 1940.

(eva)

Nedelja, 7. septembra 1980

ITALIJANSKA TV

Prvi kanal

11.00 Maša
13.00 Jutrišnji svet
13.30 DNEVNIK
17.00 —V— kot Vivian, TV film
17.50 Benetke:
Zgodovinska regata
19.20 «Furto di maglia», TV film
20.00 DNEVNIK
20.40 Ljubosumnost, TV nadalj.

1. del
21.50 Mash: Vrnj se, Henry.
22.15 Športna nedelja
23.00 Programi za prihodnji teden
Ob koncu DNEVNIK
Drugi kanal
13.00 DNEVNIK 2 — Ob 13. uri
13.30 Družina Addams, 11. prizor
14.00 DNEVNIK 2 — Sport
18.40 Programi za prihodnji teden
18.55 Matt Helm, TV film
Vremenska napoved
19.50 DNEVNIK 2 — Odpri studio
20.00 DNEVNIK — Nedelja sprint
20.40 Danes in jutri
21.55 DNEVNIK 2 — Dossier

«Estate del disgielo» oziroma «Poletje odijanja» je naslov oddaje, ki sta jo pripravila Jaš Gawronski in Giancarlo Monterisi in ki govori o notranjih ter mednarodnih odmevih zadnjih dogodkov na Poljskem. Časnikarja sta si postavila vrsto vprašanj, kako se bodo npr. razmere na Poljskem odsele razvijale, ali bo poljsko gospodarstvo zdržalo nove finančne napore, pa čeprav s tujo v glavnem za-hodno pomočjo?
22.50 DNEVNIK 2 — Zadnje vesti
23.05 Poklon Gershwinu
Tretji kanal
14.00 Sport
18.45 Programi za naslednji teden
19.00 DNEVNIK 3

JUGOSLOVANSKA TV

Ljubljana

9.20 Poročila
9.25 Za nedeljsko dobro jutro: Pevski tabor 80. 2. del
9.55 Zgodovina pomorstva, dok. 10.45 Viking Viki, otroška serija
11.10 Vrnitev odpisanih, 13.00 Kmetijska oddaja
14.00 Jugoslavija, dober dan
14.35 Poročila
15.55 Pot na vzhod
16.25 Nova Gorica: Atletski troboj Jugoslavija - CSSR - Švica
18.40 Poročila
18.45 Risanka
18.50 Tu sem bila srečna, film
20.15 Risanka
20.28 Zrno do zrna
20.30 TV DNEVNIK
21.00 Kiklop, nad.
21.50 Bazovica 1930, dok.
22.30 V znamenju
22.55 Zabavno glasbena oddaja
23.10 Športni pregled

Koper
20.00 Otroški kotiček
20.30 Programi prihodnjega tedna
20.45 Nara dediščina, film
22.05 Kako se rodi trta
22.55 Glasbena oddaja našega studia
Zagreb
13.00 Kmetijska oddaja
14.00 Jugoslavija, dober dan
15.10 Oliver mladin, film
17.45 Nedeljsko popoldne
21.00 Humoristična serija
21.30 Naše zgodbe
22.55 Zabavno glasbena oddaja

8.00, 13.00, 14.00, 19.00 Poročila:
8.30 Kmetijska oddaja: 9.00 Maša;
9.45 Godalni orkestri: 10.10 Poslušali boste: 10.30 Jug. lahka glasba: 11.00 Mladinski ož: «Morski razbojnik»: 11.30 Naborna glasba: 12.00 Narodnostni trenutek Sloven-cije v Italiji: 12.30 Na počinčah: 13.20 Glasba po željah: 14.10 Kulturni dogodki in Četrtoška srečanja: 15.00 Kdo je na vrsti?: 15.30 Letošnje 19. Mednarodno zborovsko tekmovalje «Cesare Augusto Seghizze» v Gorici: 17.00 Proslava 50-letnice ustrele bazičevskih junakov (neposredni prenos).

KOPER
(Italijanski program)
8.30, 11.30, 13.30, 14.30, 20.30 Poročila: 8.00 Dobro jutro v glasbi: 8.20 Horoskop: 8.45 6+1 in je nedelja: 9.30 Pisma Lucianu: 10.00 Z nami je...: 10.30 Povepka dneva: 10.40 Mozaik: 11.00 Dogodki in odmevi: 11.15 Festivalbar: 11.32 Kim: 12.00 Pogovor s poslušalci: 12.10 Glasba po željah: 12.40 Pičice na li: 14.00 Avstori: 14.32 Free show: 15.00 Poje Billy Joel: 15.45 Z nami je...: 16.00 Stisk roke: 15.15 Povepka dneva: 16.00 Koncert na trgu: 18.00 Poslušajmo jih: 19.15 Pojo Paris Conecton: 19.30 Koncert za godala.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 9.30, 14.30 Poročila: 8.00 Veselo v nedeljsko popoldne: 8.05 Jutrnjaki kolebar: 9.00 Kmetijski nasveti: 9.03 Zabavna in narodnozabavna glasba: 14.00 Sosednji kraji in ljudje: 14.25 Glasbena medigra: 14.40 Glasbeni notes: 15.00 Glasba po željah: 16.00 Radio Koper na obisku: 16.15 Poje Marjana Deržaj: 16.30 Programi tedna: 16.35 Zabavna glasba: 17.00 Narodne in izvedbi vokalnih in narodnozabavnih ansamblor: 17.30 Primorski dnevniki: 17.45 15 min. s skupino J. A. L. N. Band: 18.00 Nedelja na svetovni igriščih.

RADIO 1
8.00, 10.00, 13.00, 19.00 Poročila: 6.00 Jutrane prebujanje: 6.30 Glasbeni program: 7.00 Glasba za praznični dan: 9.30 Maša: 10.45 Glasbena pava: 11.00 Rally: 12.30 Zapisište z nami: 14.00 Jazz aktualnosti: 14.30 Radionu za vsa koga: 15.00 Glasbeni - govorni program: 19.25 Break glasba: 20.20 Vesela vdova - opera: 22.20 Prijetno poslušanje.

8.00, 13.00, 14.00, 19.00 Poročila: 8.00 Dobro jutro v glasbi: 8.20 Horoskop: 8.45 6+1 in je nedelja: 9.30 Pisma Lucianu: 10.00 Z nami je...: 10.30 Povepka dneva: 10.40 Mozaik: 11.00 Dogodki in odmevi: 11.15 Festivalbar: 11.32 Kim: 12.00 Pogovor s poslušalci: 12.10 Glasba po željah: 12.40 Pičice na li: 14.00 Avstori: 14.32 Free show: 15.00 Poje Billy Joel: 15.45 Z nami je...: 16.00 Stisk roke: 15.15 Povepka dneva: 16.00 Koncert na trgu: 18.00 Poslušajmo jih: 19.15 Pojo Paris Conecton: 19.30 Koncert za godala.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 9.30, 14.30 Poročila: 8.00 Veselo v nedeljsko popoldne: 8.05 Jutrnjaki kolebar: 9.00 Kmetijski nasveti: 9.03 Zabavna in narodnozabavna glasba: 14.00 Sosednji kraji in ljudje: 14.25 Glasbena medigra: 14.40 Glasbeni notes: 15.00 Glasba po željah: 16.00 Radio Koper na obisku: 16.15 Poje Marjana Deržaj: 16.30 Programi tedna: 16.35 Zabavna glasba: 17.00 Narodne in izvedbi vokalnih in narodnozabavnih ansamblor: 17.30 Primorski dnevniki: 17.45 15 min. s skupino J. A. L. N. Band: 18.00 Nedelja na svetovni igriščih.

RADIO 1
8.00, 10.00, 13.00, 19.00 Poročila: 6.00 Jutrane prebujanje: 6.30 Glasbeni program: 7.00 Glasba za praznični dan: 9.30 Maša: 10.45 Glasbena pava: 11.00 Rally: 12.30 Zapisište z nami: 14.00 Jazz aktualnosti: 14.30 Radionu za vsa koga: 15.00 Glasbeni - govorni program: 19.25 Break glasba: 20.20 Vesela vdova - opera: 22.20 Prijetno poslušanje.

8.00, 13.00, 14.00, 19.00 Poročila: 8.00 Dobro jutro v glasbi: 8.20 Horoskop: 8.45 6+1 in je nedelja: 9.30 Pisma Lucianu: 10.00 Z nami je...: 10.30 Povepka dneva: 10.40 Mozaik: 11.00 Dogodki in odmevi: 11.15 Festivalbar: 11.32 Kim: 12.00 Pogovor s poslušalci: 12.10 Glasba po željah: 12.40 Pičice na li: 14.00 Avstori: 14.32 Free show: 15.00 Poje Billy Joel: 15.45 Z nami je...: 16.00 Stisk roke: 15.15 Povepka dneva: 16.00 Koncert na trgu: 18.00 Poslušajmo jih: 19.15 Pojo Paris Conecton: 19.30 Koncert za godala.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 9.30, 14.30 Poročila: 8.00 Veselo v nedeljsko popoldne: 8.05 Jutrnjaki kolebar: 9.00 Kmetijski nasveti: 9.03 Zabavna in narodnozabavna glasba: 14.00 Sosednji kraji in ljudje: 14.25 Glasbena medigra: 14.40 Glasbeni notes: 15.00 Glasba po željah: 16.00 Radio Koper na obisku: 16.15 Poje Marjana Deržaj: 16.30 Programi tedna: 16.35 Zabavna glasba: 17.00 Narodne in izvedbi vokalnih in narodnozabavnih ansamblor: 17.30 Primorski dnevniki: 17.45 15 min. s skupino J. A. L. N. Band: 18.00 Nedelja na svetovni igriščih.

RADIO 1
8.00, 10.00, 13.00, 19.00 Poročila: 6.00 Jutrane prebujanje: 6.30 Glasbeni program: 7.00 Glasba za praznični dan: 9.30 Maša: 10.45 Glasbena pava: 11.00 Rally: 12.30 Zapisište z nami: 14.00 Jazz aktualnosti: 14.30 Radionu za vsa koga: 15.00 Glasbeni - govorni program: 19.25 Break glasba: 20.20 Vesela vdova - opera: 22.20 Prijetno poslušanje.

8.00, 13.00, 14.00, 19.00 Poročila: 8.00 Dobro jutro v glasbi: 8.20 Horoskop: 8.45 6+1 in je nedelja: 9.30 Pisma Lucianu: 10.00 Z nami je...: 10.30 Povepka dneva: 10.40 Mozaik: 11.00 Dogodki in odmevi: 11.15 Festivalbar: 11.32 Kim: 12.00 Pogovor s poslušalci: 12.10 Glasba po željah: 12.40 Pičice na li: 14.00 Avstori: 14.32 Free show: 15.00 Poje Billy Joel: 15.45 Z nami je...: 16.00 Stisk roke: 15.15 Povepka dneva: 16.00 Koncert na trgu: 18.00 Poslušajmo jih: 19.15 Pojo Paris Conecton: 19.30 Koncert za godala.

KOPER
(Slovenski program)
8.30, 9.30, 14.30 Poročila: 8.00 Veselo v nedeljsko popoldne: 8.05 Jutrnjaki kolebar: 9.00 Kmetijski nasveti: 9.03 Zabavna in narodnozabavna glasba: 14.00 Sosednji kraji in ljudje: 14.25 Glasbena medigra: 14.40 Glasbeni notes: 15.00 Glasba po željah: 16.00 Radio Koper na obisku: 16.15 Poje Marjana Deržaj: 16.30 Programi tedna: 16.35 Zabavna glasba: 17.00 Narodne in izvedbi vokalnih in narodnozabavnih ansamblor: 17.30 Primorski dnevniki: 17.45 15 min. s skupino J. A. L. N. Band: 18.00 Nedelja na svetovni igriščih.

Ponedeljek, 8. septembra 1980

ITALIJANSKA TV

Prvi kanal

13.00 Poletni maraton
13.30 DNEVNIK
17.00 Zgodbe starega Divjega Zaha
18.00 Mazinga «Z»
18.20 Tisoč in en dan
18.45 Trill Gioca
18.50 «Il crimine», film
19.20 Aiutante tuttofare, TV film
19.45 Almanah in vremenska slika
20.00 DNEVNIK
20.40 Crimen
22.20 Evropska ljudstva, 3. del
Ob koncu DNEVNIK, Danes v parlamentu

Drugi kanal
13.00 DNEVNIK 2 — ob 13. uri
13.30 Jeans Concert:
14.00 Športni popoldan
17.00 Glasbeni program: Dalla
17.50 «Il genio in erba»
18.30 Iz parlamenta — DNEVNIK 2 — Športne vesti
18.50 Harold Lloyd show, 7. del
19.15 Risanka
19.45 DNEVNIK 2 — Odpri studio
20.40 Trubadur, drama
22.55 Izvir življenja
DNEVNIK 2 — Zadnje vesti
Tretji kanal
19.00 DNEVNIK 3
19.45 Filmski biale - Benetke 80

20.00 Soliska vzgoja
20.40 Pompeji
21.40 Soliska vzgoja
22.00 Neposredni prenos z benetškega filmskega festivala
22.30 DNEVNIK 3

JUGOSLOVANSKA TV
Ljubljana
18.15 Poročila
18.20 Minigodci v glasbeni deželi
18.35 O obeh
19.00 Otok Biševo
Znana in neznana Jugoslavija
19.35 Obzorik
19.45 Pop glasba
20.30 TV dnevnik
21.00 Mrzlica, drama
22.25 Kulturne diagonale
Koper
20.00 Otroški kotiček
20.15 Stičišče
20.45 TV dnevnik
21.00 Proti Kingu, film
22.15 Baletni večer
Zagreb
19.30 Bajke daljnjih ljudstev
21.00 A. Tisma: Stanovanje, TV drama
22.10 Kultura danes

TRST A
7.00, 10.00, 13.00, 14.00, 17.00, 19.00 Poročila: 7.20 Dobro jutro po naše: 8.00 Kratka poročila: 8.10 Dobro jutro: 8.20 Glasba po željah: 8.30 Zdravo, tovariši vojaki!: 9.07 Radijska igra za otroke, Frane Puntar: Vrata, ki škripajo: 9.48

LJUBLJANA
6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 18.00 Poročila: 7.15 Danes je nedelja: Rekreacija: 8.00 Jutrana kronika: 8.30 Zdravo, tovariši vojaki!: 9.07 Radijska igra za otroke, Frane Puntar: Vrata, ki škripajo: 9.48

Tudi radijska postaja Ljubljana se bo na svojem 1. in 2. programu oddajala spomenu bazičevskih junakov ob 50-letnici njihove mučeniške smrti. Danes dopoldne, torej pred veliko proslavo v Bazovici, bo na valju 202 enourna oddaja o žrtvovanju Bidoveca, Marušča, Milosa in Valencija. O političnem ozračju, v katerem je potekal prvi tržaški proces, na katerem so bili pravkar omenjeni slovenski junaki obsojeni na smrt, bo govoril načelnik odseka za zgodovino Milan Pahor, ki poudarja, da je proces v Trstu neposredno režiral Mussolini sam. S tem procesom je fašistični režim hotel zadati smrtni udarec Slovincem in Hrvatim, ki so bili primorani živeti v mejah tedanje Italije. Fašizem je hotel tudi izpriziti svojo moč, oziroma napadati politiko proti sednji Jugoslaviji, ki je bila krhka, slabotna, politično nestabilna.

V pogovoru je svoje spomine na brata Ferdinanda obudila tudi Tončka Bidovec, ki je povedala, da je bratova smrt tako prizadela, da je bil v enem tednu brez misli, čez leto dni pa umrla. Prispevke o štirih bazičevskih herojih je pripravil dopisnik RTV Ljubljana v F-Jk Marijan Drož.

KOPER
(Italijanski program)
8.30, 9.30, 10.30, 11.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 18.30 Poročila: 8.00 Jutrane glasba: 9.00 Štirje koraki: 9.15 Orkester Jack Pleis: 9.32 Pisma Lucianu: 10.15 Poje Maurizio Fabrizio: 10.32 Povepka dneva: 10.40 Mozaik: 11.05 Glasbeni trenutki: 11.10 Življenje v soli: 11.32 Kim: 12.00 Na prvi strani: 12.05 Glasba po željah: 14.00 Prijetno popoldne: 14.33 Mala diskoteka: 14.33 Vesela glasba: 16.00 Življenje v soli: 16.45 Zborovsko petje: 17.00 Stadion in telovadnica: 17.10 Orkester Gornji Kramer: 17.55 Pismo iz: 18.00 Poslušajmo jih: 18.32 Srečanje s opero: 19.15 Orkester Mantovani: 19.32 Jug. popevkarji: 20.45 Naš svidenje jutri.

RADIO 1
7.00, 8.00, 12.00, 15.00, 19.00 Poročila: 6.20 Jutrane glasba: 6.30 Filmska glasba: 9.00 Radio anchio!: 11.00 Štiri četrtine: 12.03 Vi in jaz: 13.15 Samo glasba: 15.03 Errepiuno - poletje: 17.00 Patchwork: 18.15 Iz Benek - o filmu: 18.35 Soliska vzgojna oddaja: 19.20 Il Pazziariello: 19.50 Radijska predreda: 21.03 Concert: 23.20 Včerajšnja in jutrišnja glasba.

JUGOSLOVANSKA TELEVIZIJA
OD 9. DO 13. SEPTEMBRA 1980
TOREK, 9. septembra
LJUBLJANA
18.15 Poročila: 18.20 Colargol, lutke: 18.35 Poltavčev: 19.05 Dnevni slovi, folklor: 19.39 Obzorik: 19.45 Oramba in samozagata: 20.00 Risanka: 20.30 Dnevnik: 21.00 TV tribuna: 21.55 Begune: 22.50 V znamenju: 23.05 Iz baletnega arhiva.

KOPER
19.30 Odprta meja: 20.00 Otroški kotiček: 20.15 Stičišče: 20.45 Dnevnik: 21.00 Lažni general, film: 22.30 Prijateljstvo v Portu: 22.40 Aktualna tema: 23.10 Narodna glasba.

Vsi športniki v Bazovico

Slovinci in vsi demokrati bodo na današnji osrednji slovesnosti na bazoviški gmajni ob 50-letnici mučeniške smrti antifasistov Bilovca, Marušiča, Valenčiča in Milosa izprizili svojo vero in pravišni idealom, za katere so postali fašistični strelci padli naši junaki. Se poseben pomen pa bo imela množična udeležba naših športnikov, naše mladine, ki je v prvi vrsti poklicana, da nadu- ljuje boj za doseg vseh naših pravic in dokaže, da žrtve bazoviških junakov ni bila zaman, da je ta žrtev pustila trajno in neizbrisno sled, kjer se bo zgle- dovala, navdihovala in črpala moč.

Zato Združenje slovenskih šport- nikov v Italiji poziva vsa včlanjena društva, da poskrbijo za čim množičnejšo prisotnost odbornikov, športnikov in članov na današnji manifestaciji na bazoviški gmajni, da se poklonijo spominu starih junakov ob 50-let- nici njihove nasilne smrti. Šport- niki naj bodo oblečeni v šport- nih dresih in naj se zberejo ob 16. uri pri motelu Valrosandra.

Poleg prisotnosti na osrednji slovesnosti, pa so športniki pod pokroviteljstvom odbora za proslavo bazoviških žr- tev priredili vrsto srečanj v od- bojki, balinanju, nogometu in po- hod. Prve tekme v odbojki so bile že včeraj popoldne, ko se je začel tudi balinarski turnir, danes jutraj bodo še finalna sre- čanja v odbojki, nogometna tek- ma med Zorjo in Mladostjo, ob 13. uri, ko bo nagajevanje, pa se bo končal tudi balinarski tur- nir.

Včerašnji izidi in urnik tekmo- vanj so naslednji:

ODBOJKA
Turnir za prehodni pokal
bazoviških žrtve

A SKUPINA

Koper - Kontovel	2:0
(15:13, 15:4)	
Koper - Sloga	2:0
(15:6, 12:12)	
Sloga - Kontovel	2:1
(15:9, 11:15, 15:7)	

B SKUPINA

Merkur - Breg	2:1
(15:2, 6:15, 15:6)	
Merkur - Bor	2:0
(15:6, 15:2)	
Bor - Breg	2:0
(15:13, 15:11)	

DANEZ - Igrišče bazoviške za- druge:

9.30: finale za 3. mesto
Bor - Sloga

11.00: finale za prvo mesto
Koper - Merkur

BALINANJE
Turnir, ki je v prostorih baz- oviške zadruge, se bo nadaljeval danes jutraj in končal ob 13. uri.

NOGOMET
Tekma med Mladostjo in Zorjo bo danes jutraj ob 10.30 na baz- oviškem igrišču.

POHOD
Zbirališče bo danes ob 13. uri v Bazovici pred spomenikom pa- diim. Proga pohoda je nasled- nja: izpred spomenika padlim v Bazovici se bodo udeleženci po- dali na Jezero, nato ob robu do- line Glušiče v Drago, iz Drage na Pesek, Gročano in čez vrh ko- ša na bazoviško strelišče k spo- meniku lazoviškim junakom. Za- četek pohoda bo ob 13.30.

Nagajevanje odbojke, nogome- ta in balnana bo danes ob 13. uri v prostorih bazoviške zadruge.

TENIS

PRVENSTVO ZD*
Chris Evert-Lloyd
že petič uspešna

FLUSHING MEADOW — Chris Evert Lloyd je že petič osvojila prvo mesto na mednarodnem teni- škem prvenstvu ZDA. Evertova je včeraj v finalu premagala Čehoslo- vakinjo Hano Mandlikovo s 5:7, 6:1 in 6:1.

V moških dvojicah pa sta četrti slavila na tem turnirju Američana Bob Lutz in Stan Smith, ki sta v 1. krogu premagala par iz Italije s 6:3, 6:1, 3:6, 6:3.

Prvi finalisti moškega tekmovanja posameznikov pa je šved Björn Borg, ki je včeraj v polfinalu po predvajanju, toda z dokajšnjo te- zavo premagal Južnoafričana Joha- na Krieka s 4:6, 4:6, 6:1, 6:1, 6:1.

Björn Borg

Včerašnjem finalu premagala ro- kaška Fleminga in McEnroeja s 7:6, 3:6, 6:1, 3:6, 6:3.

Prvi finalisti moškega tekmovanja posameznikov pa je šved Björn Borg, ki je včeraj v polfinalu po predvajanju, toda z dokajšnjo te- zavo premagal Južnoafričana Joha- na Krieka s 4:6, 4:6, 6:1, 6:1, 6:1.

Košarka

Tržačani brez Barnesja izgubili s Sinudynejem

Rich Laurel najboljši strelec s 27 točkami

Hurlingham — Sinudyne 80:89 (39:41)

SINUDYNE: Cagliari 8 (2:3), Val- lenti, Cantamessi 4, Martini 6, Vil- la 24, Marquinho 19 (1:6), Genera- li 13 (0:1), Trel, McMillian 10 (2:3), Porto.

HURLINGHAM: Laurel 27 (7:9), Ritosca 24, Mina 2, Baiguera 4, Me- neghel 8, Jacuzzo, Tonut 13 (1:1), Cuk 2, Pieri.

SODNICA: Alegretto in Mogoro- vich (oba iz Trsta).

Kot je že običaj, sta se tudi letos Sinudyne in Hurlingham srečala v prijateljski tekmi tik pred pričetkom prvenstva. Sicer pa so ostali tržaški navijači dokaj razočarani, ko niso videli na igrišču novega Američana Barnesja, ki naj bil po uradni virih bolan (kaj pa tiči za to urad- no verzijo, nam ni bilo dano ve- deti).

A preidimo h kratkemu komentari- ju dogodkov na igrišču: kljub odsot- nosti svojega edinega centra so se Tržačani zelo uspešno kosali z nas- protniki vse do zadnjih minut sre- čanja, ko jih je pokopala vrsta za- četkov izredno razpoloženega Vil- lale.

V tržaški ekipi gre omeniti do- ber nastop Laurela in Ritosce, med- tem ko je Mina razočaral.

NOGOMET

POKAL PRIJATELSTVA*
Drevi v Trstu (20.30)
Triestina-Udinese

Drevi ob 20.30 bo v Trstu že tra- dicionalno predprvenstveno sreča- nje med Triestino in Udinescem za "Pokal prijateljstva". Za drešnje srečanje vlada v Trstu dokajšnje zanimanje, pa čeprav bosta obe moštvi igrali z dokaj okrnjeno po- stav.

ATLETIKA

ČSSR zanesljivo v vodstvu

Švica druga, Jugoslavija pa tretja - Slovenski rekord Seliskarjeve

NOVA GORICA — Včeraj se je v Novi Gorici pričel dvodnevni atletski troboj, na katerem nastopajo ženske in moške reprezentance ČSSR, Švice in Jugoslavije.

Po prvem dnevu tekmovalj vodi na skupni lestvici reprezentanca ČSSR pred Švico in Jugoslavijo. Samo tekmovalja pa so bila na dobri tehnični ravni, čeprav se le- tošnja sezona že izteka. Naj ome- nimo, da je Čehoslovka Hrabal sko- čila v višino 225 cm in s tem izbi- ljšal državni rekord. Slabo pa se je tokrat izkazal olimpijec Komne- nič, ki je bil z 215 cm komaj tretji.

Glede Jugoslovank naj omenimo nov slovenski rekord tekačice na 400 metrov Nataše Seliskarjeve.

Današnji drugi dan troboja se bo pričel ob 14. uri po jugoslovanskem času.

110 m ovire (moški)
1. Pišič (Jug.) 13"95, 2. Julius (ČSSR) 14"08, 3. Schneider (Švi.) 14"09, 4. Tesitel (ČSSR) 14"53, 5. Rohmer (Švi.) 14"78, 6. Vulevič (Jug.) 15"00.

100 m ovire (ženske)
1. Tobichova (ČSSR) 14"19, 2. Ko- lasova (ČSSR) 14"48, 3. Kerli (Švi.) 14"53, 4. Papić (Jug.) 14"62, 5. Čurčur (Jug.) 15"23, 6. Heggli (Švi.) 15"42.

Krogla (moški)
1. Vacišek (ČSSR) 18.86 m, 2. Brabec (ČSSR) 18.82 m, 3. Egger (Švi.) 18.78 m.

100 m ovire (moški)
1. Bernhard (Švi.) 7.88 m, 2. Gloor (Švi.) 7.45 m, 3. Paška (ČS SR) 7.37 m, 4. Krivka (ČSSR) 7.34 m, 5. Erega (Jug.) 7.28 m, 6. Ko- tarac (Jug.) 7.23 m.

400 m (ženske)
1. Marušičeva (ČSSR) 53"70, 2. Seliskar (Jug.) 54"02, 3. Hofstet- ter (Švi.) 54"08, 4. Božinova (ČSSR) 54"66, 5. Matejkovičeva (Jug.) 54"76, 6. Arnold (Švi.) 58"10.

100 m (moški)
1. Gislis (Švi.) 10"61, 2. Foahn- drich (Švi.) 10"62, 3. Lomický (ČS SR) 10"76, 4. Popović (Jug.) 10"81, 5. Brečka (ČSSR) 10"86, 6. Zarič (Jug.) 10"98.

1500 m (moški)
1. Zdravković (Jug.) 3'46"5, 2. Plachy (ČSSR) 3'46"7, 3. Pokrajčič (Jug.) 3'47"2, 4. Tešček (ČSSR) 3'47"9, 5. Vifian (Švi.) 3'48"7, 6. Zurcher (Švi.) 3'53"3.

Višina (moški)
1. Hrabal (ČSSR) 225 cm, 2. Von- dra (ČSSR) 218 cm, 3. Komnenič (Jug.) 215 cm, 4. Dalbauer (Švi.) 215 cm, 5. Filipović (Jug.) 210 cm, 6. Graber (Švi.) 205 cm.

1500 m (ženske)
1. Burlik (Švi.) 4'25"1, 2. Čekova (ČSSR) 4'26"1, 3. Schelbert (Švi.) 4'26"4, 4. Audebašič (Jug.) 4'26"5, 5. Pergar (Jug.) 4'27"3, 6. Zvonič- kova (ČSSR) 4'30"8.

3000 m zapreke (moški)
1. Behun (ČSSR) 8'33"6, 2. Kačar (Jug.) 8'35"2, 3. Moravčič (ČSSR) 8'37"1, 4. Bert (Švi.) 8'38"7, 5. Herper (Švi.) 8'45"9, 6. Sertič (Jug.) 8'50"9.

Krogla (ženske)
1. Bartanova (ČSSR) 19.03 m, 2. Tufegđić (Jug.) 16.29 m, 3. Anderes (Švi.) 15.59 m, 4. Vasičkova (ČSSR) 14.61 m, 5. Stoheli (Švi.) 14.06 m, 6. Gozo (Jug.) 13.74 m.

Kopje (moški)
1. Adamič (ČSSR) 77.16 m, 2. Ha- musovski (ČSSR) 76.18 m, 3. Gros- sel (Švi.) 75.18 m.

Planinsko društvo Postojna obvešča, da bo danes, 7. septem- bra pohod
"ŠTO DRUŽIN NA NANOS"
Slavje bo ob 11. uri ob Vojko- vi koč.

Planinski odsek športnega združenja Sloga, obvešča vse udeležence današnjega po- hoda bazoviških junakov, da je urnik odhoda spremenjen. Zbi- rališče je ob 13.00 pri vsakem spomeniku, od koder bo ob 13.30 odhod Cilj bo ob 16.45 pri spomeniku bazoviškim žrtvam.

ŠD Bor vabi člane vseh svojih sekcij in športne šole, da se udeležijo da- našnje spominke svečanosti v Bazovici v društvenih dresih.

Zbirno mesto ob 16. uri pri mo- tetu Val Rosandra.

TPK Sirena poziva svoje člane, da se v čim večjem številu in v društvenih dresih udeležijo današnje proslave ob 50. obletnici ustrelitve bazovi- ških junakov.

Zbirno mesto ob 16. uri pri mo- tetu Val Rosandra.

ŠD Polet sporoča, da se bodo trenin- gi za minibasket, pod vodstvom stro- kovnjaka, začeli jutri, 8. sep- tembra, ob 15. uri na opri- ščen Prosvetnega doma na Dovi- nje in bodo trajali vsak dan do- nedelje, 14. t.m. Vabljeni stari in novi igralci.

TPK Sirena vabi člane, ki imajo jadrnice s premično kobilico, da se udeležijo društvene regate SPK Cupa, ki bo danes, 7. t.m., ob 9.30 v Ses- ljanu.

Kdor se želi udeležiti regate, mora sam poskrbeti za prevoz jadrnice.

Košarkarska sekcija SZ Bor sporoča, da se bodo trenin- gi kadetske ekipe (letnika 1964 in 1965) pričeli jutri, 8. septembra, ob 9.30 (jutraj).

Košarkarski odsek SZ Bor obvešča, da se bodo trenin- gi naščajniške ekipe (letnik 1966) pri- čeli jutri ob 18.30 na stadionu "el. maj". Vabljeni so tudi fantje, ki niso nikoli igrali kosarke in ki bi radi resno gojili ta šport.

KOLESTARSTVO

Srebrna kolajna tudi za Italijo

Osvojil jo je Mantovani med posamezniki na točke

BESANCON — Giovanni Mantova- ni je Italiji priboril srebrno kolajno v tekmovalju med posamezniki za točke (profesionalci) in las zgrešil zlato odličje, ki je šlo belgijskemu kolestarju Tournaju. Finalna vožnja je bila izredno napeta, borbeno, ven- dar tudi neokretna in kaotična.

Tretji je bil zahodni Nemec Betz, ki je bil za las hitrejši od novega sve- tovnega prvaka v "keirinu", Avstral- ca Clarka.

Slabše se je godilo italijanskim predstavnikom v drugih disciplin- ah, kjer so ostali prazni rok. Borgono- ni (zasledovalna vožnja profesional- ci) je v finalu za tretje mesto klio- nil proti mlademu danskem pred- stavniku Oerstedu, do naslova niso prišli niti med amaterji (posamez- no na točke), pravi polom pa je do- živel ženska vrsta v zasledovalni vožnji. Tako je Mantovanijeva ko- lajna edina, ki so jo doslej osvojili "azzurri" na tem prvenstvu, ki se za- ključuje danes, ko bodo podelili še zadnje kolajne, in sicer v tandemu

(amaterji), hitrostni vožnji (profe- sionalci) ter vožnji za motorji (pro- fesionalci).

IZIDI
Posamezno na točke (profesionalci)
1. Tourné (Belg.)
2. Mantovani (It.)
3. Betz (ZRN)
4. Clark (Avstral.)
5. Doyle (VB)
6. Morandi (It.)

Posamezno na točke (amaterji)
1. Sutton (Avstral.)
2. Manakov (SZ)
3. Kristen (ZRN)
4. Slama (ČSSR)
5. Marcussen (Dan.)
6. Bincoletto (It.)

Zasledovalna vožnja (profesionalci)
Finala za 1. mesto
1. Doyle (VB) 6'04"97
2. Ponstee (Niz.) 6'14"77

Finala za 3. mesto
1. Oersted (Dan.) 6'06"58
2. Borgognoni (It.) 6'16"95

Zasledovalna vožnja (ženske)
Finala za 1. mesto
1. Kibardina (SZ) 3'59"66
2. Strong (Kan.) 4'00"57

Finala za 3. mesto
1. De Bruin (Niz.) 3'59"70
2. Longo (Fr.) 4'05"70

Vožnja z motorji (amaterji)
1. Minebo (Niz.)
2. Pronk (Niz.)
3. Caldentey (Šp.)
6. Stiz (It.)

NA DIRKI PO VENETU
Saronni šele šesti

MONTEGROTTO TERME (Pado- va) — Carmelo Barone je zmaga- lo letošnje kolestarske dirke po Venetu. Na cilj je prispel s skoraj polmuro minuto prednosti pred Ga- vazzijem, Continijem in Bortolotto- m, veliko večji zaostanek pa sta imela Saronni in Battaglin, medtem ko je Giambattista Baronchelli celo odsto- pil.

Na startu se je predstavilo 74 kole- sarjev, vendar jih veliko sploh ni prispelo na cilj, saj je bila proga precej dolga (234 km) in naporna, zaradi nalivov pa tudi izredno spol- ka in nevarna, tako da je prišlo do številnih tudi resnejših padcev.

VRSTNI RED
1. Barone, ki je 234 km prevozil v 6.18'39" s povprečno hitrostjo 37,143 km na uro

2. Gavazzi po 1'28"
3. Contini 2'18"
4. Bortolotto, v istem času 2'17"
5. Cervato 2'17"
6. Saronni

BIELLA — Luciano Rui (De Nar- di) je osvojil prvo mesto v pred- zadnji etapi amaterske kolestarske dirke po Dolini Aosta.

Na skupni lestvici še vedno vodi Fabrizio Verza pred Fedrigom in Testolinom.

NOGOMET

TUDI PRIMORJE V POLFINALU
Prosečani so sinoči kar s štirimi zadetki razlike premagali Aurisino

Aurisina — Primorje 0:4 (0:0)
AURISINA: Ciacchi, Scubini, Ne- grini, Minussi, Cimador, Massarello, Fucile, Razza, Lanza, Sibella, Ma- rassi.

PRIMORJE: Štoka, Albi, Milič, Guštin, Sukan, Tomizza, Pertot, Ca- harija, Persi, Vascotto, Gardo; (46. min. Rustija).

STRELICI: v 47. min. Pertot, v 53. min. Caharija, v 85. min. Milič, v 89. min. Caharija.

GLEDAJCE: 150
Klub okrnjeni postavi je Primorje z visokim izidom premagalo popre- čno Aurisino in si s tem zagotovilo prestop v polfinale Racetovega me- moriala.

Čeprav so na tej tekmi padli kar štiri igralci in je Primorje zastrelja- lo s Persijem 11-metrovko, s tekmo

malostevilni gledalci niso bili zado- voljni. Obe ekipi sta zaigrali doslej poprečno, predvsem v prvem delu igre. Rahlo terensko premoč je vsa- kore imelo Primorje.

SELE V DRUGEM DELU IGRE SO PROSE-

SPORED
9. 9. prva polfinalna tekma
Primorje - Primorje (20.30)
10. 9. druga polfinalna tekma
Vesna - Zanja (20.30)
11. 9. počitek
12. 9. finale za 3. mesto
13. 9. finale za 1. mesto

Čani prešli v vodstvo in preden je Aurisina uredila svoje vrste, je Pri- morje že podvojilo S tem je bilo praktično tekne konec. Aurisina ni reagirala in tako je Primorje po- vsem nadigralo Nabrežine, ki so le občasno z napad sprožili nekaj sicer nevarnih lazov.

S to zmago bo torej Primorje oti- gralo polfinalno tekmo s Primorcem, medtem ko bo Vesna igrala proti Zarij.

SKUPINA A
IZIDI
Breg - Zanja 1:0
Primorje - Gaja 1:0
Zanja - Gaja 2:0
Primorje - Breg 3:1
Gaja - Breg 0:0
Primorje - Zanja 0:0

KONČNA LESTVICA
Primorje 3 2 0 0 4:1 5
Zanja 2 1 1 1 2:1 3
Breg 3 1 1 1 2:3 3
Gaja 3 0 1 2 0:3 1
Primorje in Zanja sta se uvrstila v polfinale.

SKUPINA B
IZIDI
Aurisina - Kras 0:3
Primorje - Vesna 0:1
Vesna - Aurisina 3:1
Kras - Primorje 1:2
Vesna - Kras 4:2
Primorje - Aurisina 4:0

KONČNA LESTVICA
Vesna 3 3 0 0 8:3 6
Primorje 3 2 0 1 6:2 4
Kras 3 1 0 2 6:6 2
Aurisina 3 0 0 3 1:10 0
Vesna in Primorje sta se uvrstila v polfinale.

SP V BESANCONU

TRETJI ITALIJANSKO-JUGOSLOVANSKI ŠTUDIJ O KOŠARKI

Kakovostna predavanja v Miljah

Priložnost za navezovanje prijateljskih stikov - Košarkarska turnirja

Včeraj jutraj se je ob 10. uri na sedežu miljskega občinskega sve- ta pričel tretji študijski italijansko-jugoslovanski košarkarski seminar.

Tu so se srečali bolj in manj znani košarkarski strokovnjaki Tr- sta, Milje, Reke in Pulja. Vsi so bili tehnično zelo dobro pripra- vljeni, kar je omogočilo, da so bila predavanja zanimiva, debata je bi- la medsebojno spoznavanje, nave- zovanje prijateljskih stikov in seve- da izpopolnjevanje znanja v košar- karski teoriji.

Najprej se besedo prevzeli pred- stavniki raznih mest, ki so pozdra- villi organizatorje oz. goste in tako uradno odprli seminar.

Nato je predaval pomožni trener italijanskih državnih selekcij Vito- rito Tracuzzi na temo »Razvoj ita- lijanske košarke«. Tracuzzi je na- ljansko razložil zgodovino ita- lijanske košarke, trude in na- pake trenerjev v teh 35 letih ter vse posledice, ki iz tega izvirajo.

Govor je seveda pospelil s prime- ri iz košarkarske teorije. Debatu, ki je sledila predavanju, je za- jemala predvsem dve točki: napake

nekaterih trenerjev in razlika med italijansko in jugoslovansko ko- šarko.

O slednjem je povedal Tracuzzi: »Jugoslovanski trenerji dovolijo, da pokaže igralec na igrišču svojo in- dividualnost, kar ga tudi psiholo- ško spodbuja. Večina italijanskih košarkarjev pa je ponavadi poroje- na, saj mora igrati po določenih shemah, ki jih zahteva trener. To pa košarkarja ovira, ker ne more igrati "ustvarjati".

S to razlago se je večina prisot- nih tudi strinjala.

Po tej debati je besedo prevzel predsednik reške košarkarske zve- ze Nevio Bacarini. Na kratko je obrazložil stanje košarkarskih dru- štev na Reki ter njihove metode pri selekcijah najbolj perspektivnih igralcev.

Popolndansko predavanje se je začelo s 45 minutami zamude. O razvoju modernega sojenja je govoril Vla- dimir Mahovlić, odbornik tehnične komisije FIBA. Obrazložil je spre- membe pri pravilih, ki jih FIBA misli določiti že za letošnja prven- stva. »To«, kot je sam Mahovlić povedal, »je potrebno, saj se mora

pravilnik zaradi razvoja košarke stalno spreminjati.«

Za konec bi se poudarilo, da so bila vsa včerajšnja predavanja v prijateljskem duhu. Vsakdo je namreč navezal stike s strokovnja- ki onstran meje.

Danes se bo ta študija nadalje- vala. Mihajlo Rapajić bo ob 9. uri govoril na temo »Priprave in raz- voj mladinske košarke v Hrvaški«, ob 10.30 pa Giorgio Gorlati o dvoj- nem sojenju.

MLADINSKA KOŠARKARSKA TURNIRJA ZENSKE

Trst - Pulj 78:33
Milje - Reka 60:43

Danes v Miljah
14.30: finale za 3. mesto
Pulj - Reka

17.30: finale za 1. mesto
Trst - Milje

VSE SE PREMIKA Z DOKAJ POČASNIM RITMOM

Kako je s postopkom za gradnjo centra za znanstveno raziskovanje

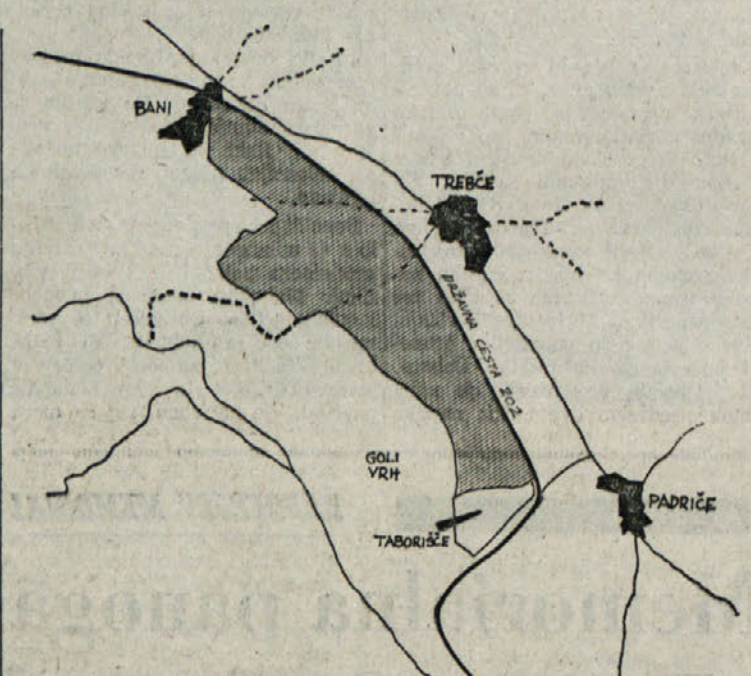
Nekatere javne ustanove še niso imenovale svojih predstavnikov v upravni svet, kar je eden od vzrokov za zamude. Za potrebe centra naj bi uporabili tudi begunsko taborišče pri Padričah

Ko je konec marca začel veljati statut centra za znanstveno in tehnološko raziskovanje v tržaški pokrajini, je kazalo, da bo postopek za dejansko gradnjo centra uresničen s pospešenim ritmom. Zgodilo pa se je ravno nasprotno in šest mesecev po odobritvi statuta nista bila še o-
blikovana temeljna organa centra in sicer skupščina članov in upravni svet. Na zamude je pred nekaj dnevi z dokaj kritično noto opozorilo tudi združenje inženirjev, ki je poudarilo, da pristojna telesa niso hoteli izkoristiti najbolj ugodne priložnosti za premostitev starih in nepotrebnih sporov ter dokazati mestu, da nameravajo spodbuditi gospodarsko rast. «Kot v vseh pri-
merih javnih ustanov, pa nam je poudaril inž. Roberto Costa, ki bo v svetu zastopal tržaško pokrajino — je križanje pristojnosti in nespoštovanja obveznosti privedlo do običajnih zamud».

Težavam navzlic pa vse kaže, da se nekaj vendarle premika v pozitivni smeri pri gradnji centra, ki bi moral biti eno od gonilnih koles tehnološkega napredka in gospodarske rasti naše pokrajine in dežele, obenem pa kot proizvajalec znanosti, pomemben dejavnik v kulturni rasti naših krajev. Vzrok za zamudo pri oblikovanju temeljnih upravnih organov centra — pravijo na deželi — je dejstvo, da vsa telesa, ki bi morala imenovati svoje predstavnike v upravni svet, teže niso še stvorila. Med tistimi, ki se niso poskrbeli za imenovanje, je tudi tržaška občina, kar je že spet odraz brezbrzičnosti melonarske uprave do nekaterih življenjskih problemov mesta in dežele. V teku oktobra pa bi morali premostiti tudi te težave in upravni svet bi se moral končno sestati na svoji prvi seji.

Težave so nastale tudi z uporabo bivšega begunskega taborišča na Padričah. Kazalo je, da bo taborišče na razpolago, baje pa so sedaj zaradi prenaseljenosti drugih taborišč, spet namestiti nekaj beguncev na Padričah. Vsekakor pa je vladni komisar Marroso zjajal, svoje posredovanje za ureditev vprašanja.

Mimo birokratske upravnih vprašanj pa mora študijska komisija, ki je nadomestila odbor pobudnikov (komaj je bil odoben statut, je bil ta odbor avtomatično razpuščen) nato pa upravni svet, komaj bo umeščen, začeti razčlenjevati bistveno vprašanje oblikovanja in namembnosti centra. V tem okviru je bistvena pomena oblikovanje organa, ki bo vodil in usmerjal center in ki bo tako po strokovnosti kot po političnosti jamstvo, da se bo center dvignil na visoko znanstveno raven, obenem pa bo povsem zadoščal potrebam dežele pa tudi države in industrije. Center namreč ne sme postati nek dvojni univerzi, pa če ravno na višji ravni, in ubrati pot temeljnega znanstvenega raziskovanja, pač pa center uporabne znanosti in raziskovanja, ki se s fundamentalnim raziskovanjem ukvarja le v vidu morebitnih aplikacij. Le v tem pogledu bo center lahko postal gonilno kolo gospodarske rasti ter bo pomagal zlasti mali in srednji

Področje, kjer naj bi stal Center za znanstveno in tehnološko raziskovanje

industriji, ki je danes nosilna sila dežele in tudi italijanskega gospodarstva, da doseže konkurenčno tehnološko raven, če že ne avantgardne.

V tem okviru se sedaj komisiji nato pa upravni svetu — pravijo na deželi — postavljajo tri vprašanja, ki jih bo treba rešiti in sicer razpisati mednarodni natečaj za urbanizacijo področja od Banov do Padrič, ki je namenjeno centru in ki ga bo treba nujno razviti postopno, kot bo pač rasel center; poiskati je treba uporabnike centra; oblikovati sistem finančne stimulacije za tiste, ki nameravajo zgraditi svoje laboratorije v centru. Na deželi mislijo predvsem na oblikovanje posebnih sekcij rotacijskega sklada za posojila po nizki obrestni meri, na leasing in še na druge oblike spodbujanja. Poudariti velja tudi, da so na deželi že navezali stike z nekaterimi podjetji in družbami.

Nekateri modeli, po katerih naj bi se gledoval center, so že določeni, gre pa predvsem za podobne ameriške in zahodnonemške znanstvene institucije. Za razliko od teh, ki so v veliki meri zasebne, pa bo tržaški center javna ustanova, vendar — pripominjajo na deželi — bo moral poslovati (poenostavljeno in shematično povedano) z učinkovitostjo zasebnega podjetja.

V ta namen je nujno začeti resno z delom, na trdnih temeljih, treba pa si je obenem tudi jasno začrtati cilj, ki je po mnenju deželnih delavnikov predvsem ta: ustvariti zelo tesen stik med znanstvenimi ustanovami in proizvodnjo. Če si center ne bo poiskal tega prostora in se ne bo usmeril predvsem na to, pot, se bo rodil že pobabljen in obojen na smrt. Jasno pa je tudi, da vsega tega ni mogoče ustvariti kar čez noč. Za, cvetle, če se lahko po služimno prisposode iz besednjaka le-

talcev, bo potreboval najmanj pet let. «Res je — pravi prof. Roberto Costa — da je potreben čas za gradnjo take ustanove, temelje pa je treba postaviti. Podrobnejšo oceno pa bo mogoče dati, ko bo delo steklo in ko bo center imel zadostno finančno razpoložljivost».

Pozitivno pa je po mnenju prof. Coste dejstvo, da so začeli postavljati temelje za «banko podatkov», službo za tehnološko informiranje, ki bo prva delujoča struktura centra. Dežela je razpisala natečaj za zaposlitev petih tehnikov, ki bodo v kratkem začeli obiskovati izpopolnjevalne tečaje.

Nujno pa je, da center čimprej polnopravno začne in da sodeluje, kot piše v statutu, pri programih znanstvenega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo ter med Evropsko gospodarsko skupnostjo in vzhodnoevropskimi državami, saj bo s tem postal tudi dejavnik miru in sodelovanja, ki je ob današnjem položaju v svetu vse bolj potreben. (vt)

POMEMBEN JUBILEJ PRIHODNJO NEDELJO

Gospodarsko društvo na Proseku bo slavilo 75-letnico obstoja

Društvo se je prebijalo skozi nešteto težav in ovir, a je ohranilo nekdanjo živahnost

V nedeljo, 14. t.m. bo na Proseku praznično vzdušje. Domače Gospodarsko društvo bo namreč slavno-
stno praznovalo 75-letnico svoje ustanovitve in neprekinjenega dela. Slovesnost je še toliko bolj pomembna, če upoštevamo, da je Gospodarsko društvo (ki so ga nato preimenovali v Društveno gospodarsko) od ustanovnega obnega zbora leta 1905 skozi rešitve ovir in težav, skozi dve svetovni vojni vse do danes ohranilo izključno slovensko obeležje. Obenem pa še vedno skuša in podpira domače pridelovalce vina s tem, da v prvi vrsti odkupi od svojih članov pristno domačo kapljico po ugodni ceni za pridelovalce, ki se tako izognejo spekulacijam.

Sicer pa to ni edini cilj društva, kajti odbor je vedno podpiral razvoj kmetijstva in vinogradništva tudi s tem, da daje grotne podpore tistim članom, ki nasadijo nove trte. Slednjih pa je vedno manj. To jasno pričajo zapisniki sej od leta 1905 naprej, ko beremo, da je takrat bilo na Proseku približno 2.000 hl vina, okrog leta 1965 je pridelal padel na 700 hl in danes še bolj upada. Za posilitev v tovarnah ali uradih, primanjkuje delovne moči, predvsem pa tega prosiških vinogradov, ki so v veliki večini skoraj nedostopni za traktorje. To so glavni vzroki tega, seveda pa treba priznati, da tudi mladi nima velikega navdušenja za vinogradništvo in kmetijsko sploh.

Delovanje društvene gostilne na Proseku pa se kljub temu uspešno nadaljuje. Zato se tega visokega jubileja ne veselijo le člani, temveč vsi vaščani. Društvo namreč podpira vse kulturne in športne organizacije v vasi in jih obenem spodbuja, da popestrijo že itak razvejano delovanje.

Proslava kakršna bo nedeljska, utrjuje samozavest v lastne moči, spodbuja druženje, da nadaljujejo z delom, ki so ga začeli njihovi predniki.

Proslava 75-letnice ustanovitve društva se bo pričela ob 9. uri z zborom članov na vrtu društvene gostilne. Sledilo bo polaganje venca na spomenik padlim v NOB na Proseku. Ob 10. uri bo slavnostna seja, na kateri bo o razvoju, vlogi in delovanju in perspektivah društva spregovoril sedanjí predsednik Ivan Ban. Sledil bo kulturni spored, na katerem sodeluje

ta domači pevski zbor Vasilij Mirk in proseška godba.

B. R.

Mali oglasi

telefon (040) 79 46 72

IMMOBILIARE SOLARIO. Trg S. Giovanni 3, tel. 040 - 61061, urnik od 16. do 19. ure, išče za direktno nabavo in za prodajo svojim klientom hiše, hišice, stanovanja, tudi na Krasu. Plačilo v gotovini. Zajemljena resnost.

PRODAM mlekarno - kavarno v predmestju Trsta. Ponudbe na tel. št. 62953 od 8.30 do 12.30.

KROJACNICA za moške in ženske ima na zalogi nove vzorce blaga za plašče, suknjice, obleke, kostime in originalne tirolske lodne. Kosuta, Drevored D'Annunzio 11 — poslojpe kina Capitol.

OSMICO je odprl Josip Gruden — Samatorca 6/a. Toči črno in belo vino.

OSMICO odpre Dušan Milič v Zagradcu. Točil bo belo in črno vino.

OSMICO je odprl Olenih na Padričah. Točil belo in črno pristno krasno vino.

ZEMLIŠČE za obdelavo na področju Sv. Ivana 4čemo. Telefonirati v dopoldanskih urah na tel. 573-461.

PRODAM motor benelli 125. Telefon 910-148.

OSMICO je odprl Robert Pipan — Mavhinje 22-D. Toči pristno belo in črno domačo kapljico.

KUPIM has (fa) za godbo na pihala. Telefonirati ob večernih urah na tel. št. 228-258.

ROLICH

NABREZINA

Kamnelomi 35/c — Tel 20-03-71

KERAMIČNE PLOSCICE
SANTARIJE

Darovi in prispevki

ZA SPOMENIK

BAZOVISKIM JUNAKOM

V spomin na Draga Pahorja, osebnega prijatelja Ferda Bidova in Franja Marušića, daruje M. P. ob 50-letnici usmrtnice 20.000 lir.

ZA SPOMENIK PADLIM V NOB

IZ REPNIČA

Nameste cvetja na grob Rada Komarja daruje Karmen z družino 10.000 lir. V isti nameni daruje Vera z družino 10.000 lir.

ZA SPOMENIK PADLIM V NOB

IZ KRIZA

V spomin na brata Henrika Stefanića daruje sestra Kristina 10 tisoč lir.

V spomin na Angela Tenceja daruje Milos Kovac 10.000 lir.

Ob 8. obletnici smrti moža Josipa Stefanića in v spomin na Ivana Tenceja, Josipa Košto, Egidija in Neva Puntarja daruje Anica Stefanić 30.000 lir.

Ob obletnici smrti moža Rudolfa daruje žena Angela Stefanić 10.000 lir.

ZA SKUPNOST

DRUŽINO OPČINE

V spomin na pok. Avreljo Ferluga darujeta Franko in Dana Citler 10.000 lir.

Nameste cvetja na grob Rada Komarja daruje družina Pavlič (Boršt 94) 5.000 lir.

V spomin na Jožeta Cesarja daruje Adalgiza Bjekar 5.000 lir.

V spomin na Emila Čuka daruje družina Čok, Krizmančič in Foraus 25.000 lir.

Nameste cvetja na grob Mira Čuka daruje sestra Laura in sva Rino z družino 50.000 lir.

Emilija Hrovatin in hči Marije z družino 20.000, Marija in Karlo Hrovatin 10.000, Rada in Katerina (Trebeč 21) 10.000, Marija Kalc (Gropada 21) 10.000, Berta Colautti (Trebeč 133) 20.000, Anna in Karmela (Trebeč 23) 10.000, Eda, Gizele in Berta (Trebeč) 15.000 lir.

V spomin na pok. moža in oeta Mira Čuka darujeta žen. Lidija in hči Gabriella 50.000 lir.

Nameste cvetja na grob Emila Čuka darujeta družini Cassetti in Kante 20.000 lir.

V spomin na brata Mira Čuka daruje Bernarda Piščanc 10.000 lir.

ZA SKLAD MITJA ČUK

Nameste cvetja na grob tete Lele daruje Neva, Hermina in Saša 30.000 lir.

Ob obletnici smrti oeta Lojzeta darujeta Magda in Slavko Kalc 5 tisoč lir za Godbeno društvo Prosek.

V spomin na Tončka Kalca daruje Stanko Grgić 60.000 lir za Gospodarsko zadrugo v Bazovici.

NAMESTO CVETJA NA GROB ANGELE

Bogatca darujeta Vlasta in Rado Nabergoj 10.000 lir za pevski zbor Vasilij Mirk.

NAMESTO CVETJA NA GROB EMILA

Čoka darujeta Angela in Stanko Čok 10.000 lir za TPPZ.

V spomin na Slavka Škamperla daruje Pavla Vidmar, Nina in Vera 10.000 lir za KD Škamperle in 10.000 lir za odbor za proslavo bazovskih žrtv.

V spomin na Jožeta Cesarja daruje Adalgiza Bjekar 5.000 lir za TPPZ.

Ob obletnici smrti moža Rudolfa daruje žena Angela Stefanić 10.000 lir za tržaške skavte.

Nameste cvetja na grob Tereze Sosić darujeta Natalija in Stanko 50.000 lir za SD Polet.

Nameste cvetja na grob Emila Čoka daruje družina Oskarja Kjudra 15.000 lir za PD Lonjer - Katinar.

Nameste cvetja na grob Emila Čoka daruje družina Oskarja Kjudra 15.000 lir za VZP - AN PI Lonjer - Katinar.

V spomin na našega drugega oeta Smiljana Starca darujeta hčerka Neva in sin Branko 50.000 lir za TPK Sirena.

V spomin na pok. Smiljana Starca daruje Aleksij in družina 50.000 lir za TPK Sirena.

Nameste cvetja na grob Jožeta Cesarja daruje ing. Andrej Čok 10 tisoč lir za TPPZ.

V poašitev spomina pok. Emila Čoka darujeta Bianca in Vilko Batić 10.000 lir za PD Lonjer - Katinar.

Nameste cvetja na grob Smiljana Starca darujeta Zoro in družina 20.000 lir za TPK Sirena.

Nameste cvetja na grob Rada Komarja darujeta Vesna in Stan-
čev Živec (Zabrezec 56) 10.000 lir za KD Krasiki dom z Repentabra.

Nameste cvetja na grob Rada Komarja darujeta Raja in Danilo Glavina 10.000 lir za PD Slovenec.

Ob 35-letnici smrti moža in oeta Polikarpa Sedmaka se ga z globoko žalostjo spominjata žena Mimi in sin Klavdij ter darujeta 10.000 lir za moški in dekliški pevski zbor Vesna.

Nameste cvetja na grob Emila Čoka darujeta nečakinja Vera Vesel 20.000 lir za Dijaško matico in Marjčka Čok 15.000 lir za Glasbeno matico.

Nameste cvetja na grobova Rada Komarja in strica Mira Čuka darujeta Sergij in Alda Sancin 20.000 lir za TFS Stu ledi.

Nameste cvetja na grob Vincenca Vertovca daruje družina Agustini 20.000 lir za odbor za proslavo bazovskih žrtv.

Nameste cvetja na grob strica Emila Čoka darujeta otroci strica Berta 1000 ND in 20.000 lir za PD Lonjer - Katinar.

V spomin na Rada Komarja darujeta Mirko in Ilde Hrvatčič 5.000 lir za PD Slovenec.

V SPOMIN NA PROF. SERGIJA RADOVIČA

darujeta Lidia in Mario Golemac 15.000 lir za Godbeno društvo Nabrezina.

V spomin na Angela Bogatca daruje družina Cipollino 15.000 lir za cerkveni pevski zbor — Prosek.

Ob 50-letnici ustrelitve bazovskih junakov in v spomin na Emila Čoka (Pušar) darujeta Valerija in Srečko Kosmač 15.000 lir za TPPZ.

Nameste cvetja na grob Vincenca Vrtovca darujeta družini Lorenzutti in Abbrescia 20.000 lir za SPD.

V spomin na strica Mira Čuka daruje družina Biondo 20.000 lir za ljudski dom v Trebečah.

V spomin na moža in oeta Bogomira darujeta Lidia in Gabriela Čuk (Trebeč 20) 20.000 lir za popravilo Ljudskega doma v Trebečah.

Za Godbeno društvo Nabrezina darujeta Oskar Jenko z družino 10 tisoč in Anton Trampus (Mavhinje) 50.000 lir.

V spomin na Emila Čoka daruje družine Čok, Krizmančič in Foraus 35.000 lir za SD Adria.

V spomin na brata Mira Čuka daruje Bernarda Piščanc 10.000 lir za ljudski dom v Trebečah.

V spomin na Marijo Mihalčič vd. Sancin, Danila Sancin in Oskarja Sancina daruje sin oziroma brat Danilo z ženo Anico 20.000 lir za D. Valentin Vodnik in 20.000 lir za KD F. Prešeren.

V spomin na Hadrijanovega oeta Stojana Caharijo darujeta Nada in Anton Golemac 10.000 lir za SD Sokol.

V spomin na pok. Stojana Caharijo darujeta Janex, Avgust, Ivo, Dušan, Ladi in Antek Gruden 100 tisoč lir za SPD Igo Gruden in SD Sokol.

V spomin na pok. Stojana Caharijo darujeta Marjčka Terčon 10.000 ter Anica in Milan Caharija 10.000 lir za pevski zbor Igo Gruden.

Pokojnica Mara Blažič — Rebula zapuška 150.000 lir za SPD Igo Gruden.

Suzana Sancin daruje 20.000 lir za osnovno šolo Josip Ribičić pri Sv. Jakobu.

ZA VSAKOGAR

NEKAJ POSEBNEGA

optika
vikij
foto-kino
kontaktne leče

Ulica Buonarroti 6
(predna Ul. Russetti)
TRST Telefon 77-29-96

UČI SE ANGLEŠČINE Z ANGLEŽI

THE BRITISH SCHOOLS

TRST, Ul. Torrecianca št. 25 — tel. 69453
GORICA, Korzo Italia št. 17 — tel. 33300

- angleški učitelji specializirani v T.E.F.L. (Teaching English as a Foreign Language)
- tečaji za vsako starost in vsako stopnjo
- omejeno število učencev za vsak razred
- najbolj moderni sistemi poučevanja z audiovizualno metodo
- Trst - uradni sedež londonske (Trinity College) in caribriške univerze za polaganje izpitov

VPISOVANJE SE JE ZACELO

PRAVIM LJUBITELJEM KAVE

Cremcaffè PRIMO ROVIS

nudi

1. široko izbiro najboljših kave
 2. najbolj ugodne cene, ki se ujemajo s kakovostjo kave
 3. dnevno sveže praženo kavo na vašem domu in se obveže, da bo ohranilo nespremenjene cene
- SKODELICA KAVE 200 lir

Kavne mešanice CREMCAFFÈ so vam na razpolago v degustaciji na Trgu Goldoni št. 10 ter v vseh trgovinah, supermarketih in kavarnah.

Kupuj na
OPČINAH
kjer dobiš
najugodnejšo menjavo pri:

- AGRARIA OPICINA, Narodna ul. 48
- BRESCIANI, Narodna ul. 47
- BRUNDULA, Narodna ul. 154
- CAZZADOR, Narodna ul. 32
- DESPAR, Narodna ul. 63
- DOMUS CARO, Narodna ul. 71
- DRIOLI, Narodna ul. 38
- PODOBNIK, Ul. Salici 1
- RUSO, Narodna ul. 47
- SIMIC, Narodna ul. 48
- START SPORT, Narodna ul. 87
- SAMOPOSTREZBA ŠKABAR, Narodna ul. 42
- ULGHERI - PAVAT, Narodna ul. 48
- UNUSI, Proseška ul. 13
- TECNOUTENSILI, Proseška ul. 3
- ZERIAL SUCC. GINO, Narodna ul. 32

LESTVE VSEH VRST

- Profesionalne lestve
- Raztegljive lestve na tornajskih
- Raztegljive lestve s podaljšanim opornim podstavkom
- Oporna stojišča
- Gradbeni odri

splošno pohištvo **Korsic**

TRST - Ulica S. Orlino, 38 — (040) 54390

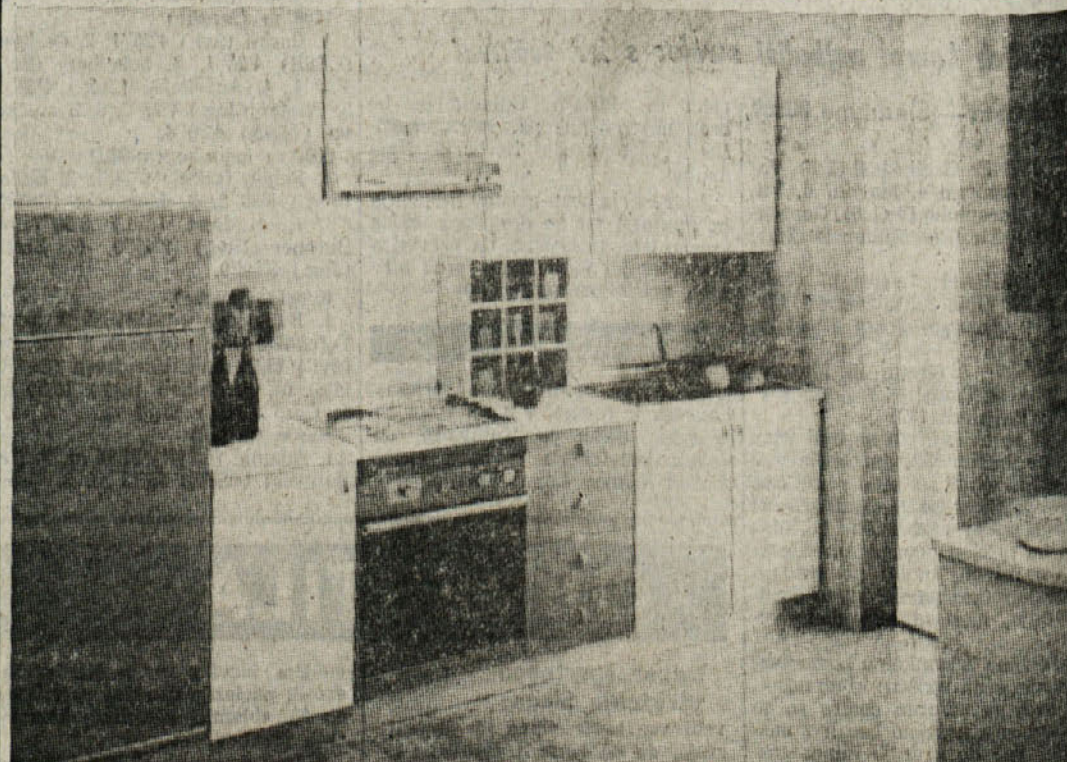
NOVOST ZA VSAKO STOPNJO NAGLUŠNOSTI

NEVIDNI SLUŠNI APARAT

Da bi povrnil sluh milijonom ljudem po vsem svetu, so se v zadnjih letih mnogo trudili in napredovali, toda do danes problema le niso rešili. Izdelovalce slušnih aparatov MAICO je leta in leta problem natančno raziskoval in dosegel res presenetljive rezultate. Sanje vseh tistih, ki slabo slišijo, so se uresničile. Končno so izdelali nevidni slušni aparat, ki zagotavlja jasno in udobno poslušanje. Osebe, ki jim je sluh opešal, s tem novim aparatom slišijo glasove svojih domačih in lahko prisluhnejo televiziji in filmu. GRE ZA ABSOLUTNO NOVOST, ki jo lahko vsakdo BREZPLAČNO preizkusi.

Obiščite nas. Zadoستoval bo nekaj sekund in spet boste jasno, brez živčnosti, razumeli glasove, tudi če bi vam jih prispeptavali. Ob vsakem prikazovanju aparatov MAICO posebne popuste. Za poskuse obiščite nas brez vsakršne obveznosti.

- v ZGONIKU (Božje polje) Lekarna dr. Budin tel. 225506 v četrtek, 11. 9. 80
- v BAZOVICI Lekarna «Al Carso» Ul. I. Gruden 27 tel. 226165 v petek, 12. 9. 80
- v SESLANJU Lekarna dr. Furigo Narodna ul. 43 tel. 209197 v torek, 9. 9. 80
- v TRSTU naš urad Ul. Maiolica 1 vsak dan tel. 793490

PRI OPREMI VAŠEGA STANOVANJA SMO VAM NA RAZPOLAGO

- S STROKOVNIM NASVETOM
- BREZ OBVEZNOSTI NAKUPA

EDI MOBILI

TRST Ul. Balamonti 3 — telefon: 820766
Ul. Di Vittorio 12 — telefon: 813301

Zastopnik kuhinj **moreluzzo**